

Nr 170.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till utbyggnad av fångvårdsanstalten på Hall m. m., given Stockholms slott den 12 mars 1954.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementens ärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF.

Herman Zetterberg.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementens ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 12 mars 1954.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, LINGMAN, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, följande.

För att utreda frågan om organisationen av förvarings- och interneringsklienteletts vård samt framställa de rekommendationer och förslag som påkallades av utredningen tillkallade jag med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 9 maj 1952 särskilda sakkunniga. De sakkunniga¹, som antog benämningen säkerhetsanstaltsutredningen, har efter fullgjort uppdrag avlämnat ett den 2 oktober 1953 dagtecknat betänkande med förslag till vårdorganisation för förvarade och internerade (SOU 1953: 32). Sedan betänkandet varit föremål för remissbehandling torde en redogörelse för detsamma

---

¹ Landshövdingen T. Bergquist, byråchefen i socialstyrelsen T. Eriksson, t. f. byråchefen i fångvårdsstyrelsen B. Forssell, grosshandlaren W. Josephson, kanslichefen i statens organisationsnämnd E. Olsson, generaldirektören G. Wejke och ledamoten av interneringsnämnden, förste läkaren G. Wretblad.

och därmed sammanhängande frågor nu böra lämnas riksdagen. I anslutning därtill föreslås, att anslag åskas under kapitalbudgeten till *Utbyggnad av fångvårdsanstalten på Hall*. Med hänsyn till den ställning jag tagit till nämnda frågor har jag funnit angeläget att samtidigt framlägga förslag om anordnande av provisoriska fångförläggningar. För sådant ändamål föreslås anvisande under driftbudgeten av två särskilda anslag, benämnda *Fångvårdsanstalterna: Anskaffning och utrustning av tillfälliga förläggningar* samt *Fångvårdsanstalterna: Driftkostnader för tillfälliga förläggningar*.

Kapitalbudgeten.

Statens allmänna fastighetsfond.

[1] Utbyggnad av fångvårdsanstalten på Hall.

De första bestämmelserna angående förvaring och internering tillkom genom lagarna den 22 april 1927 om förvaring av förminskat tillräckliga förbrytare och om internering av återfallsförbrytare. Institutet internering och förvaring tillskapades som medel för samhället att skydda sig mot de farliga och kroniska förbrytarna. För bekämpandet av deras brottslighet ansågs de ordinära frihetsstraffen, fängelse och straffarbete, icke vara tillräckliga. Det var framför allt önskemålet att kunna för längre tid oskadliggöra den brottslige som dominerade. Den därav följande långa avspärrningen från yttervärlden skulle kompenseras genom att påföljden skulle i andra avseenden vara så fri från straffkaraktär som lämpligen kunde ske. Användningsområdet för dessa institut skulle avgränsas både i förhållande till frihetsstraff och gentemot straffriförklaring och sinnessjukvård. Detta har skett genom att särskilda indikationer uppställts för tillgripande av förvaring och internering. Genom lagstiftning 1937 och 1945 har indikationerna förändrats. Likaledes har genom lagstiftning sistnämnda år området för straffriförklaringar förändrats.

Förvaring kan enligt nu gällande lag av den 18 juni 1937 om förvaring och internering i säkerhetsanstalt, som trädde i kraft den 1 januari 1946, ådömas i stället för straff, om den brottslige prövas vara av sinnesbeskaffenhet som avviker från det normala, ehuru han icke är strafflös enligt 5 kap. 5 § strafflagen, och 1) den brottslige på grund av sin sinnesbeskaffenhet måste antagas vara oemottaglig eller föga mottaglig för straff, 2) han med hänsyn till den ådagalagda brottsligheten samt på grund av i målet förebragt utredning angående hans sinnesbeskaffenhet och föregående vandel är att anse såsom vådlig för annans säkerhet till person eller egendom samt 3) å brottet eller, där flera brott förövats, å något av dem enligt lag kan följa straffarbete eller, i fråga om sedlighetsbrott, straffarbete eller fängelse. Till förvaring kan också dömas om någon, som undergår straffarbete eller för sedlighetsbrott ådömt fängelse eller som för vissa brott undergår ungdomsfängelse, finnes vara av sinnesbeskaffenhet som avviker från det normala och det på grund därav och med hänsyn till omständig-

heterna i övrigt måste antagas att han efter frigivningen skall bli vådlig för annans säkerhet till person eller egendom.

Till internering får icke dömas, om den tilltalade kan dömas till förvaring, och ej heller om någon förskyller straffarbete på livstid. Förutsättningar för ådömandet av internering är 1) att den brottslige tidigare minst två gånger dömts till straffarbete eller förvaring, 2) att han undergått straffarbete eller förvaring i sammanlagt minst fyra år, 3) att han därefter, antingen medan han undergått straffarbete eller inom fem år från det han senast lösgavs från sådant straff eller ock, beträffande den som varit förvarad eller internerad, inom tio år från det han utskrevs, ånyo begår brott samt å brottet eller, om flera brott förövats, å något av dem enligt lag kan följa straffarbete samt 4) att den brottslige på grund av utredning angående hans sinnesbeskaffenhet och övriga i målet upplysta förhållanden måste antagas icke komma att låta sig rätta genom straff samt är att anse såsom vådlig för annans säkerhet till person eller egendom.

De som åtalas för brott, varpå kan följa en dom på förvaring eller internering, är i regel häktade. Innan en sådan dom första gången meddelas, äger vanligen en psykiatrisk undersökning rum. Sådan undersökning förekommer ofta även vid förnyad brottslighet. Undersökningen försiggår i regel på en av fångvårdens undersökningsstationer (Långholmen, Malmö, Härlanda, Härnösand, Västervik, Håga, Växjö). Om domstolen anser, att förvaring eller internering kan ifrågakomma, skall den innan beslut i målet meddelas översända handlingarna, inklusive läkarutlåtandet, till interneringsnämnden. Nämnden har att avgiva yttrande, vilket kan ta formen av en tillstyrkan eller en avstyrkan. Domstolen är ej bunden av nämndens inställning men följer den i regel.

I fråga om tiden för omhändertagandet för förvaring och internering gäller, att domstolen skall med hänsyn till brottets beskaffenhet och omständigheterna i övrigt bestämma en minsta tid, före vars utgång den dömd inte får utskrivas. Denna minsta tid uppgår vid förvaring till lägst ett och högst tolv år samt vid internering till lägst fem och högst femton år. Någon längsta tid för anstaltsvistelsen bestämmes icke av domstolen.

Enligt bestämmelserna i 1945 års straffverkställighetslag skall förvaring och internering verkställas i anstalt eller anstaltsavdelning som av Konungen förklarats vara säkerhetsanstalt. Den som skall undergå förvaring eller internering skall intagas i slutan stalt; är han att anse som synnerligen vådlig för annans personliga säkerhet, må fångvårdsstyrelsen förordna om hans intagning i särskild slutan avdelning. Förvarad eller internerad som visat pålitlighet må vårdas i öppen anstalt. I fråga om gemensamhet gäller att internen under tiden närmast efter intagandet i anstalt skall hållas avskild. Därefter skall han under dagen hållas avskild endast i den utsträckning som påkallas av hänsyn till hans behandling eller till fara för menlig inverkan de intagna emellan eller till ordningen och säkerheten inom anstalten. Den intagne skall anvisas lämpligt arbete av anstaltens styresman, som dock må medgiva att internen själv skaffar sig arbete. Till för-

beredande av utskrivningen må fångvårdsstyrelsen medgiva, att förvarad eller internerad utför arbete hos arbetsgivare utom anstalten.

Utskrivning från förvaring eller internering är antingen villkorlig (utskrivning på prov) eller slutlig. Före utgången av den för förvaringen eller interneringen gällande minsta tiden skall interneringsnämnden pröva, hurvida den förvarade eller internerade må anses kunna utan våda för annans säkerhet till person eller egendom utskrivnas. Sker ej utskrivning, skall nämnden minst var tolfte månad ånyo företaga sådan prövning. Den som utskrivits på prov skall stå under tillsyn och vara underkastad av nämnden meddelade eller eljest för honom gällande föreskrifter. Nämnden skall förordna tillsyningsman. Tillsynen över den på prov utskrivne skall fortfara under minst tre år. Förlängning av tiden kan under vissa omständigheter ske. Visar den provutskrivne tredska att efterkomma de för honom gällande föreskrifterna, eller finnes han på grund av sitt uppförande eller eljest vara vådlig för annans säkerhet till person eller egendom, må interneringsnämnden besluta att han skall återhämtas till säkerhetsanstalten.

Förvarings- och interneringsklientelet intages för närvarande på följande fångvårdsanstalter: Hall (säkerhetsanstalt för förvarade och internerade), Norrköping (säkerhetsanstalt, mottagningsstation och anstalt för svårbehandlade), Karlstad (säkerhetsanstalt), Västervik (säkerhetsanstalt med psykiatrisk avdelning) och Kalmar (säkerhetsanstalt för svårbehandlade). Dessutom användes tre kolonier för förvaringsklientel, nämligen Sjöboda, Orretorp och Ollestad. Hallanstalten är ganska modern och i huvudsak tillfredsställande, och detsamma gäller även kolonierna. De övriga anstalterna däremot är synnerligen omoderna och alldeles olämpliga för de vårdformer som de betjäna.

Beträffande anstalten på Hall torde ytterligare få nämnas följande. Anstalten ligger i Östertälje kommun av Stockholms län, 3 km från Östertälje station och 6 km från Södertälje stad. Dess byggnader uppfördes under åren 1938—40. Anstalten består dels av ett slutet, muromgärdat område och dels av tre utanför muren belägna öppna avdelningar. Innanför muren finns en avdelning för 66 intagna, vidare panncentral, tvätteri och andra arbetslokaler. I anslutning till den i fyrkant dragna murens västra del finns administrationsbyggnad, entrébyggnad och verkstadsbyggnad (snickeri). Innanför muren finns vidare en mindre kyrka samt en stor fotbollsplan, parkområde m. m. Hela Hallområdet omfattar ca 800 ha. Ytan innanför muren utgör 34 500 m². Utanför murens västra del ligger en större park, gränsande till Hallviken, samt ett flertal byggnader, bl. a. köksanläggning, samlingslokal och bostadshus för personalen. I ett skogsbyn ca 1/2 km söder om den slutna anstaltsdelen finns två hus för intagna, varav det ena, avsett för 20 personer, betecknas som halvöppen, medan det andra, avsett för 18 personer, betecknas som helöppen avdelning. På baksidan av köksbyggnaden har inrättats en tredje helöppen avdelning för 10 personer. Mellan det slutna området och de öppna avdelningarna finns ekonomibyggnader för lanthuset samt tre radhusbyggnader för personal. Arbetsdriften vid anstal-

ten omfattar snickeri, tvätteri, jordbruk, trädgårdsskötsel, skogsbruk och diversearbeten.

Samtliga för vård av förvarings- och interneringsklientel nu utnyttjade fångvårdsanstalter har tillhoppa 433 platser, varav 114 finnes på Hall, 259 på de fyra fängelserna och 60 på kolonierna. Medelbeläggningen på dessa 433 platser uppgick under år 1952 till 407 intagna. I platsantal och medelbeläggning har då även inräknats häktesplatser och häktade. Antalet häktade uppgår på nu berörda anstalter till genomsnittligt ca 20—30. Därutöver finns förvarade och internerade intagna på andra fångvårdsanstalter, de flesta på Långholmen — som permanent har ett tjugotal intagna som väntar på plats vid någon av säkerhetsanstalterna — och vid Hågaanstalten, som brukar ha omkring 10 förvarade, varav en del till följd av platsbrist och andra för psykiatrisk vård. (Håga, som ligger i Halls närhet, är en anstalt med 70 platser för sinnessjuka fångar, straffrifyklarade exspektanter till sinnessjukhus samt undersökningsfall.) Medeltalet förvarade och internerade på samtliga fångvårdsanstalter har under vart och ett av åren 1947—1952 uppgått till resp. 263, 299, 328, 367, 393 och 418.

De fem anstalter och tre kolonier, som egentligen är avsedda för förvarings- och interneringsklientel, har tillhoppa 237 befattningshavare, varav 32 är att hänföra till administrationspersonal, 49 till arbetsledarpersonal, 137 till tillsynspersonal och 19 till ekonomipersonal.

Säkerhetsanstaltsutredningens förslag angående vårdorganisation för förvarade och internerade.

För att belysa det nuvarande förvarings- och interneringsklienteletts beskaffenhet har det verkställts en särskild klientelundersökning, omfattande dels de män som den 1 april 1953 undergick förvaring resp. internering på fångvårdsanstalt, inalles 433, varav 4 internerade (anstaltsklientelet), dels de män som samma dag var provutskrivna från förvaring eller internering, inalles 334, varav 3 internerade, (övervakningsklientelet), dels ock de män och kvinnor som provutskrivits efter en första dom på förvaring eller internering under åren 1944—1949, inalles 364, varav 11 kvinnor, (prognosklientelet). Av undersökningen framgår bl. a. följande. Såsom brottslingstyp dominerar tjuvarna avgjort. En uppdelning av anstaltsklientelet med hänsyn till de huvudbrott, för vilka lagföring senast skett, utvisar, att gruppen tjuvar utgör 74 %, bedragare (vartill även hänförts förfalskare och förskingrare) 14 %, sedlighetsbrottslingar 5 % och våldsbrottslingar 7 %. Därest hänsyn toges icke blott till huvudbrotten utan till varje interns totala brottslighet visar det sig, att 80 % av klientelet gjort sig skyldiga till tjuvnad, 42 % till bedrägeri o. d., 6 % till sedlighetsbrott och 17 % till våldshandlingar. Mer än hälften av anstaltsklientelet har tidigare dömts till förvaring eller internering. Av samtliga interner har endast 16 icke förut undergått straffarbete eller fängelse. Så när som på två har samtliga tidigare varit föremål för andra kriminalpolitiska eller sociala åtgärder. Anstaltsklienteletts ålderstyngdpunkt ligger mellan 30 och 40 år (medelålder 37

år). Den yngste i undersökningsgruppen, en 23-åring, har tillbragt 6 år på sådana anstalter som skyddshem, ungdomsvårdsskola, uppfostringsanstalt, tvångsarbetsanstalt och fångvårdsanstalt. Den äldste, 68 år gammal, har en sammanlagd anstaltstid av 43 år (bortsett från vistelser på alkoholistanstalter och sinnessjukhus). Samtliga inom anstaltsklientelet har genomgått rättspsykiatrisk undersökning, i flertalet fall mer än en gång. Praktiskt taget alla har i läkarutlåtandena betecknats som kriminella psykopater. Klientelet kommer genomgående från dåliga miljöer. Tidiga uppföranderubbningar och barnnervösa symtom förekommer i stor utsträckning hos klientelet före puberteten. Vid sinnesundersökning av klientelet konstaterades akut eller kronisk, fixerad neuros i 21 % av fallen. 31 % har varit vårdade på sinnessjukhus, psykiatrisk klinik eller sinnessjukavdelning inom fångvården. Enligt de rättspsykiatriska utlåtandena har 80 % tidvis eller kroniskt missbrukat sprit. Många är typiska alkoholistsbrottslingar och begår aldrig brott i nyktert tillstånd. En fjärdedel av de intagna lider av sjukdomar och defekter av arbetshindrande art. Beträffande den intellektuella utrustningen uppges att 20 % är underbegåvade, 55 % normal- och 25 % överbegåvade. Internernas beteende på anstalten domineras av deras mer eller mindre abnorma karaktärsdrag. Under år 1952 förekom 523 permissioner, varvid 101 av permittenterna avvek. Under samma år rymde 59 interner från anstalterna. Sammanslås rymningarna från anstalt och från permission kommer man fram till att en dryg tredjedel (38 %) genom rymning sökt undandra sig anstaltsvistelsen. I de flesta fallen begick rymningarna nya brott.

De av domstol fastställda minsta tiderna för anstaltsklientelet fördelar sig enligt följande.

Förvarades minsta tid	Hela antalet	Förstagångsförvarade
1 år	113	44
över 1 intill 2 år	101	42
2 år	95	39
över 2 intill 3 år	37	22
3 år	32	17
över 3 intill 6 år	32	21
6 till och med 12 år	19	14
	429	199

De internerade hade resp. 2, 4 och 5 år samt livstid. Provutskrivning äger i ungefär tre fjärdedelar av fallen rum inom 6 månader efter utgången av den stipulerade minsta tiden. Av övervakningsklientelet (samtliga den 1 april 1953 provutskrivna) hade sålunda 28 % utskrivits 0—1 månad över minsta tiden och 42 % 1—6 månader över nämnda tid. För prognosklientelet (provutskrivna förstagångsförvarade resp. -internerade under åren 1944—49) var motsvarande procenttal 38 resp. 40. Den faktiska tidslängden av anstaltsvistelsen under en första förvaring var för prognosklientelet del följande.

Förvarade	Antal	Procent
1—2 år	85	24
2—3 »	196	56
3—4 »	39	11
4—5 »	13	4
5 år och mera	16	5
	349	100
 Internerade		
3—4 år	1	
4—5 »	2	
5—6 »	6	
6—7 »	2	
7—8 »	2	
10—11 år	2	
	15	

Omkring hälften av anstaltsklientelet består av sådana som tidigare dömts till förvaring. För prognosklientelet var återfallen i brott under en observationstid av 4—9 år 68 %. Återfallen inträffade i mycket stor utsträckning under den första tiden efter frigivning.

Från styresmännen för samtliga anstalter, vari någon förvarad eller internerad fanns intagen den 1 april 1953, har inhämtats uppgifter om den fördelning av klientelet å olika anstalts- och öppenvårdsformer, som enligt anstaltschefernas uppfattning borde ske med hänsyn endast tagen till rena behandlings- och säkerhetssynpunkter. En sammanställning av de lämnade uppgifterna utvisar följande fördelning.

Anstaltsvård	
fast avdelning	42
vanlig sluten avdelning	251
öppen avdelning	113
Öppen vård	
familjevård	14
inackorderingshem	7
vanlig övervakning	4
Sinnessjukvård	2
	433

Anstaltscheferna har alltså ställt sig ganska betänksamma till tanken att någon större del av klientelet skulle kunna behandlas utanför anstalt. Beträffande behandlingssynpunkterna har anstaltscheferna särskilt framhållit den stora risken för alkoholmissbruk. Inte mindre än 74 % har hänförs till den grupp, för vilken styresmännen ansett sådan risk föreligga.

Bristerna inom vården för säkerhetsanstalternas klientel hänför sig dels till anstalternas och öppenvårdens organisation och dels till de regler som

gäller för vårdens utformning. Utredningen vill härom särskilt framhålla följande.

Anstaltsvårdens utformning motsvarar icke vårdbehoven. Såsom förut nämnts är klientelet starkt alkoholiserat, och för den övervägande delen utgör alkoholen ett avgörande personligt problem. Erforderliga anordningar har inte vidtagits för att lösa denna fråga. En fjärdedel av klientelet lider av sjukdomar och defekter av arbetshindrande art. Ej heller för dem finns behandlingsresurser som är tillräckliga. Det råder en besvärande arbetsbrist på vissa anstalter, vilket är särskilt känsligt med hänsyn till det påfallande behovet av arbetsträning för klientelet. För detta socialt tungt belastade och övervägande abnorma klientel, som uppenbarligen behöver ständig psykiatrisk tillsyn, finns ytterst ringa möjlighet att erhålla någon adekvat sådan tillsyn. Psykiatrisk hjälppersonal (psykologer, kuratorer m. m.) finns ej heller i behövlig omfattning.

De brister som vidlåder anstaltsvården accentueras ytterligare genom de helt otillräckliga anordningarna inom den öppenvård som förutsättes skola följa på anstaltbehandlingen. Den ledning av öppenvården som interneringsnämnden kan utöva blir, med hänsyn till uppläggnings- och verksamhetsförhållanden och bristen på socialt och psykologiskt skolad, för verksamheten tillgänglig personal, mycket bristfällig. Det måste antagas, att föreliggande brister i öppenvårdsorganisationen avsevärt bidrar till den höga återfallsfrekvensen inom klientelet, som är tragisk ur humanitära synpunkter och dessutom mycket kostnadskrävande ur det allmännas synpunkt på grund av nutida höga vårdkostnader på anstalt.

Utspridningen av klientelet på ett flertal småanstalter som inte sammanhålls under gemensam ledning har kritiserats av bl. a. 1951 års fångvårdsutredning. Säkerhetsanstaltsutredningen instämmer helt i denna kritik. Splittringen i anstaltssystemet har medfört särskilda svårigheter på grund av överbeläggningen. Tillsammans har anstaltssystemets nuvarande splittring och överbeläggningen medfört ideliga förflyttningar av de intagna, vilket i sin tur åstadkommit bristande kontinuitet i klientelbehandlingen. Därtill bör fogas, att småanstaltssystemet på ett oproportionerligt sätt ökat anstaltskostnaderna för personal. Samtidigt som man på varje anstalt för sig känner sig lida brist på personal, blir det sammanlagda antalet för vården anställda alltför högt i förhållande till antalet vårdade. En koncentration av anstalterna skulle erbjuda möjligheter till rationalisering på personalsidan som kunde tillvaratagas för att öka den terapeutiska personalen. Därigenom skulle också ges möjlighet att på ett rationellt sätt utveckla arbetsdriften.

Samordning saknas mellan anstaltsvård och öppenvård. Enligt nu gällande ordning har interneringsnämnden inflytande beträffande intagningen av klientelet och bestämmer ensam rörande utskrivningen. För vårdutformningen på anstalt ansvarar fångvårdsstyrelsen, medan interneringsnämnden har ansvaret för öppenvården. Eftersom de behandlingsmetoder som kommer till användning under anstaltstiden är i hög grad avgörande för frågan

om och när överföring till öppenvård kan ske, bör vårdledningen koncentreras. Den blivande anstaltsorganisationen bör därför ordnas efter samma principer som de anstaltsgrupper, vilka nu — enligt den s. k. råjongplanen — upporganiseras för vården av det vanliga fångklientelet, och interneringsnämnden bör få inflytande även på anstaltsvården.

Mot bakgrunden av det anförda drager utredningen upp följande huvudlinjer för vårdorganisationen av abnorma brottslingar. Utgångspunkten måste vara det oeftergivliga fångvårdsaxiomet, att brottslingen skall behandlas på sådant sätt att därigenom förutsättningar skapas för att han skall bli en laglydig och samhällsnyttig medborgare. För fångvården i allmänhet gäller, att detta resultat får eftersträvas inom den ram för straffverkställighetens utformande som lagstiftningen lägger ut. När det gäller fångvårdens abnormklientel, synes en formbunden straffverkställighet, knuten till av domstol fastställda tider och ett av lagen regelomgärdat sätt för verkställigheten, icke lika behövlig. Man närmar sig de synpunkter på behandlingen som gäller för t. ex. sinnessjukvården och vissa sociala vårdformer. Klientelet utmärkes ju av att det antingen är starkt abnormt eller i allt fall utan framgång behandlats enligt gängse kriminalpolitiska metoder. Man kan då, med andra ord, anse sig ha rätt att släppa av på många av de villkor som eljest gäller för den vanliga straffbehandlingen men som här står hindrande i vägen för behandlingens riktiga utformning. Emellertid är det en given sak, att verkligt farliga brottslingar måste förvaras på ett fullt betryggande sätt, även om det skulle vara så att förvaringsformen i fråga inte är ägnad att leda fram till det önskade behandlingsmålet, fångens anpassning till ett laglydigt och nyttigt liv. Det antal verkligt farliga brottslingar inom förvarings- och interneringsklientelet, för vilket säkerhetssynpunkterna måste ställas främst, är dock ganska ringa. Av de förvarade och internerade som fanns på anstalt den 1 april 1953 har, såsom tidigare nämnts, endast 42 intagna ansetts behöva förvaras på fast avdelning. Resten av förvarings- och interneringsklientelet är inte för andra medborgare farligt i egentlig mening, men det är ändå frågan om ett synnerligen recidivbenäget klientel. Det föreligger alltså ett starkt behov av rationellt utnyttjade behandlingsmöjligheter. Det finns likaså ett behov av intensiv uppsikt och kontroll av liksom stöd och hjälp åt klientelet hela behandlingstiden igenom, vare sig den försiggår i anstalt eller i öppenvård. Säkerhetssynpunkterna vållar inga större svårigheter. Det blir fråga om att anordna en eller flera avdelningar som tillgodoser de krav som måste ställas på en fast avdelning. En i verklig mening behandlingsmässig utformning av vårdorganisationen ställer däremot stora krav. Utredningen har kommit till den i och för sig näraliggande slutsatsen, att detta i stor utsträckning abnorma klientel behöver en medicinskt utformad vård. Det är vidare enligt utredningens mening nödvändigt, att anstaltsvård och öppenvård bygges samman till en enhet och ställes under enhetlig ledning. Det måste också åstadkommas större möjligheter än som finns för närvarande att anpassa vårdformen efter behovet. Sälunda bör interneringsnämnden kunna påkalla en tidigare över-

flyttning till öppenvård än domstolen genom minimitidsbestämmelsen räknat med. Vidare bör reglerna för överflyttning mellan olika vårdformer ge möjlighet till smidigare anpassning efter behovet än nu. Återföring till anstalt från öppenvård bör sålunda kunna ske även av andra skäl än att den utskrivne misskött sig, t. ex. därför att hans sinnestillstånd synes kräva att han underkastas sluten vård för någon tid.

Utformningen av den praktiska vårdadministrationen influeras emellertid starkt av den juridisk-systematiska utformningen av förvarings- och interneringsinstitutionen. I strafflagberedningens uppgifter ingår att företaga en omprövning av sistberörda fråga. Samråd har därför under utredningens gång ägt rum mellan säkerhetsanstaltsutredningen och strafflagberedningen i syfte att åstadkomma en så starkt organiserad vårdorganisation som är möjlig inom de gränser som måste uppdragas för aktuell kriminalpolitik. Strafflagberedningen har meddelat, att dess slutgiltiga förslag i förevarande avseende kommer att ingå i ett fullständigt utformat förslag till skyddslag. Till ledning för bedömningen av säkerhetsanstaltsutredningens förslag har emellertid strafflagberedningen sammanfattat sin ståndpunkt beträffande förvaring och internering i en princippromemoria av i huvudsak följande innehåll. Förvaring och internering slås samman till ett enhetligt institut, benämnt internering. Förutsättning för att någon skall kunna dömas till internering är att den åtalade begått brott som enligt lag kan föranleda fängelse i två år eller däröver (straffarbete och fängelse skall enligt ett tidigare förslag av strafflagberedningen sammanlösas till ett enhetligt frihetsstraff, benämnt fängelse) och att det med hänsyn till brottets beskaffenhet samt den tilltalades person, vandel och levnadsomständigheter i övrigt finnes påkallat att ett långvarigt omhändertagande för vård utan på förhand slutligt bestämd tid kommer till stånd för att fortsatt svår brottslighet från den åtalades sida skall kunna förebyggas. Personer under 21 år skall endast undantagsvis kunna dömas till internering. Innan domstolen förordnar om internering, skall den föranstalta om undersökning av den tilltalade för att utröna om förutsättningar för internering är för handen. Om domstolen finner det nödvändigt, kan den inhämta yttrande från interneringsnämnden. Nämndens obligatoriska medverkan före beslut angående internering föreslås alltså avskaffad. Behandlingen av den internerade skall så inriktas att den främjar den internerades anpassning i samhället. Den skall äga rum dels i anstalt och dels i frihet. Interneringsnämnden skall meddela bestämmelser om hur behandlingen skall utformas. Nämnden kan dock uppdra åt styresman för anstalt att inom en av nämnden angiven ram besluta om behandlingen. Utan domstols medgivande får interneringsnämnden inte besluta att den internerade skall överföras till behandling utanför anstalt, förrän minimistrafftiden för brottet eller brotten, dock minst två år, förflutit. Sedan minsta tiden för interneringen i anstalt gått till ända, äger interneringsnämnden, när den finner att behov av fortsatt vård ej längre föreligger, förordna att interneringen skall upphöra. Vården i och utom anstalt får icke utan medgivande av domstol fortgå längre än sex år eller

den längre tid, på vilken straff för brottet eller brotten enligt lag högst hade kunnat ådömas. Har nämnden inte fattat beslut om slutlig utskrivning senast fyra månader före maximitidens utgång, skall riksåklagaren pröva huruvida framställning om förlängning av interneringstiden bör göras hos rätten, som kan meddela dylikt förordnande för två år åt gången.

Övriga i strafflagberedningens principprogram berörda spörsmål har huvudsakligen judiciell betydelse och inverkar ej på den vårdadministrativa utformningen.

Såvitt utredningen nu kan bedöma, torde de av strafflagberedningen framlagda förslagen beträffande förvarings- och interneringsinstitutet icke leda till någon väsentlig ändring i fråga om klienteletts sammansättning eller omfattning. Utredningens förslag är i sina huvuddrag så upplagt, att det kan genomföras oberoende av om några ändringar göres i lagstiftningen eller ej.

I fråga om platsbehovet inom den blivande vårdorganisationen har mera exakta beräkningar icke kunnat åstadkommas. Storleken av brottslingsklientelet beror på den allmänna kriminalitetsutvecklingen som i sin tur beror på samhällsutvecklingen. När det gäller det föreslagna nya interneringsinstitutet, beror klienteletts storlek även i hög grad på den inställning som domstolarna får till den nya behandlingsformen. Och denna inställning kommer att i avsevärd mån bestämmas av de resultat som kommer att uppnås, vilket i sin ordning i högsta grad beror på de resurser i behandlingsväg som ställas till förfogande. Vid bedömningen av platsbehovet har utredningen i huvudsak utgått från dagsläget. För särskilt farliga interner räknar utredningen således med 40 platser på fast avdelning med maximal tillsyn. För icke farliga men heller ej pålitliga interner har utredningen räknat med 280 platser på slutet avdelning med inre bevakning och en tillfredsställande yttre bevakning. För pålitligare interner har utredningen avsett 120 platser på öppen anstaltsavdelning. Klienteletts ålder och den förhållandevis stora förekomsten av kroppsliga sjukdomar samt den psykiatriska behandlingens behov nödvändiggör, att man har tillgång till en sjukavdelning med 25 platser. Till denna avdelning bör anknytas 5 platser för observation av nyintagna. Till anstaltsvården bör knytas ett visst antal platser utanför anstalten, vilket kan ske genom anlitan av familjevård och inackorderingshem. Antalet platser i familjevård uppskattar utredningen till omkring 50. För vissa av de nyutskrivna är särskild kontroll, främst ur alkoholsynpunkt, erforderlig, och sådan kan bäst ske om de tages om hand i inackorderingshem. I en första etapp bör ett sådant hem med 10 platser inrättas i Stockholm eller dess omedelbara närhet. Övervakningsvården bör omfatta resten av klientelet men måste på olika sätt intensifieras.

Nackdelarna med det nuvarande spridda anstaltssystemet är uppenbara och har tidigare påtalats. Att en koncentration av klientelet enligt räjongprinciperna är önskvärd står utom all fråga. Spörsmålet gäller blott, hur långt koncentrationen skall drivas. Man kan driva den så långt, att man gör en enda anstalt, man kan nöja sig med att göra två eller tre eller man kan slutligen bygga upp ett system av småanstalter inom ett relativt begränsat

område, så att det blir lätt för de enskilda anstalterna att hålla kontakt med varandra och så att en viss gemenskap beträffande personal kan hållas. Det bör framhållas och starkt understrykas, att i den nya vårdorganisationen för fångvårdens abnormklientel alla ansträngningar bör inriktas på att skapa en medicinskt betonad behandling. Vid allt planerande bör man då i främsta rummet ta hänsyn till de medicinska önskemålen om en tillräckligt talrik personalstab för allt som har med individual- och gruppterapi att göra. Man bör vidare se till, att man får de behövliga utrymmena och den behövliga utrustningen för den medicinska behandlingen. Mot bakgrunden av dessa krav står det klart, att staten i nuvarande ekonomiska läge inte kan beräknas vara villig att medicinskt utrusta två eller tre anstalter. Ett av utredningen diskuterat förslag om fördelning av klientelet på två likartat utrustade anstalter, en i mellersta och en i södra Sverige, har därför fått falla. Därefter har utredningen prövat frågan, om det skulle vara lämpligt och görligt att basera verksamheten på en medicinskt utrustad huvudanstalt och till denna foga några mindre anläggningar som inte var belägna längre bort från huvudanstalten än att de kunde nås efter högst ett par timmars bilfärd. Även detta blir emellertid ett mycket kostsamt projekt. Utredningen har vidare ansett det vara en nödvändig förutsättning, att det relativt nybyggda Hall även i fortsättningen användes för fångvårdens abnormvård. Utredningen har därför stannat vid ett förslag att bygga de nya avdelningarna på Hallområdet. Detta områdes storlek och belägenhet gör det möjligt att ernå en önskvärd grad av avskildhet mellan olika i anläggningen ingående grupper av byggnader, samtidigt som man ändå kan för gemensamma ändamål utnyttja centralkök, panncentral och vissa lokaler för fritidsändamål. En annan fördel är att Hall, trots avskildheten, ligger väl till ur kommunikationssynpunkt i förhållande till närbelägna tätorter, varigenom kostnaderna för personalbostadsbyggen kan kraftigt nedbringas och den på anstalten boende personalens isolering ej blir för tryckande. Slutligen bör nämnas, att om Hallanläggningen får en förstklassig medicinsk utrustning denna även kan utnyttjas av det närbelägna Hågasjukhuset, som är illa utrustat i medicinskt hänseende. Nackdelen att Hallanläggningen blir så omfattande med hänsyn till antalet intagna uppväges således enligt utredningens mening av de ekonomiska fördelarna med detta projekt, som i sin ordning gör det berättigat att en större summa i utrustning och personal avsättes för den medicinskt inriktade behandlingen. Utredningen vill med skärpa understryka, att det förslag som framlägges icke är försvarligt med mindre det behåller den medicinska grund för verksamheten som utredningen utgått ifrån. Skulle man skära ned den medicinska, psykologiska och sociala staben och utrustningen, kommer samtidigt storanstaltens alla nackdelar att träda fram.

Den av utredningen förordade utbyggnaden av Hall innebär följande nybyggnader och förändringar. I anslutning till omfattningsmurens västra del finnes för närvarande administrationsbyggnad, entrébyggnad och verkstadsbyggnad för snickeri. Ingen av dessa byggnader kan lämpligen vid en

utbyggnad av Hall användas för sitt nuvarande ändamål, eftersom det skulle innebära starkt höjda kostnader för bevakning och administration. Utredningen föreslår, att de toges i bruk som personallokaler och förråd m. m. Den utanför muren belägna nuvarande samlingslokalen kan av säkerhetsskäl inte utnyttjas för det klientel som i fortsättningen kommer att befinna sig innanför mur, och en särskild samlingslokal för klientelet på de öppna avdelningarna kan knappast försvaras. Så stor som personalen kommer att bli i fortsättningen, får den behov av en egen samlingslokal, och då kan detta hus komma väl till pass. Den byggnad, belägen utanför muren, som innehåller personalmatsal, bör i framtiden tagas i anspråk för samma ändamål som hittills. Erforderliga utrymmen finns inuti byggnaden för den nödvändiga utvidgningen av matsalen. Köksbyggnaden kan också efter viss utvidgning användas till centralkök för hela anläggningen. Den öppna avdelningen för interner på byggnadens baksida bör slopas. Det härigenom lediga utrymmet bör tillföras köket. Den innanför muren befintliga bostadsavdelningen, som är uppförd i två våningar med vardera våningen uppdelad i två från varandra skilda sektioner och med sammanlagt 66 platser, bör fortfarande användas som slutna avdelning. Omedelbart norr om denna byggnad och innanför muren föreslår utredningen en nybyggnad i två våningar med 36 platser i vardera våningen, tillhoppa 72 platser i huset. Det bör i stort sett utformas som den befintliga bostadsavdelningen. Dessa båda hus bildar ett slutet anstaltsområde inom den nuvarande muren med 138 platser. Omkring 400 meter österut uppföres ytterligare två nya byggnader för slutna vård med vardera 72 platser, eller tillhoppa 144 platser. Byggnaderna kräver ett markområde av ungefär samma storlek som det nuvarande slutna området samt omgärdas av mur, eventuellt annat stängsel. Mellan de båda områdena förlägges — innanför mur eller industristängsel — ett industri- och fritidsområde. Alla dessa tre områdens ytterstängsel sammanknytes så att gemensam ytterbevakning kan anordnas samtidigt som de dock genom stängsel är åtskilda från varandra. Tillsammans bildar de tre områdena en rektangulär yta med ett planmått av ca 700 m $\times$ 250 m. Inom industri- och fritidsområdet förlägges en länga av verkstadsbyggnader med lokaler för verkstadsdriften för de slutna avdelningarna. Vidare uppföres en samlingssal för 300 personer med tillhörande bilokaler. Samlingssalen ges en sådan utformning, att den kan utnyttjas för flera slag av fritidsverksamhet, såsom filmförevisning, teater, föreläsningar och inomhusidrott. Med hänsyn till samlingssalens sistnämnda funktion bör i byggnaden anordnas omklädningsrum, bastu m. m. Till samlingslokalen anknäytes erforderliga utrymmen för bibliotek, studiecirkel, hobbyarbeten m. m. Efter växlande behov kan dessa fritidslokaler även användas för gudstjänstbruk och annan religiös verksamhet, varigenom det befintliga i mindre gott stånd varande kapellet kan rivras, en åtgärd som också av bevaknings- och byggnadstekniska skäl blir ofrånkomlig. Eftersom samlingslokalen även bör kunna utnyttjas av de öppna avdelningarnas interner, bör den utformas på sådant sätt att den är tillgänglig från området utanför stängslet utan att man be-

höver komma in på innerområdet. I anslutning till fritidslokalerna, lämpligen mellan dessa och verkstäderna, bör finnas en idrottsplan. Den nuvarande panncentralen och tvättanläggningen utbygges i erforderlig utsträckning. Från den inom norra delen av Hallområdet belägna Nynäsvägen, ungefär mitt för industri- och fritidsområdet, anordnas en ny huvudentré till anstaltsområdet. I anslutning till denna uppföres en nybyggnad med lokaler för vård- och administrationspersonal m. m. Till byggnaden an knytes i väster en flygel i två våningar, inrymmande i vardera våningen 20 fasta platser, tillhopa 40 platser, och i öster en flygel med sjukavdelning på 25 platser samt 5 platser avsedda för mottagningsfall jämte erforderliga bilokaler. I närheten av de två nuvarande öppna avdelningarna med respektive 20 och 18 platser uppföres fyra nya byggnader i två våningar, innehållande 20 platser i varje hus samt erforderliga fritidsutrymmen, tillhopa 118 platser på öppna avdelningar. Ett stycke från de öppna avdelningarna uppföres en verkstadsbyggnad med de utrymmen som är erforderliga för de öppna anstaltsavdelningarna. På lämplig plats anlägges en idrottsplan. Administrationsbyggnaden med huvudentrén förbindes genom kulvertar med industri- och fritidsområdet samt de båda slutna områdena och centralköket. Vissa delar av dessa kulvertar inredes för skyddsrumsbhov.

Halls tjänstebostäder består för närvarande av 47 lägenheter och 26 enkelrum. I fråga om en utökning av personalbostadsbeståndet vill utredningen framhålla, att det bl. a. från allmän investeringssynpunkt är önskvärt att i görligaste mån begränsa tjänstebostädernas antal. Icke minst i nu rådande bostadsläge är det emellertid angeläget att tillse, att tjänstemännen erhåller behövliga bostäder. Av dessa skäl föreslår utredningen, att vid planeringen av Hallanläggningens utbyggnad kontakt toges med de kommunala myndigheterna i Södertälje och andra kommuner som gränsar till Hall i syfte att skapa garantier för en rimlig försörjning med bostäder åt de nya befattningshavarna. Staten bör även upplåta tomter på Halls domäner för uppförande av egna hem. Vidare bör anordnas för tjänstemännen kostnadsfria kommunikationer mellan Hall, Östertälje station och Södertälje (anstaltsbuss).

Vad beträffar arbetsdriften för internerna förutsättes, att de som är intagna på fast avdelning inom anstalten blir sysselsatta med lämpliga arbeten i sina bostadsrum. Beträffande de övriga bör som huvudprincip gälla, att klientelet på slutna avdelning under arbetet inte skall komma i beröring med klientelet på öppna avdelning. Arbetsdriften bör organiseras rationellt och medge en högvärdig produktion samt i görligaste mån efterlikna motsvarande tillverkningsförhållanden inom den fria marknaden. Arbetsdriften får betraktas som ett verkningsfullt medel att anpassa klientelet till ett normalt samhällsliv. För de slutna avdelningarna föreslås följande verksamhetsgrenar, nämligen snickeri, konfektion, tvätteri, blankettryckeri och cementgjuteri. För de öppna avdelningarna åter förordas snickeri, konfektion, mekaniskt arbete i förening med bilreparationer, lantbruk, skogsbruk, trädgårdsarbete. Därutöver beräknas ett visst antal intagna bli sysselsatta med

handräckning (städning, gårdsrenhållning m. m.) och reparationsarbeten. Vissa interner på de slutna avdelningarna kan inte arbeta i större grupper. För dem bör ordnas ett antal arbetsplatser i särskilda mindre rum.

Såsom tidigare anförts avses vården skola erhålla en avgjort medicinsk inriktning. Detta förutsätter, att organisationen får disponera över ett tillräckligt antal läkare, psykologer och socialarbetare jämte erforderlig övrig personal. Vården bör ledas av en psykiatriskt utbildad överläkare, som tillika skall vara styresman för anstalten. Med hänsyn till behovet av behandlingsforskning föreslås att en särskild utredning verkställles angående lämpligheten att med överläkartjänsten förena en medicinsk professur för kriminologisk behandlingsforskning. Vid överläkarens sida bör finnas två behandlingsteam, vardera bestående av en biträdande överläkare, en förste läkare och ytterligare en läkare samt en psykolog, en förste kurator och tre kuratorer. Varje team skall behandla ett visst antal fall, innefattande såväl anstaltsinterner som provutskrivna, och skall ha ingående kontroll även över öppenvården. Inom varje team skall man söka få så god kunskap som möjligt angående det klientel, som tilldelats teamet. Man bör arbeta med sina fall individuellt och i grupp och överlägga om dem regelbundet. Man skall med särskild omsorg följa utvecklingen beträffande dem, som provutskrivits. Besök skall göras hos öppenvårdsklientelet i den utsträckning som bedömes erforderlig. Enskilda övervakare skall även anlitas. De administrativa uppgifterna bör, så långt det är möjligt, avlastas från överläkaren och utföras av särskild administrationspersonal. Hit räknar utredningen då fångvårdsdirektör — som i praktiken bör tjänstgöra som personalchef och säkerhetschef — fångvårdsinspektör och fångvårdsassistent. Den sistnämnde skall organisera fritidsverksamheten för de intagna. Arbetsdriften bör ledas av en ingenjör och det kamerala arbetet av en kamrer.

Med utgångspunkt från de riktlinjer för verksamheten vid Hall som utredningen föreslagit och den utformning av anstalten som förordats framlägger utredningen följande förslag till personalplan.

	Antal	Löne- grad		Antal	Löne- grad
För behandling:			Sjuksköterska	1	12
Överläkare	1	37	Kanslibitråde	1	11
Biträdande överläkare ...	2	31	Biträde	7	6—8
Förste läkare	2	31		30	
Andre läkare	2	29			
Förste psykolog	1	31	För administration:		
Psykolog	2	29	Fångvårdsdirektör	1	32
Förste kurator	2	19	Fångvårdsinspektör	1	29
Kurator	6	17	Fångvårdsassistent	1	23
Assistent för elektroence- phalograf	1	21	Kontorist	1	13
Laboratorieassistent	1	19	Biträde	1	6—8
Översköterska	1	14	Kamrer	1	25
			Kansliskrivare	1	15

	Antal	Löne- grad		Antal	Löne- grad
Kanslibitråde	1	11	Arbetsledare för lant- och		
Biträde	3	6—8	skogsarbete	3	12
Fångvårdsingenjör	1	25	Arbetsledare för yttre		
Biträde	1	6—8	handräkningsarbete	2	12
Förrådsförvaltare	1	14			
Bitr. förrådsförvaltare	1	12		10	
Telefonist	2	6—8	För tillsyn:		
	17		Överuppsyningsman	1	20
För industriell arbetsdrift:			Uppsyningsman	4	18
Yrkesmästare	8	18	Överkonstapel	15	14
Yrkesmästare	18	16	Vaktkonstapel	92	12
	26			112	
För lantbruk, trädgård och			Övriga:		
skogsdrift:			Köksföreståndare	1	14
Lantbruksinspektör	1	22	Bitr. köksföreståndare	3	12
Rättare	1	14	Maskinmästare	1	17
Trädgårdsmästare	1	14	Maskinist	1	15
Ladugårdsförman	1	14	Reparatör	1	13
Skogsförman	1	14	Eldare	2	11
			Bilförare	2	11

Hela personalen vid Hall skulle således omfatta 206 anställda. På Halls avlöningsstat bör emellertid även uppföras den öppenvårdspersonal som upptages i det följande, nämligen 1 skyddskonsulent i 25 lönegraden och 1 uppsyningsman i 18 lönegraden. Antalet anställda uppgår därmed till 208. Då antalet anställda vid säkerhetsanstalterna för närvarande är 237, skulle utredningens förslag medföra en besparing av 29 tjänster.

Om interneringsnämndens arbete omlägges på det sätt som strafflagberedningen föreslagit (jfr s. 10), kommer i fortsättningen tyngdpunkten i arbetet att ligga på vården, och sekreterargöromålen torde ej såsom nu nödvändigtvis kräva juridisk utbildning. Utredningen anser att eftersom nämndens sammanträden i fortsättningen skulle komma att äga rum på Hall så bör ock nämndens kansli förläggas dit. Det förefaller därför naturligt att, vid ett genomförande av strafflagberedningens förslag, fångvårdsdirektören blir ansvarig för interneringsnämndens kansli och sekreterare åt nämnden. Därvid skulle nämndens nuvarande, på fångvårdsstyrelsens stat upptagna kanslipersonal — en förste byråsekreterare och tre biträden — kunna indragas.

I fråga om öppenvården vill utredningen utöver vad i det föregående där- om anförts framhålla följande. Det är utredningens uppfattning, att förhållandevis många förvarade och internerade skulle kunna erhålla tillfredsställande vård och tillsyn, om de placerades hos lämpliga familjer, exem-

pelvis i lantbrukarhem, hos trädgårdsmästare, småindustriidkare m. fl. Familjevården skulle principiellt innebära, att internen bodde hos familjevårdaren och arbetade under uppsikt av denne. Det är emellertid givet att sådan familjevård inte kan erhållas med mindre än att en lämplig ersättning utbetalas. Om man besinnar, hur höga anstaltskostnaderna för närvarande är inom alla vårdområden, finns det all anledning att försöka utöka familjevården så långt det är möjligt. Dagskostnaden för familjevård bör i regel utgå med högst hälften av den vid olika tidpunkter gällande dagskostnaden vid vårdanstalt av typ Hall; undantagsvis bör ersättningen kunna bestämmas till högst två tredjedelar av sistberörda dagskostnad.

De ledande principerna för familjevård åt interneringsklientelet bör vara följande. Vårdplatsanskaffningen bör skötas centralt av en särskild skyddskonsulent. Internen skall stå under ständig tillsyn av familjevårdaren själv eller någon medlem av dennes familj. Vårdaren skall vara skyldig att omedelbart inrapportera försummelse eller andra oroande tecken från internens sida. Vilka regler som skall iakttagas bör fastställas av interneringsnämnden i dess beslut om familjevård eller där så är lägligt av anstaltsledningen. Internen skall erhålla sedvanlig eller avtalsenlig ersättning för det arbete han utför. Av denna ersättning skall han kontant utfå ett belopp som gör det möjligt för honom att på rimligt sätt tillfredsställa de olika behov, som uppstår genom ett liv i relativ frihet. Återstoden bör inbetalas till anstalten, där beloppet uppföres på den internerades konto, sedan dock visst avdrag gjorts för fångvårdskostnaden. Familjevårdarens ersättning bestämmas från fall till fall med hänsyn till bostadskostnad och annan kostnad för internen, hans arbetsprestationer (för det fall att han direkt arbetar åt familjevårdaren) och svårighetsgraden i övervakningsuppgiften. Kontakt med intern och familjevårdare hålles av behandlingsteamet och skyddskonsulenten, varvid den senare främst har att beakta ekonomiska spörsmål. Internen skall vid fall av sjukdom i vårdarens familj eller av annan liknande anledning kunna temporärt överflyttas till anstaltsavdelning, sedan beslut härom fattats av anstaltens ledning.

Om familjevården givit sådant resultat, att annan friare vårdform kan tillämpas, bör internen bli föremål för enskild övervakning.

Vid sidan av familjevård bör prövas en annan vårdform, nämligen inackordering av vissa interner i härför avsedda hem. Till dylika skall avdelas interner, som är i behov av tillsyn under fritiden men som kan utföra sitt arbete utan övervakning. Inackorderingshem torde framför allt kunna användas som övergångshem till dess att enskild bostad och övervakning av internen ordnats. Hit bör också hänvisas interner, som står under enskild övervakning men som t. ex. på grund av arbetslöshet ej själva kan sörja för sitt uppehälle och som inte anses böra återföras till anstalt. Denna vårdform, som försöksvis med gott resultat prövats inom ungdomsfängelseorganisationen, bör utbyggas allt efterhand som erfarenhet av dess lämplighet vunnits. Till att börja med bör ett dylikt hem inrättas i Stockholm eller dess närhet, varvid — om lämplig lokal ej kan förhyras — statsverket bör in-

köpa eller uppföra en villafastighet för ändamålet. Villan bör ha utrymme för tio interner i enkelrum samt för två familjer. Inackorderingshemmets föreståndare bör vara heltidsanställd med uppsyningsmans löneställning. För hushållsarbetet bör interners arbetskraft anlitas. När detta tillfälligtvis inte är görligt, skall ett kvinnligt hushållsbiträde anställas mot dagarvode. Ingen särskild husmor bör således finnas. Däremot synes det lämpligt att en kvinnlig arbetskraft, eventuellt föreståndarens hustru, mot skälig ersättning utövar viss tillsyn över hushållet. Avlösning åt föreståndaren på hans fritid bör ordnas genom avtal med en person som förslagsvis kan vara befattningshavare vid Hall. Ersättaren bör få disponera den andra familjebostaden i villan. Beträffande den inackorderade internens egen ekonomi skall gälla vad som förut sagts beträffande interner i familjevård. Inackorderingshemmet bör i administrativt hänseende ställas under den skyddskonsulent, som skall utöva tillsyn över öppenvården. Placeringsbeslut fattas av anstaltsledningen i de fall interneringsnämnden icke gjort detta. Behandlingsmässiga frågor handlägges av behandlingsteamet.

Den enskilda övervakningen måste enligt utredningens mening intensifieras. I många fall har visserligen goda resultat nåtts med den nuvarande formen, som vanligen innebär att den provutskrivne någon gång besöker övervakaren och någon gång besökes av denne. Men ofta nog behövs en mycket intensivare kontakt. Utredningen har tagit starkt intryck av den danska övervakningsformen, som innebär att i vissa fall befattningshavare vid vårdanstalt utväljes som lämpliga kontaktmän och ägnar mycken tid åt sina övervakningsfall. Det torde således böra prövas, att en anstalts-tjänsteman med vilken internen fått god kontakt fortsättningsvis får intressera sig för honom efter det att han lämnat anstalten. Tjänstemannen bör formellt förordnas som övervakare, varvid man kan bortse från att han inte bor på den ort, där internen lever. Tjänstemannen bör vara med vid förberedelserna till utskrivningen och sedan allt efter behov besöka internen. Så långt möjligt bör dylika övervakningsuppgifter läggas på behandlingsteamets ledamöter, men även andra befattningshavare, t. ex. inom arbetsdrift och tillsynstjänst, bör ifrågakomma. Självfallet bör det nuvarande systemet med lokala övervakare alltjämt bibehållas vid sidan av det här föreslagna.

För handhavandet av de administrativa uppgifterna inom öppenvården har utredningen, såsom av det föregående redan framgått, funnit en särskild skyddskonsulent erforderlig. Denne skall sålunda ombesörja sådana viktiga uppgifter som att anskaffa familjevårdare, uppgöra avtal med dessa, instruera dem i deras arbete samt vidare ha tillsyn över inackorderingshemmen och slutligen anskaffa och instruera enskilda övervakare. Skyddskonsulenten skall vara knuten till interneringsanstalten å Hall.

Eftersom statsmakterna först synes böra taga ställning till utredningens principplan för den nya vårdorganisationen, innan mera omfattande planläggnings- och utredningsarbeten kommer till stånd, har utredningen med utgångspunkt från de föreslagna vård- och organisationsformerna endast

upprättat preliminära programskisser för en överslagsberäkning av kostnaderna för byggnader och utrustning. Därvid har byggnadsstyrelsen uppskattat kostnaderna till följande belopp.

Administrations-, mottagnings-, sjuk- och fast avdelning m. m. .	ca 2 500 000
Slutna och öppna bostadsavdelningar	» 5 000 000
Verkstäder för slutna och öppna avdelningar jämte utökning av panncentral och tvätt	» 4 000 000
Samlingslokal jämte ombyggnad av nuvarande administrationsbyggnad, personalmatsal, centralkök m. m.	» 2 000 000
Omslutningsmurar, idrottsplatser, yttre ledningar, gångkulvertar och planering m. m.	» 2 500 000
Inventarier och utrustning för anstalten	» 2 000 000
	<hr/>
	Summa kronor 18 000 000

Antalet nya vårdplatser vid Hall uppgår till 356, varför totalkostnaden 18 miljoner kronor motsvarar en kostnad av ca 50 000 kronor per vårdplats. Slutlig ställning till detaljerna i utbyggnadsprogrammet kan inte tagas nu. Utredningen förutsätter, att vid en fortsatt bearbetning förslagets enskilda delar närmare prövas, så att varje ekonomisering beaktas som kan ske utan åsidosättande av anläggningens ändamålsenlighet i stort. Byggnadsstyrelsen har uppskattat medelsbehovet för framläggande av ett definitivt utredningsförslag till 200 000 kronor. Utbyggnaden av Hall bör verkställas i tre till fyra etapper, och hela byggnadstiden bör beräknas till ca fyra år. Eftersom de tre föreslagna nya bostadsavdelningarna inom mur i huvudsak bör utformas som den redan befintliga slutna avdelningen, blir förberedelsearbetet på denna punkt relativt enkelt. Godkännes utredningens principförslag, kan t. ex. den till platsen omedelbart norr om den nuvarande slutna avdelningen planerade nya avdelningen uppföras redan under budgetåret 1954/55. Byggnadsstyrelsen har uppskattat kostnaderna för denna byggnad till 1 200 000 kronor.

Vårdkostnaderna inom fångvården skiftar i hög grad, beroende på anstaltens typ. Vid anstalter med svårbehandlat klientel och därför stor personal är självfallet kostnaderna mycket högre än vid anstalter med mera lättskött klientel och följaktligen också mindre personalstyrka. Om hänsyn toges till utgifter för personal och övriga direkta omkostnader men utan att avdrag göres för inkomsten av de intagnas arbete, beräknas vårdkostnaden vid Hall till 30 kronor per intagen och dag och vid Västerviksanstalten till 27 kronor. I stället för att upprätta en kalkyl över vårdkostnaderna vid den nya Hallanläggningen har utredningen funnit det mera klarläggande att göra en jämförelse mellan å ena sidan kostnaderna för den nuvarande på flera anstalter utspridda vårdorganisationen för säkerhetsanstaltsklientelet och å andra sidan kostnaderna vid Hallanläggningen. De årliga personalkostnaderna för de nuvarande säkerhetsanstalterna uppgår till 2 339 280 kronor enligt följande fördelning.

<i>Anstaltsvis</i>		<i>Kategoriövis</i>	
Hall	708 216	Administrationspersonal	389 028
Norrköping	537 384	Arbetsledarpersonal	491 292
Karlstad	303 030	Tillsynspersonal	1 273 080
Kalmar	302 592	Ekonomipersonal	165 360
Västervik	293 568	Kroppssjukläkare	12 600
Sjöboda	67 758	Rådgivande psykiatrer	7 200
Orretorp	68 274	Koloniarvoden	720
Ollestad	58 458		

De årliga personalkostnaderna vid Hallanläggningen skulle med den personaluppsättning som utredningen föreslagit uppgå till 2 243 324 kronor, fördelade på följande personalgrupper.

Behandlingspersonal	455 996	Tillsynspersonal	1 067 916
Administrationspersonal	192 444	Ekonomipersonal	105 492
Arbetsledarpersonal	392 520	Öppenvårdspersonal	28 956

Vid beräkningen har hänsyn inte tagits till löner för vikarier under semester och sjukledighet, ej heller till ersättning för tjänstgöring på s. k. obekvämt arbetstid. Beträffande sistnämnda löneförmån torde ingen skillnad uppkomma. Befattningshavare i högst 18 lönegraden vid säkerhetsanstalterna i Norrköping och Karlstad äger, med hänsyn till tjänstgöringens påfrestande natur, uppbära särskilda arvoden med 264 kronor om året för tjänstgöring i bevakningstjänst. För ändamålet har under fångvårdsanstalternas avlöningsanslag anvisats 19 800 kronor för år. Utredningen anser, att samma arvode bör utgå till den personal vid Hall, som får sin tjänstgöring vid de fasta och slutna avdelningarna samt i ytterbevakningen. Medelsanvisningen bör därför uppräknas till 21 800 kronor.

Koncentrationen av vården för förvarings- och interneringsklientelet till Hallområdet medför i enlighet med det anförda en reducering av avlöningskostnaderna med $(2\,339\,280 + 19\,800 - 2\,243\,324 - 21\,800)$ 93 956 kronor om året. Vidare bör, såsom utredningen tidigare framhållit, beaktas att vid genomförande av strafflagberedningens förslag om ändrade arbetsuppgifter för interneringsnämnden dennas kanslipersonal skulle bli obehövlig. Fångvårdsstyrelsens avlöningsanslag, från vilket sagda personal avlönas, skulle sålunda kunna nedsättas med lönerna för berörda befattningshavare, 46 428 kronor. Besparingen i lönekostnaderna skulle alltså under angivna förutsättningar uppgå till $(93\,956 + 46\,428)$ 140 384 kronor. Besparingen kommer emellertid att bli några tiotusental kronor större. Personalorganisationen vid de nuvarande säkerhetsanstalterna är nämligen inte tilltagen så att samtliga transporter mellan anstalterna kan utföras inom fastställd arbetstid, utan transporterna måste i stor utsträckning utföras på övertid. Övertidsersättningarna underskrider icke 20 000 kronor per år.

Vad beträffar de löpande omkostnaderna vill utredningen anföra följande. Man får särskilja två grupper av utgifter. Den ena gruppen, fasta omkostna-

der, omfattar utgifter som ej i högre grad påverkas av förändringar i fångantalet, t. ex. uppvärmningskostnader. Den andra gruppen, rörliga kostnader, omfattar utgifter som förändras med ändringar i fångantalet. Sammanförandet av flera mindre anstalter till en större påverkar givetvis i hög grad de fasta omkostnaderna. Uppvärmningsanordningar och utrustning av varjehanda slag får en mera ekonomisk utformning. Men även de rörliga omkostnaderna påverkas genom att en bättre upphandling kan göras av en större avnämre beträffande utspisning, beklädnad o. d. Anordningen med en särskild sjukavdelning på anstalten måste också verka kostnadsbesparande. Utgifterna för de av vårdskäl betingade transporter mellan säkerhetsanstalterna — en betydande post — bortfaller, utgifterna för tjänstgörings-traktamenten minskas (man kan få icke traktamentsberättigade vikarier från Stockholm m. m.), utgifterna för telefonsamtal mellan anstalterna och interneringsnämnden bortfaller, utgifter för blanketter och skrivmateriel begränsas, m. m. Dock får man givetvis taga i betraktande, att den besparing som uppkommer genom minskade transporter etc. i viss mån uppväges av kostnader för resor som befattningshavare har att företaga vid tillsyn av interner i öppenvård. Sammanfattningsvis kan sägas, att den årliga besparingen torde komma att uppgå till minst 200 000 kronor.

Huruvida anstalterna i Norrköping, Karlstad, Kalmar, Västervik, Sjöboda, Orretorp och Ollestad vid ett genomförande av utredningens förslag fortfarande skall användas för fångvårdsändamål, är en fråga som utredningen ej haft att ta ställning till. Vid ett bedömande av byggnadskostnaderna för Hall bör emellertid även tagas i betraktande, att de nämnda anstalterna frigöres för annat ändamål.

Yttranden.

Över säkerhetsanstaltsutredningens betänkande har yttranden avgivits av riksåklagarämbetet, Svea hovrätt, hovrätten över Skåne och Blekinge, hovrätten för Nedre Norrland, fångvårdsstyrelsen — efter hörande av anstaltsnämnderna vid fångvårdsanstalterna på Håga och Hall samt i Norrköping, Karlstad, Kalmar och Västervik —, interneringsnämnden, medicinalstyrelsen, socialstyrelsen, byggnadsstyrelsen — såvitt angår byggnadsfrågor vid Hall —, statskontoret, statens organisationsnämnd, universitetskanslersämbetet — såvitt angår förslaget om inrättande av en medicinsk professur för kriminologisk behandlingsforskning —, svenska fångvårds-sällskapet, föreningen direktörer och assistenter vid fångvårdsstaten, Sveriges fångvårdsmannaförbund, svenska psykiatriska föreningen, rättspsykiatriska föreningen, föreningen Sveriges häradshövdingar, föreningen Sveriges landsfogdar, föreningen Sveriges stadsfiskaler, föreningen Sveriges landsfiskaler, Sveriges advokatsamfund samt svensk kuratorsförening — såvitt angår kuratorsverksamheten vid en utvidgad Hallanstalt. Av de sålunda avgivna yttrandena, vilka delvis är tämligen omfångsrika och mer eller mindre utförligt behandlar detaljfrågor, återges i det följande allenast synpunkter av större vikt.

Utredningens förslag har i allt väsentligt tillstyrkts av anstaltsnämnden vid fångvårdsanstalten i Karlstad, statens organisationsnämnd, Sveriges fångvårdsmannaförbund, Sveriges advokatsamfund, föreningen Sveriges stadsfiskaler och föreningen Sveriges landsfiskaler. Mot en lösning av frågan om anstaltsvården för förvarings- och interneringsklientelet på grundval av föreliggande utredning har följande remissorgan uttalat sig, nämligen Svea hovrätt, fångvårdsstyrelsen, interneringsnämnden, anstaltsnämnderna vid fångvårdsanstalterna i Norrköping, Kalmar och Västervik, medicinalstyrelsen, statskontoret, svenska fångvårdssällskapet, föreningen direktörer och assistenter vid fångvårdsstaten samt svenska psykiatriska föreningen. Därjämte har flertalet remissorgan framfört erinringar mot utredningens förslag i skilda hänseenden.

Vad först angår mera principiella frågor av allmän innebörd anför *Svea hovrätt*, att någon mera genomgripande förändring av vårdorganisationen för förvarade och internerade icke lämpligen kan ske utan att ställning samtidigt tages till principerna för en framtida lagstiftning på området. Till dess detta är möjligt bör förbättringarna i främsta rummet bestå i att Hallanstalten tillföres medicinskt, psykologiskt och socialt utbildad personal i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer som uppdragits av säkerhetsanstaltsutredningen.

Även *hovrätten över Skåne och Blekinge* understryker, att den i utsikt ställda nya lagstiftningen på området blir av vital betydelse för frågan om den framtida organisationen av vården av abnormklientelet. Lagstiftningens avgränsning av vårdklientelet blir sålunda avgörande för organisationens kapacitet och vårdresurser. Frågan om en differentiering av klientelet, när det gäller vården, låter sig icke heller helt bedömas, förrän klarhet vunnits över de grunder, efter vilka omhändertagande för tidsobestämd vård skall ske. Med hänsyn härtill synes det riktigast att avvakta ett förslag till reformering av lagstiftningen, innan frågan om vårdorganisationen tages upp till avgörande.

Statskontoret anser, att utredningsförslaget icke är ägnat att läggas till grund för ett principbeslut. Enligt ämbetsverkets mening lär i nuvarande statsfinansiella läge förutsättningar saknas för genomförande av en så kostnadskrävande förstärkning av vårdorganisationen för förvarings- och interneringsklientelet som av utredningen förordats. Förslaget synes därför bära överarbetas i syfte att nedbringa kostnaderna. I avvaktan på förnyad utredning bör åtgärder icke vidtagas för fullföljande av utredningens hittillsvarande arbete genom upprättande av definitiva förslag.

Svenska psykiatriska föreningen finner, att förvarings- och interneringsklientelet till sin beskaffenhet i huvudsak är identiskt med det som avses skola omhändertagas inom den planerade psykopatvården inom sinnessjukvårdens ram. Det är därför meningslöst och egendomligt, att en utbyggnad planeras av två olika organisationer, som skall handha samma klientel. Det blir en ren slump var vederbörande hamnar. Föreningen finner hela interneringsinstitutet förlegat och anser att det bör avskaffas. Om en person

icke visat sig vara straffemottaglig och dessutom konstaterats vara psykiskt abnorm skall han bli föremål för psykiatrisk vård. Denna vård bör icke vara tidsbestämd på något sätt. Föreningen föreslår en enda organisation för omhändertagande av psykiskt abnorma, asociala personer.

I fråga om klienteletets storlek anför *fångvårdsstyrelsen* att denna efter revision av lagstiftningen är beroende på en rad faktorer som på lagstiftningsarbetets nuvarande stadium icke är kända. Det preliminära förslaget, att till internering dömda skall vistas på anstalt i regel minst två i stället för nu ett år, kan ge anledning antaga att anstaltsklientelet till följd av den längre vistelsetiden kommer att öka i antal. Å andra sidan kan — måhända med större fog — förmodas att domstolarna, om minimitiden är högre, blir mera återhållsamma med att döma till internering, varigenom antalet intagna kan bli mindre än nu. Frågan om platsbehovet beror emellertid också på utformningen av reaktionssystemet i dess helhet. Med den ovisshet som råder rörande den blivande utformningen av påföljdssystemet, inklusive den påtänkta nya skyddsåtgärden internering, är enligt styrelsens mening tiden icke inne för principbeslut om en säkerhetsanstaltsorganisation av den omfattning som utredningen tänkt sig.

Interneringsnämnden anser det vanskligt att avgöra, huruvida klienteletets antal icke framdeles kommer att väsentligt nedgå, därest strafflagberedningens preliminära förslag rörande internering genomföres.

Hovrätten för Nedre Norrland däremot ifrågasätter, om icke antalet vårdplatser beräknats väl snävt. Under de senaste fem åren har platsbehovet ökat med i genomsnitt ett 40-tal platser per år.

Föreningen Sveriges häradshövdingar uttalar, att den nya, på medicinsk behandling byggda vårdformen torde komma att medföra en ökning av vårdtiden på anstalt och därmed en ökning av antalet intagna. På grund härav, men även av andra skäl, synes det antagligt, att Hallanläggningen också i fullt utbyggt skick enligt utredningens förslag icke kommer att få tillräcklig kapacitet.

Förslaget om sammanförande för anstaltsvård till Hall av hela förvarings- och interneringsklientelet finner *statens organisationsnämnd* vara ur organisatorisk synpunkt lämpligt. Likaså anser *Sveriges fångvårdsmannaförbund* detta förslag vara ändamålsenligt utformat och avvägt med hänsyn till föreliggande behov. *Sveriges advokatsamfund* finner det praktiskt ogörligt att tillhandahålla erforderlig medicinsk expertis på flera smärre anstalter och tillstyrker på denna grund den föreslagna utbyggnaden av Hall. *Föreningen Sveriges stadsfiskaler* uttalar, att den praktiska utformningen av vårdorganisationen synes kunna godtagas.

Riksåklagarämbetet anför bl. a. att, i den mån differentieringssynpunkter påkallar beaktande, den av utredningen förordade lokaliseringen endast i ringa grad synes ge utrymme för tillgodoseende av en därav betingad gruppering av anstaltsklientelet. Med tanke på behandlingsmomentets dominerande roll i utformningen av vården synes det vidare tveksamt, huruvida

inom ett anstaltskomplex av den föreslagna typen och storleksordningen skall kunna skapas en »terapeutisk atmosfär» som erbjuder tillräckligt gynnsamma yttre betingelser för ett främjande av denna betydelsefulla del av verksamheten. Vad angår säkerhetssynpunkten torde med hänsyn till klienteletets samhällsbesvärlighet och farlighet komplikationer icke kunna undvikas. Häremot torde en rigorös och skärpt vakthållning icke utgöra något tillfredsställande botemedel. Även om riksåklagarämbetet ur vissa synpunkter sålunda ställer sig tveksamt till förslaget att koncentrera klientelet till ett enda anstaltskomplex, finner ämbetet likväl förslaget i stort sett innebära en rationell lösning av ett av kriminalvårdens mest besvärliga och betydelsefulla problem, varför förslaget i princip tillstyrkes.

Svea hovrätt uttalar tveksamhet beträffande lämpligheten att till en enda anstalt sammanföra ett så stort antal interner som föreslagits. Den utbyggda anläggningens storlek försvårar icke endast möjligheterna till en förnuftig behandling av de intagna utan koncentrationen medför också att den föreslagna samordningen mellan anstaltvård och öppen vård blir svårare att upprätthålla.

Även *föreningen Sveriges häradshövdingar och föreningen Sveriges landsfogdar* anför vissa betänkligheter ur såväl vård- som säkerhetssynpunkt mot ett enda anstaltskomplex.

Byggnadsstyrelsen finner, ur de synpunkter styrelsen har att företräda, det ekonomiskt fördelaktigt och ur ekonomisk synpunkt välbetänkt att de sakkunniga icke stannat inför en upprustning av några av de övriga äldre anstalter, i vilka för närvarande ifrågavarande klientel förvaras.

Socialstyrelsen anser förslaget om en storanstalt vara ur behandlingssynpunkt förenat med betydande olägenheter och framhåller, att icke minst erfarenheterna från styrelsens eget förvaltningsområde ger belägg för svårigheterna att tillfredsställande ombesörja vården av de intagna på stora anstalter och att det omvända förhållandet råder på mindre anstalter. Styrelsen förklarar sig icke ha genom vad de sakkunniga anfört blivit övertygad om att det ur ekonomiska synpunkter skulle vara ogenomförbart att decentralisera vården, så mycket mindre som någon verklig ekonomisk kalkyl icke framlagts över ett sådant projekt.

Fångvårdsstyrelsen motsätter sig bestämt, att principbeslut fattas om genomförande av det framlagda projektet till storanstalt för förvaringsklientelet. Styrelsen erinrar till en början därom, att tanken att koncentrera fångvårdens anstaltsväsende till ett fåtal större anstalter ofta framfördes under 1920-talet och tiden däromkring. Frågan har därefter behandlats i flera betänkanden, och förslag har framlagts om uppförande av vissa större anstalter. Några nya sådana anstalter har emellertid icke kommit till stånd. Vad beträffar Hall upptog strafflagberedningen frågan om en utvidgning av anstalten i två betänkanden 1942 och 1944 [angående strafflagens tillräknelighetsbestämmelser, sinnesundersökning m. m. (SOU 1942: 59) resp. verkställigheten av frihetsstraff m. m. (SOU 1944: 50)]. Beredningen ställde sig därvid avvisande till en utbyggnad av anstalten. I propositionen nr 334/

1945 anslöt sig departementschefen till vad beredningen anfört och förklarade, att behovet av ökad differentiering av de förvarade och internerade syntes bättre kunna tillgodoses genom att flera smärre anstalter toges i bruk än genom en utbyggnad av Hall. Fångvårdsstyrelsen framhåller, att det hade varit av stort värde, om i säkerhetsanstaltsutredningens betänkande lämnats uppgift rörande kostnaderna för realiserandet av ett alternativ till en enda stor anstalt, nämligen en mellanform: flera mindre anstalter eller anstaltsavdelningar som ligger så nära varandra, som med hänsyn till förhållandena är lämpligt, det hade då blivit möjligt att jämföra olika alternativ och därmed hållbarheten av de sakkunnigas påstående att mellanformen skulle bli alltför kostnadskrävande. Utredningen har framlagt sitt förslag i insikt om att åtskilliga risker är förbundna med att klientelet sammanföres till en enda anstalt. I betänkandet framhålles bland annat, att förslaget icke tål någon nedskärning i fråga om den medicinska, psykologiska och sociala staben och utrustningen; i så fall skulle nämligen storanstaltens alla nackdelar framträda. Enligt styrelsens mening måste förhållandet bli lika ogynnsamt, om anstalten erhåller alla de föreslagna specialtjänsterna men icke kan få dem tillsatta. Om det sålunda icke blir möjligt att skaffa fram t. ex. de föreslagna sju läkarna, blir anstalten, för att använda utredningens ord, icke försvarlig. När en anstaltsorganisation är så sårbar, är det all anledning att söka finna andra lösningar.

I fråga om de intagnas påverkan av varandra anför styrelsen bl. a.:

Att anstalten på sätt de sakkunniga föreslagit skulle uppdelas på flera avdelningar torde icke kunna förhindra att de intagna menligt påverkar varandra och att den intagne blir bekant med det övriga klientelet. De 120 personer, som enligt förslaget skulle vistas på de öppna paviljongerna på Hall, kommer att rätt obehindrat umgås med varandra. Även de 280 på de slutna avdelningarna skulle råkas, bland annat under arbete och på fritid. Icke heller kommunikation mellan de båda olika grupperna — den öppna och den slutna — kommer att kunna förhindras. Att en intagen får tillfälle att bli bekant med ett stort antal andra kriminella försvarar emellertid uppfostningsarbetet och innebär betydande risker för återfall efter utskrivningen. Det är detta förhållande som föranlett påståenden om att fängelser och andra korrektionsanstalter ofta blir förbrytarskolor.

Styrelsen anför vidare, att sammanförandet av alla internerade till en enda anstalt i stockholmstrakten skulle göra det svårare, bl. a. av kostnadsskäl, för anhöriga till intagna som är hemmahörande i andra delar av landet att resa till anstalten. Det blir likaledes kostsammare för den intagne att under permission bege sig till hemorten. När man beträffande straffångar och fängelsefångar strävar efter att placera den intagne ej alltför långt bort från hemorten, synes det väl motiverat att beträffande även nu ifrågavarande grupp sträva efter att få flera, över landet utspridda anstalter. Därigenom skulle vidare möjlighet skapas att kunna förflytta en intagen till annan anstalt, vilket ifråga om den här föreslagna anstalten icke kan äga rum. Styrelsen erinrar om att det i vissa lägen kan bli nödvändigt att företaga en sådan åtgärd, t. ex. om den intagne råkar i svåra konflikter med befatt-

ningshavare eller med kamrater. Erfarenheten visar vidare, att desperation eller missmod kan försvinna, om den intagne kommer i helt ny miljö, d. v. s. till en helt ny anstalt. För fångar som gått länge på en och samma anstalt kan ett miljöombyte vara behövt för att hindra försoffning. Förflyttning i nu nämnda och andra liknande fall är en naturlig åtgärd till förverkligande av verkställighetslagens föreskrift, att skadliga verkningar av frihetsförlusten såvitt möjligt skall förebyggas. Vetskapen om att på anstalten vara en bland flera hundra skapar ofta hos den intagne en känsla av att vara förbisedd, ett nummer i maskineriet. Även om han får tillfälle att komma till tals med andra befattningshavare, torde det väsentligaste för honom vara att utan större svårighet kunna få tala med styresmannen; styresmannen är ju den som fattar beslut i för den intagne betydelsefulla ärenden och har stort inflytande på t. ex. frågan om utskrivning. På en stor anstalt kan styresmannen emellertid icke taga del i det individuella vårdarbetet på samma sätt som vid en mindre.

Sammanfattningsvis uttalar fångvårdsstyrelsen, att säkerhetsanstaltsutredningen icke visat eller gjort sannolikt att man genom en storanstalt för förvaringsklientelet skulle kunna uppnå någon verklig förbättring av behandlingen. Tvärtom är det med hänsyn till vunna erfarenheter sannolikt, att väsentligt bättre resultat skulle vinnas, om man håller fast vid de noggrant övervägda riktlinjer för den fortlöpande reformeringen av anstaltsorganisationen inom fångvården, som förutsattes vid 1945 års riksdagsbeslut om fångvårdsreformen. Detta innebär, att man prövar sig fram med relativt små anstaltsenheter, öppna och slutna, och därigenom ökar de faktiska möjligheterna för uppdelning av klientelet och individuell behandling. Enligt styrelsens mening erfordras ytterligare utredning angående säkerhetsanstalterna, vilken med hänsyn till det trängande reformbehovet bör erhålla en direkt praktisk utformning enligt i huvudsak följande riktlinjer.

I fråga om nybyggnader bör utformas förslag till

a) utbyggnad av Håga sjukhus med omkring 50 platser avsedda att bättre än nu tillgodose behovet av medicinsk specialvård beträffande såväl förvarade och internerade som straff- och fängelsefångar. Det bör tillses att sjukhuset i dess helhet erhåller fullt tillfredsställande medicinsk utrustning, bland annat fullständig röntgenutrustning och kliniskt laboratorium. Utrustningen bör över huvud taget vara sådan att man uppnår en begränsning av behovet — även för Halls del — att överföra intagna till lasarett för diagnostisering och mindre operationer;

b) uppförande på Hallområdet av en kombinerad mottagnings- och sjukavdelning med ett 30-tal platser samt en fristående isoleringsavdelning (20—25 platser) ävensom i stället för den i nuvarande köksbyggnaden inrymda öppna avdelningen med 10 platser en paviljong med 20 platser;

c) uppförande någonstans i mellansverige av en ny säkerhetsanstalt med 75—100 platser, varvid i första hand bör övervägas att förlägga de intagna i paviljonger med varierande säkerhetsanordningar (ej nödvändigt lika stora).

— — —
Styrelsen anser att det nuvarande systemet med fristående kolonier fungerat väl, särskilt sedan man efter hand kunnat tillgodogöra sig vunna er-

farenheter. Utredningen bör därför omfatta jämväl förslag till organisation för förvaringsklientelet.

Utan att någon särskild utredning dessförinnan erfordras kan — och det är synnerligen angeläget att så sker — vissa åtgärder vidtagas för att uppnå omedelbara förbättringar. Vid de nuvarande säkerhetsanstalterna föreligger sedan lång tid tillbaka en besvärande brist på platser, som inte bara försvårar de intagnas behandling på dessa anstalter och medför risker ur säkerhetssynpunkt utan dessutom har fått den konsekvensen att rätt många till förvaring dömda (i regel minst ett 30-tal) undergår förvaring i vanlig fångvårdsanstalt till dess de — ofta först efter flera månader — kan erhålla plats på säkerhetsanstalt. För att avhjälpa platsbristen bör till Hall såsom ett provisorium genast förläggas två monteringsfärdiga trähus, varav åtminstone ett inom muren, med tillhoppa 50 platser. Samtidigt erfordras en verkstadsbarack. Styrelsen erinrar i detta sammanhang om att styrelsen i sin framställning angående anslag till fångvården under statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1953/54 hemställde om medel för uppförande å Hall av en barack med 34 platser. Framställningen har ej föranlett någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Enligt *interneringsnämndens* mening är det ur många synpunkter icke lyckligt att till en storanstalt sammanföra hela förvaringsklientelet. Nämnden framhåller särskilt svårigheten att genomföra en önskvärd differentiering av klientelet. Möjligheten till effektiv vård blir mindre och klientelet mera svårskött. Vidare blir kontakten mellan den intagne och anstaltsledningen sämre liksom över huvud taget den icke oviktiga personliga kontakten mellan den intagne och anstaltspersonalen lätt går förlorad. Hela anstaltslivet blir mera kasernbetonat än vid en mindre anstalt. Därjämte erinras om att det för många av de intagna blir långa och dyrbara resor vid permission till hem och anhöriga och att för dessa senare besöksmöjligheterna hos de intagna försvåras och fördyras i hög grad. Nämnden har kommit till den bestämda uppfattningen att nackdelarna av en storanstalt är större än fördelarna och avstyrker därför utredningens förslag på denna punkt. Ej heller anser sig nämnden böra tillstyrka förslaget att till ett geografiskt begränsat område sammanföra flera mindre anstalter. Interneringsnämnden, som icke finner sig ha möjlighet att framlägga något eget detaljerat förslag till utformning av anstaltsorganisationen, anser sig emellertid böra något skissera de riktlinjer, efter vilka enligt nämndens förmenande en lösning bör sökas. Nämnden utgår därvid från att allenast ett relativt ringa antal av de vid en viss tidpunkt intagna visar sig mottagliga för behandling under det att beträffande de övriga förvaringssynpunkten blir den mera dominerande. Nämnden anför bl. a. följande:

Enligt *interneringsnämndens* uppfattning bör Hall-Håga i en kommande organisation vara ett slags centralanstalt, därvid det synes lämpligast att å Hall anordna en mottagningsavdelning för de första gången till förvaring eller internering dömda medan Håga synes böra vara enbart sjuk- och behandlingsanstalt. För ändamålet erfordras å Hall nybyggnad av en sluten

mottagningsavdelning, som dock icke behöver vara särskilt stor. Möjligen torde även platsantalet vid Hågaanstalten något böra utbyggas. I den mån erfarenhet av behandlingsmöjligheterna vunnits och Håga efter dylik utbyggnad skulle visa sig för liten såsom behandlingsanstalt, torde möjligheten finnas att utnyttja vissa avdelningar å Hall för behandlingsfall. I varje fall torde redan på ett tidigt stadium enklare psykoterapi och gruppterapi även kunna anordnas på Hallanstalten. Utöver Hall-Hågaanstalten bör enligt nämndens uppfattning finnas ytterligare förslagsvis tre anstalter förlagda på lämpliga platser. Om man kunde helt bortse från ekonomiska synpunkter, vore det givetvis önskvärt att dessa anstalter nybyggdes, var och en med både öppna, halvöppna och slutna avdelningar. Nämnden förmenar emellertid, att innan erfarenhet vunnits av vad som kan uppnås med den förordade behandlingen det icke kan vara ekonomiskt försvarbart att just för det nu ifrågavarande klientelet bygga dylika nya dyrbara anstalter. I stället anser nämnden att det tills vidare torde vara möjligt att upprusta några av de nuvarande såsom förvaringsanstalter använda fångelserna och bibehålla dessa såsom förvaringsanstalter. Upprustningen bör därvid avse icke allenast själva byggnaderna utan även arbetsmöjligheterna, så att full sysselsättning med verkligt arbete kan beredas alla intagna. Nämnden kan härvid hänvisa till 1951 års fångvårdsutrednings förslag. Vidare anser nämnden det synnerligen önskvärt, att till var och en av dessa anstalter knytes en öppen koloni av ungefär samma omfattning och typ som de nuvarande.

Anstaltsnämnderna vid fångvårdsanstalten å Hall och Håga sjukhus förklarar sig i gemensamt yttrande icke oreserverat kunna ansluta sig till det framlagda förslaget. Ifall man accepterar utredningens tanke att bygga ut Hall, infinner sig frågan, hur stor en anstalt av detta slag kan bli utan att allvarliga olägenheter med hänsyn till vårdresultatet uppstår. I betänkandet saknas ett resonemang kring denna viktiga fråga. Det antyds bara i förbigående, att det skulle bli för dyrt för statsverket att bygga ett par anstalter med medicinska resurser och under psykiatrisk ledning och att man därför ur ekonomisk synpunkt anser sig nödsakad att uteslutande inrikta sig på ett mycket stort Hall. Men är det verkligen möjligt att frikoppla de ekonomiska hänsynen från värdeeffekten? All erfarenhet pekar emot, att ju större en anstalt är desto svårare är det att uppnå ett tillfredsställande vårdresultat ens med tillämpning av paviljongsystemet. Även om man måhända inte utan vidare kan jämföra klientelet på Hall med klientelet på socialvårdsanstalter av annat slag, så gäller säkerligen detta även för Hall. I så fall kräves förmodligen, att ännu en anstalt bygges på annat håll i landet. Nämnderna ifrågasätter också, om ett utbyggt Hall verkligen behöver ta formen av tätt sammanträngda stora byggnader i stället för en mera utspridd byliknande bebyggelse där man skulle kunna utnyttja den för ändamålet väl lämpade terrängen mellan Hall och Håga. Enligt nämndernas mening måste man taga tillvara den möjlighet man har att i den tilltänkta vårdorganisationen utnyttja Håga som medicinskt centrum. Nämnderna har den uppfattningen att det under alla omständigheter är nödvändigt med en viss utbyggnad av Hall. En första etapp med ytterligare en slutna avdelning kan tillstyrkas, med framhållande dock av att samtidigt borde uppföras ännu en öppen avdelning samt erforderliga verkstadslokaler.

Anstaltsnämnden vid fångvårdsanstalten i Kalmar framför betänkligheter mot en storanstalt och framhåller bl. a. att erfarenheten klart visat, att individuell behandling bäst kan komma till utförande i mindre anstalter. Nämnden finner en uppdelning på flera anstalter lämpligare även med hänsyn till säkerhetsrisken. Nämndens förslag går i huvudsak ut på följande.

Den nuvarande anstalten å Hall bör kunna utbyggas med ännu en paviljong. Denna utbyggnad bör kunna rymmas inom nu befintlig omslutningsmur jämte erforderliga verkstäder och utrymmen för läkarepersonal. Möjligen kan en utbyggnad av typen halvöppen paviljong tillrådas när det gäller anstalten å Hall. Genom en sådan utbyggnad av nämnda anstalt kan någon av de nu disponerade anstalterna i Karlstad, Kalmar eller Västervik om-disponeras för normalklientel. Anstalten i Norrköping bör med hänsyn till det geografiska läget tills vidare bibehållas. En tillämpning av den föreslagna medicinskt upplagda behandlingen bör kunna komma till utförande å Hall. När sedan erfarenhet ernåtts av den nu skisserade behandlingen, kan ett fortsatt utbyggande övervägas. Som styresman för anstalten och tillika råjungen föreslås en fångvårdsdirektör. Vidare vill nämnden framhålla nödvändigheten av att skyndsamt uppföra eller inrätta en anstalt av fast karaktär där säkerhetskravet så långt det är möjligt tillgodoses. Denna anstalt bör vara helt skild från anstalten å Hall och till densamma knyts en heltidsanställd läkare med psykiatrisk utbildning.

Anstaltsnämnden vid fångvårdsanstalten i Norrköping finner det av säkerhetsskäl icke försvarligt att till en enda anstalt, därtill belägen endast några få mil från Stockholm, där flertalet på prov utskrivna kan antagas uppehålla sig, sammanföra cirka 450 förbrytare. I stället föreslår nämnden att på lämpliga ställen inom landet anordnas anstalter, förslagsvis tre, vilket torde kunna ske genom till- och ombyggnad av befintliga anstalter, och att till varje sådan anstalt fogas koloni av gängse typ. En sådan anordning behöver icke innebära större engångsinvestering än utredningens förslag och ej heller större driftkostnader än Hall-alternativet, om detta realistiskt omräknas, men bör likväl kunna leda till godtagbar behandling av ifrågavarande klientel.

Medicinalstyrelsen uttalar, att styrelsen väl förstår utredningens ståndpunkt att i förbilligande syfte föreslå en enda anstalt, men denna har därmed fått en storlek, som kommer att göra den mycket svårskött. Erfarenheterna från de befintliga specialavdelningarna inom sinnessjukvården talar utan gensägelse mot att till ett enda komplex, även om det delas upp på flera enheter, samla ett så stort antal psykiskt abnormalt och svårskötta individer, som här ifrågasatts. Enligt vad styrelsen har sig bekant har man även inom andra vårdområden under senare år strävat efter att få anstalter av rimligare storlek än vad enligt förslaget skulle bliva fallet. Mot en enda sådan talar ock den omständigheten att resorna för de intagna vid permissioner liksom för anhöriga vid besök i ett avsevärt antal fall måste bli långa och kostsamma. Större lätthet att komma i kontakt med den gren av arbetslivet, i vilken de intagna vid övergång till frihet skall inplaceras, skulle också skapas, om anstalten uppdelades på två, av vilka den ena borde förläggas till en helt annan del av landet. Styrelsen håller före, att de ökade kostnader, som

utan gensägelse blir förenade med en sådan klyvning, dock måste tagas, om ej allt för stora värden och de önskade resultaten av behandlingen skall äventyras. Medicinalstyrelsen måste därför med bestämdhet avstyrka, att en anstalt av den föreslagna storleken kommer till stånd.

Svenska fångvårdssällskapet anser utredningens förslag innebära en rationell planlösning, som i praktiken skulle medföra mycket stora och goda vårdmöjligheter, men sällskapet anser sig i vissa avseenden likväl icke kunna ge förslaget sin anslutning. Då det gäller att nyuppföra förläggningsbyggnader, synes det böra noga övervägas, om det inte vore bättre att göra flera smärre än några få stora komplex. Med ett labilt, »rörligt» och lättsuggestibelt klientel blir det svårt att upprätthålla en erforderlig differentiering på grupper, så snart dessa finns inom samma byggnadskropp, låt vara på olika avdelningar. Att en ny vårdorganisation för förvaringsklientelet måste innebära att Hall-egendomen utnyttjas för viss nybyggnad förefaller tämligen klart. Hall har centralt läge och gammal anstaltstradition. Sällskapet ifrågasätter, om icke utredningens förslag skulle medföra en väl kraftig byggnadskoncentration och förordar en successiv utbyggnad i ett tempo, som medger att man efter hand kan praktiskt erfar, hur långt man lämpligen kan driva koncentrationen vid Hall. Om en kommande vårdorganisation för förvaringsklientel skall kunna tillföras erforderliga psykiatriska vårdresurser även med den mer försiktiga utbyggnad av Hall, som tillstyrkts, bör också Håga utnyttjas, i vart fall under utbyggnadsskedet. Ville man då undvika tillbyggnader på Håga, kunde måhända övervägas att till andra anstalter överföra Hågas nuvarande funktioner som avdelning för rättspsykiatriska undersökningar av häktade och vårdavdelning för observationsfall från andra fångvårdsanstalter ävensom för straffrifyklarade, som avvaktar plats på sinnessjukhus. Därvidlag borde tillvidare Västerviksanstalten, som kunde frigöras från förvaringsklientel, bereda avsevärd avlastning men därutöver efter lämpliga omändringar också fångvårdsanstalten i Uppsala, som väntas bli frikopplad från ungdomsfängelseklientel i samband med att Røxtuna inom kort tages i bruk. Att till Uppsalaanstalten knyta en undersökningsavdelning torde f. ö. erbjuda flera praktiska fördelar. I Uppsala finns både kropps- och sinnessjukhus samt rättspsykiatrisk station för undersökningsfall, som är på fri fot. För att från förvaringsklientel kunna frigöra, utöver Västerviksavdelningen, de likaså avlägset belägna anstalterna i Kalmar och Karlstad samt kolonierna Orretorp och Ollestad måste ytterligare platser säkras. I första hand vill sällskapet förorda, att Norrköpingsanstalten bibehållas. Med en upprustning för relativt låga kostnader synes den anstalten även tills vidare kunna användas för förvaringsklientel. Därutöver kunde övervägas att förlägga en mindre klientelgrupp, förslagsvis äldre intagna, till Nyköpingsanstalten, så snart den kan lösgöras från ungdomsfängelseklientel. Den i förhållande till Hall relativt närbelägna kolonien Sjöboda, som redan har förvaringsklientel, borde tills vidare också utnyttjas. Sällskapet föreslår sålunda, att Karlstad, Kalmar, Västervik, Orretorp och Ollestad avvecklas som förvaringsanstalter och att den nya vårdorganisationen

tills vidare bör inkludera utom Hall-Håga (efter viss utbyggnad) jämväl Norrköping, Nyköping och Sjöboda. Den anstaltsgrupp, som sålunda skulle komma att svara för förvaringsklientelet, borde snarast möjligt tråda i funktion som självständig räjong.

Föreningen direktörer och assistenter vid fångvårdsstaten ställer sig mycket betänksam till förslaget att koncentrera alla internerade till en enda anstalt, belägen endast tre mil från Stockholm. Ett sammanförande av landets svåraste återfallsförbrytare till en enda anstalt kommer att medföra ytterst svårbemästrade problem. Även om anstalten är uppdelad i flera skilda avdelningar, kommer i alla fall över 200 man att sammanföras i en enda verkstadsbyggnad, vilket måste anses mycket otillfredsställande och riskabelt. Dessutom synes antalet platser på fasta, slutna och öppna avdelningarna mindre lyckligt avvägt. För att anstalten skall få de lämpliga proportionerna, måste antalet öppna platser minskas. Föreningen föreslår, att för här ifrågavarande klientel inrättas en interneringsräjong, motsvarande de räjonger, som redan beslutats för normalklientelet. För detta ändamål är det nödvändigt med en viss koncentration av det nuvarande anstaltssystemet. Centralanstalten i räjongen bör bli Hall, som utbygges med en fast, en sluten och ytterligare en öppen avdelning. Till räjongen bör fogas Håga sjukhus för att huvudsakligen användas som anstalt för psykiatrisk vård av internerade och därjämte som mottagnings- och observationsanstalt. Norrköpingsanstalten, som trots sin ålder är mycket användbar just för här ifrågavarande ändamål, bör bibehållas för det äldre klientelet. Den nuvarande kolonien Sjöboda, vilken visat sig mycket lämplig för förvaringsklientelet, bör likaledes bibehållas. De ålderdomliga, opraktiskt byggda och avlägset belägna anstalterna i Kalmar och Karlstad bör frigöras och användas som anstalter för normalklientelet. Västerviksanstalten kan lämpligen användas enbart för undersökningsfall och för psykisk vård av vanligt klientel.

Svenska psykiatriska föreningen avstyrker bestämt förslaget om en storanstalt och anför därvid bl. a. följande:

All erfarenhet från såväl vårt eget land, som från utlandet, talar för att det är olämpligt att sammanföra så många psykiskt abnorma inom en och samma sjukvårdsinrättning. Personer med praktisk erfarenhet från verksamhet med klientel av denna typ är tämligen ense om att man inom en och samma anstalt icke bör sammanföra mer än ett hundratal personer. Mot detta medicinskt-psykologiska krav står de ekonomiska kraven. Om vården uppdelas på ett flertal sjukhus har samhället icke råd att förse dem med nödig personal och medicinsk utrustning. Mot detta senare krav kan sägas att samhället icke har råd att inrätta sjukvårdsinrättningar, som är ineffektiva och endast på papperet ser tillfredsställande ut.

Rättspsykiatriska föreningen vill av flera skäl taga bestämt avstånd från utredningens förslag till en stor anstaltsanläggning. Föreningen erinrar till en början därom, att 1947 års psykopatvårdsutredning i fråga om psykopatvårdssjukhusens lämpliga storlek underströk att över 200 patienter — som ur abnormitetssynpunkt måhända kan anses ungefär jämställt med säkerhetsanstaltens klientel — under inga omständigheter borde vårdas på sam-

ma anstalt. Säkerhetsanstaltsutredningens förslag om en storanstalt går stick i stäv mot de åsikter och strävanden, som inom de sista årtiondena präglat svensk fångvård, nämligen att fördela klientelet på smärre anstalter. Erfarenheterna från de relativt sent organiserade ungdomsanstalterna talar tydligt för att denna åsikt är riktig, liksom i hög grad erfarenheterna från alkoholist- och lösdrivarvården. Föreningen erinrar härefter i likhet med fångvårdsstyrelsen om strafflagberedningens uttalanden år 1942 och 1944 om nackdelarna med storanstalter. Även om Hall skulle utbyggas enligt det s. k. paviljongsystemet så att ett flertal, från varandra fristående byggnader kommer till stånd, visar erfarenheten såväl från sinnessjukvården som alldeles särskilt från fångvården, att kontakterna mellan de olika byggnaderna blir livlig med smuggling av meddelanden och även medicinska preparat av olika slag, att signalsystem mellan avdelningarna organiseras och att ryktesspridning sker. Ett radikalt miljöbyte har ofta visat sig mycket välgörande för de intagna som på grund av psykisk irritabilitet råkat i kroniska konflikter med kamrater, personal eller anstaltschefer. Möjligheterna till miljöbyte skulle hädanefter bli avsevärt begränsade, i det att förflyttning kunde ske endast till annan avdelning inom samma anstalt, varvid anstaltschefen och läkarna förblir desamma. Rättspsykiatriska föreningen anser, att de förutsättningar, som utredningen angivit för skapandet av en stor anstaltsanläggning vid Hall, icke föreligger och framlägger följande preliminära förslag till förbättring av säkerhetsanstaltsorganisationen:

Hall och Håga bör bilda ett sorterings- och behandlingscentrum inom organisationen av säkerhetsanstalter. — — — Vid Hall uppföres ytterligare en sluten avdelning i 2 våningar inom murområdet, lämpligen på den plats, där man tidigare planerat en dylik avdelning. I utredningens förslag är denna nybyggnad upptagen och den skulle rymma 72 interner. Här finnes alltså utrymme dels för en sluten avdelning av samma typ som tidigare finnes vid Hall, ehuru med mindre antal platser, samt en mottagnings- och observationsavdelning. — — — En mindre s. k. fast paviljong med 20—25 platser bör uppföras innanför murarna vid antingen Hall eller Håga för uppenbart farliga och svårskötta interner. — — — Till Hall bör fogas en koloni av samma typ som sorterar under anstalterna i Karlstad och Norrköping. Vården på dylika kolonier har visat sig lämplig som övergång till vistelsen i frihet före försöksutskrivningen. Vanligheten av kroppsliga sjukdomar och defekttillstånd hos de förvarade och internerade medför att en kroppssjukavdelning med omkring ett 20-tal platser bör finnas vid Hall. — — — I stället för utredningens storanstalt, beräknad för mellan 400 å 500 patienter, skulle denna begränsade utbyggnad medföra, att Hall komme att innehålla omkring 200 platser, i vilket antal sängarna på kroppssjukavdelningen dock möjligen bör medräknas, alltså ungefär motsvarande den övre absoluta gräns, som psykopatvårdsutredningen angav för storleken av anstalter avsedda att omhändertaga likartat klientel. Vid Hall bör den del av klientelet behållas, för vilken möjligheterna till framgångsrik kombinerad psykiatrisk och annan behandling synes rimliga. — — — Håga sjukhus bygges ut med 50 å 70 platser för att bättre än vad nu är fallet kunna tillgodose det speciella medicinskt-psykiatriska vårdbehovet hos de förvarade och internerade. Håga sjukhus bör samtidigt erhålla en fullt tillfredsställande medicinsk utrustning med röntgen och kliniskt laboratorium. — — — De

nyintagna kan från observationsavdelningen dirigeras åt olika håll. En del behöver mer ingående psykiatrisk behandling i sjukhusmiljö. De placeras vid Håga. Andra är icke i behov därav men möjliga att påverka med annan psykoterapi. De placeras vid någon av de slutna avdelningarna under fortsatt kontakt med läkare för att sedermera, om möjligheter därtill föreligger, förflyttas till halvöppen eller eventuellt helöppen avdelning. Interner som under vistelsen på Hall visar allvarligare psykiska sjukdomstecken flyttas för behandling och miljöbyte till Håga. — — — De interner, som icke anses mottagliga för psykiatrisk behandling och ej heller på grund av tillfälliga symtom är i behov därav, förflyttas i regel från Hall till någon av de övriga säkerhetsanstalterna i riket. Föreningen föreslår, att anstalten i Karlstad efter utökning av verkstäderna och förbättring av arbetsmöjligheterna fortfarande begagnas som säkerhetsanstalt liksom anstalten i Västervik. — — — Anstalten i Kalmar disponeras för vanliga fångar. Norrköpingsanstalten bör ersättas med en nybyggnad (75 å 100 platser) eller om detta ej skulle visa sig möjligt väsentligt upprustas.

I fråga om behandlingsmetoderna ansluter sig *hovrätten för Nedre Norrland* och *Sveriges advokatsamfund* helt samt *riksåklagarämbetet* i allt väsentligt till utredningens förslag. *Svenska fångvårdssällskapet* förklarar sig i princip tillstyrka, att vårdarbetet erhåller den av de sakkunniga givna uppläggningsen.

Hovrätten över Skåne och Blekinge anser, att man icke bör fästa alltför stora förhoppningar vid den förbättrade medicinska vården. Det är icke säkert, att en sådan förbättring av vårdresurserna utgör någon garanti för avsevärt gynnsammare resultat i resocialiseringsarbetet. Man kan icke bortse från att det klientel det här gäller i flertalet fall kommer att ha långvarig anstaltsbehandling bakom sig och, när den nu aktuella vården sätter in, måste ur behandlingssynpunkt betecknas såsom i betänklighetsmån ålderstiget.

Fångvårdsstyrelsen anför bl. a., att de sakkunniga synes utgå ifrån, att så gott som alla de 470 intagna skulle behöva något slag av medicinsk behandling och att behandlingen skulle pågå under hela anstaltstiden. Så är det inte. Medicinska vårdåtgärder kan ifrågakomma endast för en del av fallen, och behandlingsbehovet är intermittent och skiftande. En vanlig företeelse är för närvarande, att den intagne en eller flera gånger måste överföras till Håga sjukhus eller annan sinnessjukavdelning för någon tids medicinsk specialvård. Denna tager i främsta rummet sikte på att undanröja sinnesoro eller andra förhållanden, som skapar arbetshinder eller eljest försvårar vistelsen på säkerhetsanstalt. Det bör icke förbises, att i dessa fall själva förflyttningen från den vanliga anstaltsmiljön till sjukhus har en viss betydelse för att en förbättring skall komma till stånd. Uppenbarligen kan man inte påräkna, att den i utredningen föreslagna storanstalten skall i sin helhet samtidigt fungera som arbetsanstalt och sjukhus, vilket för övrigt knappast vore önskvärt, eftersom endast en mindre del av klientelet samtidigt är i behov av sjukhusvård. Den föreslagna gruppterapien, som för övrigt befinner sig på experimentstadiet och närmast synes avsedd för ett mindre avancerat brottslingsklientel, är tydligen även i bästa fall ägnad att utgöra endast ett relativt ringa bidrag till behandlingen i dess helhet.

Interneringsnämnden anför bl. a., att utredningen synes ha tagit mycket starka intryck av erfarenheterna från den danska anstalten Herstedvester, avsedd för behandling av vissa kriminella psykopater, samt av erfarenheterna från gruppterapi i vissa fängelser i USA. Det bör påpekas, att för den intensiva behandlingen vid dessa anstalter utväljes därför särskilt ägnade fall. Det går därför icke att utan vidare överföra erfarenheterna därifrån på hela det svenska förvaringsklientelet. Vid de s. k. specialavdelningarna inom sinnessjukvården har man långvarig erfarenhet av ett psykopatklientel, som i fråga om den personliga utrustningen påminner om förvaringsklientelet. De hittillsvarande behandlingsresultaten är föga uppmuntrande. Icke heller beträffande alkoholistvårdens s. k. bottenklientel har man anledning att vara optimistisk i fråga om behandlingsmöjligheterna. En del av klientelet torde för övrigt icke vilja underkasta sig den avsedda intensiva psykiatriska behandlingen och för åtskilliga äldre recidivister torde dylik behandling få anses meningslös. Personer med redan fixerade sociala beteendemönster och av en hållningslös eller känslökall psykopatityp måste anses vara opåverkbara eller föga påverkbara för behandling. *Interneringsnämnden* håller dock före att det inom klientelet finns en grupp, där psykoterapi och gruppterapi kan vara till stor hjälp och kan påverka den sociala anpassningen. Denna grupp uppgår dock sannolikt till en allenast ringa del av de vid en viss tidpunkt på säkerhetsanstalt intagna. Även för andra kategorier av klientelet kan erfordras psykiatrisk specialbehandling. *Interneringsnämnden* är givetvis väl medveten om vikten och önskvärdheten att all den behandling kommer till stånd som är behövlig och möjlig. Men enär enligt nämndens uppfattning åtminstone den övervägande delen av dem som nu är intagna på säkerhetsanstalterna endast i mycket ringa mån är mottaglig för eller i behov av behandling, anser nämnden, att starka betänkligheter föreligger mot utredningens förslag om att låta hela organisationens utformande bestämmas av behandlingssynpunkterna. Detta bör i varje fall icke göras, förrän en mera ingående erfarenhet om behandlingsmöjligheterna vunnits. En sådan erfarenhet kan erhållas genom att en mindre grupp av klientelet uttages för intensiv terapi och under lång tid följes med hänsyn till resultaten. Detta är så mycket mera angeläget som den av utredningen förordade gruppterapien hittills är så gott som oprövad i vårt land.

Anstaltsnämnderna vid Hall och Håga anser, att utredningens förslag i vad det gäller vårdarbetet bygger på en viss övertro på psykiatriens resurser i fråga om behandlingsmetoder för resocialisering av ett psykopatbetonat brottslingsklientel. Det kan inte heller anses ådagalagt, att klientelet som helhet är tillgängligt för respektive i behov av psykiatrisk vård och behandling. Bland återfallsklientelet, där naturligtvis alla bör underkastas en psykiatrisk bedömning vid intagningen, finns många med mentala men konstitutionellt bundna brister, som inte för närvarande står att avhjälpa med psykiatriska metoder. I dessa fall blir den viktigaste frågan hur man för framtiden skall kunna ge dessa en sådan miljö- och yrkesplacering, att man

i möjligaste mån kan minska risken för fortsatt kriminell aktivitet. Den uppgiften är den sociala expertisen bäst skickad att lösa.

Anstaltsnämnden vid fångvårdsanstalten i Norrköping framhåller, att fångvården alltid måste räkna med ett visst botten-skikt, som endast undantagsvis låter sig påverkas av behandling. Strävandena bör inriktas på att göra detta botten-skikt så litet som möjligt. Då förslaget lägger verksamheten på en så gott som rent medicinsk grund, vill det synas som om man i alltför hög grad bortser från berättigade säkerhetskrav.

Medicinalstyrelsen erinrar till en början om att förvarings- och interneringsklientelet ur psykiatrisk synpunkt i många avseenden påminner om det som nu, i huvudsak efter straffriförklaring, är omhändertaget på specialavdelningar vid S:t Sigfrids och Sidsjöns sjukhus. Styrelsen fortsätter:

Hur stora svårigheterna i praktiken blir att draga gränsen mellan ett psykiskt abnormtillstånd, vilket är att jämställa med sinnessjukdom, och sådana abnormtillstånd, där ett sådant jämställande icke kan anses vara för handen, framgår i viss mån därav att bland utredningens redovisade klientel finnes fall, som angives vara i behov av vård å sinnessjukhus.

Utredningen lägger tyngdpunkten i anstaltsvården på den medicinska behandlingen, som huvudsakligen skulle utgöras av individuell psykoterapi och gruppterapi. Sitt ställningstagande synes utredningen därvid väsentligen bygga på de gynnsamma erfarenheter från en del fångvårdsanstalter i Amerikas Förenade Stater, som redovisas i betänkandet. Medicinalstyrelsen vill dock ifrågasätta, om det är möjligt att utan vidare överföra dessa erfarenheter på hela det svenska förvaringsklientelet såsom utredningen har gjort.

Den moderna psykiatrien har visserligen relativt goda möjligheter att behandla psykiska sjukdoms- och abnormtillstånd, men tyvärr finns det åtskilliga kroniska psykosor, fixerade neuroser och framför allt abnormtillstånd, där behandlingsmöjligheterna är synnerligen begränsade. Sjukhusbehandlingen får i sådana fall huvudsakligen karaktären av ett omhändertagande för längre eller kortare tid med regelbundet återkommande prövningar av den sociala anpassningen genom utskrivning eller försöksutskrivning. Vid sinnessjukvårdens förenämnda specialavdelningar har man nu en relativt lång erfarenhet av behandlingen av ett psykiskt abnormt klientel. De hittillsvarande behandlingsresultaten är dock ej i allo uppmuntrande. Möjligheterna till behandling av alkoholistvårdens s. k. bottenklientel är också mycket begränsade. Bland förvaringsklientelet finns det dessutom säkerligen individer, som icke ens vill underkasta sig den avsedda behandlingen. För många äldre recidivister synes indikationerna för individuell psykoterapi vara synnerligen begränsade.

Medicinalstyrelsen hälsar ändå med tillfredsställelse, att frågan om behandlingen av detta klientel blivit föremål för utredning. Styrelsen håller nämligen före, att det trots allt bland klientelet finns en kategori, där individuell psykoterapi och gruppterapi är indicerade, bland annat genom att dessa behandlingsmetoder kan tänkas gynnsamt påverka den sociala anpassningen. Vad ovan anförts talar dock emot att låta hela organisationen bestämmas av dessa behandlingssynpunkter. Detta bör i varje fall icke ske förrän en mera ingående erfarenhet av behandlingsmöjligheterna har vunnits, vilket är så mycket mer angeläget som gruppterapi i detta sammanhang är en hittills i vårt land oprövad metod. En sådan erfarenhet kan lämpligen erhållas genom att en mindre grupp av klientelet uttages för intensiv terapi och under ej alltför kort tid följes med hänsyn till resultaten.

Styrelsen vill förorda, att man med avseende å behandlingen tills vidare begränsar sig till att inrätta en mindre försöksavdelning vid Hall eller Håga. För att tills vidare göra en sådan begränsning talar bl. a. den omständigheten, att frågan om interneringsinstitutets slutliga utformning ännu icke är avgjord. Härtill kommer att inom den psykiatriska sakkunskapen tvekan råder om man bör tillskapa två organisationer för psykopatklientelets behandling, nämligen dels det av statsmakterna i princip godkända utbyggnad av den statliga sinnessjukvården för att bättre kunna omhändertaga bland andra psykopater av olika slag, dels ock den nu inom fångvårdens ram föreslagna, som till sitt innehåll i allt väsentligt blir likt ett av de psykopatsjukhus, som 1947 års psykopatvårdsutredning föreslagit.

Rättspsykiatriska föreningen, som uttalar sin uppskattning av den positiva inställning utredningen lagt i dagen i fråga om användandet av psykiatrisk sakkunskap på säkerhetsanstalterna, delar de sakkunnigas uppfattning att styresmannen vid anstaltskomplexet bör vara läkare. Beträffande möjligheterna att genom medicinsk behandling förbättra ifrågavarande klientel anför föreningen:

Emellertid måste man taga i betraktande vad som är möjligt att åstadkomma med medicinsk behandling av det utpräglat kroniska abnormklientel, som befolkar säkerhetsanstalterna. I fråga om många kroppsliga sjukdomar är det som bekant så att om sjukdomarna avancerar tillräckligt långt, så att bestämda skador uppstått i olika organ, t. ex. vid lungtuberkulos, hjärt-, njur- och leversjukdomar, saknas i regel möjligheter att genom medicinska behandlingsmetoder återge det skadade organet dess normala funktionsförmåga. Invaliditetstillstånd har med andra ord uppstått, som man får nöja sig med att vårda men ej kan bota.

Analoga förhållanden föreligger tyvärr vid många av de psykiska abnormtillstånd som förekommer bland de förvarade och internerade. Många avancerade kroniska alkoholister har erhållit bestående skador i hjärna och nervsystem — fränsett många andra organ — och deras beteenderubbningar måste ses som en följd därav. Andra har blivit så fixerade i abnorma och asociala levnadsvanor, under inflytande dels av ärftligt betingade patologiska reaktionstendenser dels av långvariga miljöskador i växlande proportion, att de ej alls eller endast i ringa mån kan påverkas till sin personlighet.

Många av dem råkar emellertid in i perioder av retlighet eller nedstämdhet och allmän dysfori. Genom miljöbyte, psykoterapi samt lättnader i anstaltsregimen, även insulin- och elchockbehandling eller lugnande medicin kan dessa perioder gynnsamt påverkas och kanske kuperas. Men kvar står den kroniskt förändrade patologiskt agerande individen. Den i betänkan det framlagda utredningen gör det ej möjligt beräkna hur stor del av klientelet som tillhör denna grupp av psykiska invalider med mer eller mindre behandlingsresistenta abnormsymtom och beteenderubbningar. All hittillsvarande praxis lär att denna grupp är avsevärd. Det må tilläggas, att erfarenheterna från sinnessjukhusen, särskilt deras fasta paviljonger och specialavdelningar, av möjligheterna till behandling av liknande typer abnorma är föga uppmuntrande. — — —

Utredningen talar i stor utsträckning om behandling och bygger hela sitt förslag på denna grundval. Men hur denna behandling skall gå till och vad den skall bestå av därom finnes mycket litet nämnt. Att medelst t. ex. grupp-

terapi, av vilken utredningen hoppas så mycket och som ju givetvis bör tillämpas i lämpliga fall, åstadkomma någon egentlig förändring av internernas konstitutionella benägenhet för asocial livsföring är ej att räkna med i större omfattning.

En del av internerna, särskilt de yngre samt en del av alkoholmissbrukarna kan dock med skäl antagas vara tillgängliga för en mer aktivt inriktad psykiatrisk behandling. Hur stor denna grupp kan vara är endast möjligt att avgöra genom en i dylikt syfte företagen analys av klientelet och utprovning av en aktiv behandling. — — —

Alkoholens dominerande roll som brottsfaktor bland anstaltsklientelet framhålles i flera olika sammanhang i betänkandet och ställes i blyxtbelysning, icke minst av uppgiften att 80 % av de rättspsykiatriskt undersökta tidvis eller kroniskt missbrukat sprit. Det är sålunda uppenbart att den medicinska behandlingen av klientelet i största utsträckning måste inriktas just mot alkoholmissbruket som kriminogen faktor. Med modern medicinsk terapi torde det vara möjligt att nå vissa sociala resultat, men förutsättningen härför är att vården kan individualiseras, varför kräves mindre behandlingsenheter ungefär såsom föreslagits av 1946 års alkoholistvårdsutredning.

Denna utredning har i sitt betänkande SOU 1948: 23 — — — föreslagit ett specialistsjukhus med ett högsta platsantal av 82, fördelade på olika vårdavdelningar om cirka 17 patienter. Rättspsykiatriska föreningens styrelse ansluter sig till dessa riktlinjer vid anordnande av medicinsk behandling av alkoholistklientelet, samtidigt som styrelsen konstaterar, att säkerhetsanstaltsutredningen nästan helt lämnat öppen frågan om riktlinjer för den medicinska vården av säkerhetsklientelet.

Förslaget att överflytta ansvaret för anstaltsvårdens individuella utformning från fångvårdsstyrelsen till interneringsnämnden tillstyrkes av *riksåklagarämbetet*, *socialstyrelsen* och *föreningen Sveriges häradshövdingar*.

Interneringsnämnden anser däremot, att det blir mycket svårt, om ens möjligt, att — fränsett de självskrivna ledamöterna i nämnden, vilka för övrigt kommer att mycket hindras i sitt väsentliga arbete — uppbringa kompetenta ledamöter, som kan ägna så mycket tid åt ett arbete, som i varje fall måste för dem vara en bisyssla. Men även om hinder härför ej skulle möta måste det starkt ifrågasättas, om nämnden som sådan har någon kompetens att träffa beslut om den intagnes behandling eller placering. Att den intagne skall beredas tillfälle att företräda inför nämnden torde icke giva denna nämnvärt större möjligheter att träffa avgöranden i angivna hänseenden. Utredningen synes själv vara medveten härom eftersom i betänkandet anförts, att nämnden i flertalet fall torde överlämna åt överläkaren att avgöra angående vårdformen på anstalten. Vad blir då egentligen kvar av nämndens tilltänkta arbetsuppgifter i detta hänseende? *Interneringsnämnden* kan icke anse annat än att det är lämpligast att, så länge den intagne är på anstalt, det skall vara anstaltsmyndigheterna, som skall vara de beslutande såvitt avser vård, placering och behandling. Detta är av vikt bland annat för anstaltsledningens prestige i förhållande till de intagna. En helt annan sak är, att interneringsnämnden är den bestämmande vid utskrivning på prov eller för öppen vård eller fungerar som högsta tillsynsmyndighet

i fråga om dem som ej vistas inom anstalt antingen de är utskrivna på prov eller omhändertagna för öppen vård. Interneringsnämnden avstyrker alltså förslaget om ökade befogenheter för nämnden med avseende å administrationen för säkerhetsanstalterna liksom ock beträffande behandlingen och placeringen av de på anstalt intagna.

Fångvårdsstyrelsen finner den föreslagna utvidgningen av interneringsnämndens uppgifter i vad gäller behandlingen vara av ringa värde. Nämndens ledamöter torde knappast få tid att avsätta flera dagar i månaden för besök på Hall. Även om så vore fallet är det svårt att förstå, att nämnden skulle kunna lämna något väsentligt bidrag till frågan om behandling och placering av nyintagna. Den frågan har, innan nämnden sammanträder, övertvägts i samband med den undersökning, som vid intagningen företages av överläkaren. Såsom eljest brukar vara fallet vid anstalter både inom och utom kriminalvården bör styresmannen vid säkerhetsanstalten vara den som i första hand fattar beslut i hithörande frågor.

Anstaltsnämnden vid fångvårdsanstalten i Kalmar uttalar, att därest interneringsnämnden skall, utöver de frågor som är intimt sammanknutna med behandlingen, omhänderha en del frågor av mera administrativ karaktär, erfordras en avsevärt utbyggd organisation av denna nämnd.

Med hänsyn till den föreslagna anstaltens storlek vill *Svea hovrätt* ifrågasätta lämpligheten av att å interneringsnämnden lägga ansvaret för planeringen av vården i de enskilda fallen.

Svenska fångvårdssällskapet kan ej finna, att de sakkunniga förebragt bärande skäl för att på förslaget sätt ändra kompetensfördelningen mellan fångvårdsstyrelsen och interneringsnämnden, och vill därför tills vidare avstyrka alla förändringar härutinnan.

Föreningen direktörer och assistenter vid fångvårdsstaten anser att det med hänsyn till de stora arbetsuppgifter, som kommer att läggas på nämnden, kan ifrågasättas, om det är möjligt att ha nämnden sammansatt av personer, som har ledamotskapet som bisyssla. Skall emellertid nämnden huvudsakligen ha heltidsanställda tjänstemän, uppkommer frågan, om icke dess verksamhet helt kan övertagas av fångvårdsstyrelsen.

Vad angår anstaltens byggnadsmissiga utformning erinrar *byggnadsstyrelsen* därom, att styrelsen upprättat de preliminära programskisserna över de föreslagna byggnaderna. Därvid har styrelsen emellertid icke ingått på någon detaljgranskning av de av de sakkunniga till styrelsen överlämnade lokalprogrammen. Innan en fortsatt bearbetning av den framlagda principplanen blir verkställd, vilket styrelsen beräknar erfordra ca ett år, synes endast den av de sakkunniga innanför den nuvarande muren föreslagna slutna avdelningen böra komma till utförande, om denna byggnad anses kunna uppföras i huvudsaklig överensstämmelse med den redan befintliga slutna avdelningen.

Riksåklagarämbetet kan icke frigöra sig från den uppfattningen att en viss större spridning av anstaltsbyggnaderna inom Hallområdet kanske skulle kunna ske utan att vålla några påtagliga merkostnader eller olägen-

heter ur organisatoriska synpunkter. Det kan också ifrågasättas, om ej vid en ändrad planlösning i nu skisserad riktning de för de slutna anstaltsavdelningarna avsedda byggnaderna skulle kunna uppdelas i mindre enheter.

Fångvårdsstyrelsen framhåller att, därest en ny sluten avdelning med 72 platser uppföres inom den nuvarande muren, skulle det fritidsområde som f. n. disponeras av 66 intagna avses för 138 interner. På det något större område öster därom, där ytterligare två slutna avdelningar skulle placeras, skulle under fritid m. m. komma att vistas 144 intagna. Genom dessa och andra anordningar går vissa väsentliga drag hos den nuvarande anläggningen förlorade, bland annat ett visst mått av öppenhet och vänlighet, som möter nykomlingen eller besökaren redan vid entrébyggnaden. Denna uppfördes i endast en våning för att eliminera något av anstaltsprägel. Den nya entrébyggnaden till de slutna avdelningarna torde, såvitt av skisserna framgår, blir en stor byggnad. Till denna skall administrationslokalerna förläggas och därjämte mottagnings- och sjukavdelning samt fast avdelning. Då fasta avdelningen är avsedd för uppenbart vådliga och eljest svårbehandlade, synes det olämpligt att lägga den inom administrationsbyggnaden, i omedelbar närhet av avdelningarna för nykomlingar och sjuka. Den isolering, som av säkerhetsskäl blir påkallad inom fasta avdelningen, torde icke kunna uppehållas i en byggnad, där många människor går in och ut. Om promenadgården för de på fasta avdelningen intagna skulle vara förlagd till området mellan flyglarna, kan det icke förhindras att dessa intagna under utevistelse kan iakttagas av besökande och av dem som vistas på sjukavdelningen eller observationsavdelningen. Stängsel eller mur måste omge promenadgården åt öster; någon antydan härom finnes icke på skissen. Enligt styrelsens mening bör en fast avdelning läggas för sig, skild från både administrationsbyggnaden och andra förläggningsbyggnader. I fråga om observationsavdelningen torde det icke vara tillräckligt med fem platser. Ett antal av tio platser synes bättre svara mot behovet.

Rivning av det nuvarande kapellet, beläget inom det slutna anstaltsområdet, anses av de sakkunniga ofrånkomlig »av bevaknings- och byggnadstekniska skäl». Med byggnadstekniska skäl åsyftas antagligen det förhållandet, att den föreslagna kulverten enligt skissen skulle gå fram under kapellet, varigenom måhända vissa förstärkningsarbeten bleve erforderliga. Denna olägenhet torde väl utan större fördyringar kunna elimineras genom att ge kulverten en något annan sträckning. Att kapellet skulle vålla bevakningssvårigheter som icke kan undanröjas är svårförståeligt.

Anstaltsnämnden vid fångvårdsanstalten i Kalmar finner den föreslagna placeringen av 120 vårdplatser på öppen avdelning i de slutna och fasta avdelningarnas omedelbara närhet betänkelig. Den fasta avdelningen har otillräckligt antal platser och är felplacerad. Den bör icke ligga i huvudanstaltens omedelbara närhet och framför allt icke utanför det muromgärdade området.

Medicinalstyrelsen kan icke finna det lyckligt, att den fasta paviljongen, avsedd för ett 40-tal farliga intagna, sammanbygges med administrations-

byggnaden samt mottagnings- och sjukavdelningen och därför kommer att ligga omedelbart vid entrén. Hur detta opålitliga klientels vistelse i fria luften skall ordnas, framgår i varje fall ej av planskissen. Att förlägga en promenadgård mellan husets båda flyglar kan knappast anses lämpligt, och en transport av hithörande klientel genom kulvert till ett avgränsat utrymme inom murarna är knappast praktiskt genomförbart. Den planerade avdelningen för kroppsligt sjuka om 25 platser torde vara av erforderlig storlek, men styrelsen måste starkt draga i tvivelsmål, huruvida 5 platser för mottagningsfall kan komma att svara mot behovet, så ojämn som intagningen kan beräknas bli.

Socialstyrelsen vill ifrågasätta, om icke de cirka 280 platser på slutna avdelningar som förlagts på var sin sida om ett industri- och fritidsområde i stället kan uppdelas på förslagsvis två fristående avdelningar — med vardera flera paviljonger — på några kilometers avstånd från varandra och huvudanstalten. Såväl Hallområdets storlek som den nuvarande bebyggelsen synes medge en sådan lösning. Härigenom skulle otvivelaktigt en del av storanstaltens nackdelar kunna undvikas.

Svenska fångvårdssällskapet håller före att bland anstaltspraktikerna icke torde råda någon tvekan därom, att avsevärda fördelar vore att vinna ur behandlingssynpunkt, därest den föreslagna slutna paviljongen i två våningar med tillhoppa 72 platser kunde »klyvas» och de två hälfterna skjutas något från varandra men vara förenade genom kulvert. När det gäller utbyggnaden av Hall, borde alla ansträngningar inriktas på att i möjligaste mån undvika en stel, institutionell prägel. I stället för mäktiga byggnadskomplex i linjerak formering kunde uppföras mindre förläggingsbyggnader, för de öppna platserna delvis av stugtyp, utplacerade på lämpligt sätt i öppenområdet mellan Hall och Håga.

I fråga om personalbostäder erinrar *fångvårdsstyrelsen* om att man, när Hallanstalten planlades i slutet av 1930-talet, räknade med att åtskilliga befattningshavare skulle få bostäder i öppna marknaden, framför allt i Södertälje och Östertälje. Dessa beräkningar visade sig icke hållbara. Tjänstebostäder har därför måst uppföras vid både Hall och Håga i större omfattning än vad som ursprungligen avsågs, men alltjämt saknar många befattningshavare vid dessa anstalter lämpliga bostäder. Att kommunerna skulle kunna lämna garantier att lösa bostadsfrågan för dessa statliga tjänstemän är väl icke att räkna med, så länge bostadsbrist råder. Enligt styrelsens mening måste bostadsfrågan för personalen lösas i huvudsak genom att tjänstebostäder uppföres. Även *socialstyrelsen* finner de sakkunnigas väg osäker och förordar i likhet med fångvårdsstyrelsen, att staten i egen regi svarar för att ett erforderligt antal tjänstebostäder kommer till stånd.

Sveriges fångvårdsmannaförbund understryker angelägenheten av, att med nuvarande läge på bostadsmarknaden tjänstemännen kan erhålla behövliga bostäder. Förbundet anser det därför nödvändigt, att de vägar som anvisats i förslaget för anskaffande av bostäder blir föremål för särskild

prövning och att förbundet hålles à jour med de åtgöranden som i anledning därav vidtages.

Utredningens förslag angående personalbehovet har föranlett vissa uttalanden. *Fångvårdsstyrelsen* anser, att anstalten icke lär kunna undvara deltidsanställda läkare för röntgen och inre medicin. För uppgiften såsom verksläkare torde böra anlitas utomstående läkare. Ett större antal sjukskötersketjänster bör inrättas för att få till stånd en förstärkning av det kvinnliga inslaget bland befattningshavarna. Utredningens förslag innebär en påfallande undervärdering av personalbehovet i denna del. För ledningen av Hallanstaltens arbetsdrift föreslår styrelsen att, förutom de av utredningen upptagna tjänsterna, en arbetsassistenttjänst i lönegrad 23 och två kanslibiträdestjänster i lönegrad 11 inrättas. Arbetsassistenten skulle svara för den tekniska ledningen av arbetsdriften, ett av kanslibiträdena i första hand för fakturering och premieuträkning, det andra kanslibiträdet för registrering och driftbokföring. Vid genomförande av den angivna personalorganisationen kan en biträdestjänst i lönegrad 6—8 på kamrerarkontoret utgå. För den industriella driften har föreslagits 26 tjänster och för jordbruk, trädgård och skogsdrift 10, eller sammanlagt 36 tjänster. I jämförelse med arbetsledarantalet inom den nuvarande anstaltsorganisationen för förvarings- och interneringskielntel, som utgör 49, innebär förslaget en reducering med icke mindre än 13 tjänster eller drygt 25 procent. Enligt styrelsens mening har utredningen gått för långt vid sin reducering av antalet arbetsledartjänster. Styrelsen föreslår en utökning till 41 tjänster. I och för jämförelse med antalet tjänster inom den nuvarande organisationen bör siffran ökas med 3 tjänster (en lantbruksinspektör och 2 arbetsledare för yttre handräckning) till 44. Styrelsens förslag innebär således en reducering i förhållande till nuläget med 5 tjänster. Det är att märka, att platsantalet vid de nuvarande anstalterna endast är 433, d. v. s. 37 platser lägre än den föreslagna Hallanstaltens.

Anstaltsnämnden vid fångvårdsanstalten i Norrköping anser ofrånkomligt, att storanstaltens chef skall vara fångvårdsman och läkarna hans sakkunniga rådgivare.

Medicinalstyrelsen ställer sig tvivlande till huruvida de föreslagna behandlingsteamerna kan prestera en medicinsk vård, som kan förväntas giva resultat, i synnerhet då på detsamma även skall falla tillsynen av provutskrivna och kontrollen av den öppna vården. Läkareorganisationen är underdimensionerad.

Socialstyrelsen finner den tämligen summariska redogörelsen för personalens uppgifter göra det svårt att bedöma personalbehovet. En assistentbefattning för elektroencefalografi kan icke motivera heltidsanställning. Antalet läkare, psykologer och kuratorer i förhållande till det beräknade antalet intagna synes väl avvägt.

Det synes *statskontoret* tveksamt, om tillräckliga skäl föreligger att vid sidan av läkarbefattningarna inrätta särskilda psykologtjänster. I allt fall torde icke mer än en dylik befattningshavare till en början böra anställas.

Vidare synes tillräckliga skäl icke ha anförts för att — utöver uppsyningsmännen — särskild överuppsyningsman i 20 lönegraden skulle erfordras för tillsynsuppgifter. Statskontoret avstyrker följaktligen inrättandet av befattning av sistnämnda slag, vartill för övrigt motsvarighet för närvarande saknas inom fångvården.

Svenska fångvårdssällskapet anser i likhet med fångvårdsstyrelsen, att den föreslagna arbetsledarpersonalen är otillräcklig. En utökning är ofrånkomlig och överslagsberäkningar har givit vid handen, att ytterligare 8 tjänster torde erfordras. Sällskapet motsätter sig i likhet med anstaltsnämnden i Norrköping, att överläkaren fungerar som styresman.

Enligt *Sveriges fångvårdsmannaförbund* synes såväl tillsyns- som arbetsledarpersonalen vara i hög grad minimiberäknad och någon reserv för oförutsedda händelser, vilka på en anstalt av denna typ och storleksordning måste förutsättas, finns icke att tillgå. Det är därför nödvändigt att viss förstärkning av denna personal kommer till stånd.

Föreningen direktörer och assistenter vid fångvårdsstaten finner det anmärkningsvärt, att i de sakkunnigas förslag behandlingspersonalen genomgående blivit synnerligen väl tillgodosedd med tjänster, under det att antalet tjänster för administrativ personal blivit alltför sparsamt beräknat. Detta gäller såväl den högre administrativa personalen som tillsyns- och arbetsledarpersonalen. För administrationen finnes exempelvis endast en enda assistent, som enligt förslaget skall handha fritidsverksamheten. Hur skall en enda man — låt vara med ett biträde i 6—8 lönegraderna — kunna ordna denna angelägenhet, vilken strafflagberedningen i sina betänkanden framhållit som särskilt viktig?

Svenska psykiatriska föreningen anser tanken, att det ifrågavarande synnerligen svårskötta och tidskrävande klientelet omfattande 470 personer skulle sortera endast under en överläkare, vara absurd. Ej heller kan föreningen finna att antalet underordnade läkare är tillfyllest. Föreningen hänvisar till att psykopatvårdsutredningen i betänkandet angående psykopatvård m. m. (SOU 1952: 46) vid psykopatsjukhus för manligt klientel med 125 vårdplatser föreslagit tre läkare.

Svea hovrätt, fångvårdsstyrelsen, interneringsnämnden, anstaltsnämnderna vid fångvårdsanstalterna i Norrköping och Kalmar samt *föreningen direktörer och assistenter vid fångvårdsstaten* ifrågasätter möjligheterna att vid nu rådande brist på psykiatrer till anstalten kunna knyta det föreslagna antalet läkare. *Socialstyrelsen* anser, att svårigheterna att förvärva erforderligt antal läkare icke får medföra att man ger avkall på behovet av läkare; tjänsterna bör i stället göras så lockande som möjligt.

Förslaget angående utredning om lämpligheten att med överläkartjänsten förena en medicinsk professur för kriminologisk behandlingsforskning tillstyrkes av *Svenska fångvårdssällskapet*, som dock motsätter sig att denna befattningshavare fungerar som styresman. *Riksåklagarämbetet* anser initiativet i frågan vara förtjänt av att noggrant uppmärksammas. *Universitetsskanslersämbetet, fångvårdsstyrelsen, statskontoret* och *svenska psyki-*

atriska föreningen däremot avstyrker förslaget och *svenska psykiatriska föreningen* anser att med sådan utredning bör anstå tills vidare.

Fångvårdsstyrelsen, interneringsnämnden och rättspsykiatriska föreningen motsätter sig att interneringsnämndens nuvarande kanslipersonal in-
drages.

Vad angår befattningshavarnas löneställning och tjänstebenämningar uttalar *statskontoret*, att för psykologen torde en placering i högre lönegrad än 29:e icke böra ifrågakomma. De göromål, som skulle ankomma på assistenten för elektroencefalografi, fullgöres vid sinnessjukhusen, enligt vad *statskontoret* under hand inhämtat, av personal i 12, 14 eller 16 lönegraderna. Ämbetsverket anser, att sagda assistent bör erhålla en mot översköterska svarande löneställning och således placeras i 14 lönegraden. Till sistnämnda lönegrad torde även laboratorieassistenten böra hänföras. Frågan om löneställningen för maskinist och reparatör lär närmast få bedömas av byggnadsstyrelsen. Ämbetsverket förutsätter, att i den mån tjänstebenämningarna icke överensstämmer med dem som hittills tillämpats inom fångvården, en anpassning härutinnan kommer till stånd.

Fångvårdsstyrelsen framhåller, att utredningen i fråga om arbetsledarpersonalen synes ha utgått från den nu gällande lönegradsserien. Styrelsen däremot förordar viss annan inplacering i lönegrad. Sålunda föreslås bl. a. samma löneskala för såväl jordbruksdriftens som verkstadsdriftens personal. De båda arbetsledartjänsterna för yttre handräckningsarbete bör hänföras till ekonomipersonalgruppen och under benämningen hantverksföreståndare placeras i 13 lönegraden, d. v. s. samma lönegrad som motsvarande tjänster vid statens sinnessjukhus. Den av utredningen föreslagna lönegradsplaceringen för uppsyningsmannatjänsterna finner styrelsen väl avvägd med hänsyn till vikten av att för dessa betydelsefulla tjänster erhålla för uppgiften skickade personer. Maskinanläggningen å Håga, som står under tillsyn av maskinmästaren å Hall, skötes av två eldare i Ce 11. Den tid, som Hallpersonalen kan ägna åt Hågaanläggningen är så knapp, att styrelsen finner det nödvändigt, att en av eldartjänsterna med förmansställning uppflyttas till reparatör i Ce 12.

Medicinalstyrelsen uttalar, att den föreslagna personalens lönegradsplacering ej helt synes överensstämma med vad som nu gäller för den statliga sinnessjukvården. Styrelsen har dessutom bemärkt, att förste psykolog och psykolog placerats i 31 respektive 29 lönegraden, medan i psykopatvårdsbetänkandet (SOU 1952: 46) psykolog placerats i Ce 25. I samma betänkande hade vidare assistent för elektroencefalografi föreslagits placerad i Ca 14, medan sådan befattningshavare enligt föreliggande förslag upptagits i 21 lönegraden. Som allmän riktlinje för personalens lönegradsplacering synes böra gälla, att likformighet mellan motsvarande tjänster inom fångvården och den statliga sinnessjukvården eftersträvas.

Socialstyrelsen framhåller i fråga om förslaget att inrätta två kurators-
tjänster i 19 och sex i 17 lönegraden, att det enligt styrelsens erfarenhet tor-

de bli mycket svårt att med ifrågavarande lönegradsplaceringar förvärva lämplig personal. Styrelsen förordar, att kuratorerna i stället placeras i 23 resp. 21 lönegraden.

Svensk kuratorsförening förmenar, att kuratorstjänsterna, bl. a. för att undvika konkurrens från skyddsassistenttjänsterna, i varje fall bör placeras i paritet med dessa och förstekuratorstjänsterna något högre. Föreningen föreslår i likhet med socialstyrelsen, att tjänsterna vid Hall placeras i 21 resp. 23 lönegraden.

Svenska fångvårdssällskapet erinrar därom, att utredningen i fråga om jordbrukets arbetsledare föreslagit lägre löneställning än för arbetsledarna inom verkstadsdriften. Då det synes angeläget att på de båda arbetsledargrupperna kunna ställa likartade krav i fråga om utbildning och lämplighet, vill sällskapet tillstyrka jämbördig löneställning.

Föreningen Sveriges häradshövdingar vill som sin allmänna uppfattning uttala, att de föreslagna lönegradsplaceringarna åtminstone i vissa fall synes väl låga. Sålunda är enligt föreningens mening den för styresmannen och överläkaren föreslagna lönegraden, Ca 37, med hänsyn till de mycket stora fordringar som måste ställas på honom alltför låg, för att befattningen skall kunna locka tillräckligt kvalificerade läkare.

Vad beträffar arbetsdriften vid anstalten uttalar *fångvårdsstyrelsen*, att förslaget synes i huvudsak vara baserat på resultatet av den i betänkandet redovisade klientelundersökningen. Denna undersökning synes emellertid icke ha företagits på sådant sätt, att den givit erforderliga upplysningar rörande klienteletts beskaffenhet i arbetshänseende. För att kunna tillmätas värde måste nämligen upplysningar av detta slag vara grundade på objektiva normer, som framkommit som resultat såväl av erfarenheterna från olika grenar av näringslivet som ock av den arbetspsykologiska forskningen. Styrelsen förordar en ytterligare undersökning i detta avseende och är beredd att medverka därvid. Styrelsen finner vidare det anmärkningsvärt att utredningen icke i något avseende berört frågan om yrkesutbildning och omskolning av klientelet. Vid Hall har t. ex. under årens lopp en viss, icke alldeles obetydlig omskolning till tvätteriyrket försiggått. När denna verksamhet kunnat bedrivas med viss framgång trots knappa resurser, borde det ligga inom det möjligas gräns att nå resultat även inom andra yrkesgrenar. Den av utredningen föreslagna proportionen av antalet arbetsplatser inom de olika arbetsgrenarna är enligt styrelsens mening i vissa fall olämplig. Styrelsen framlägger därför vissa ändringsförslag.

Även *svenska fångvårdssällskapet* finner det vara ägnat att väcka förvåning, att utredningen icke alls gått in på frågan rörande omskolning och yrkesutbildning. Sannolikt har väl åldersfördelningen ansetts lägga hinder i vägen för en sådan verksamhet, men enligt sällskapets åsikt är åldersfördelningen icke alls så ofördelaktig, att man bör utesluta tanken på omskolning. De långa strafftiderna talar också för en sådan verksamhet. Vidare vill sällskapet understryka behovet av arbetsterapi, som torde böra ges större omfattning än vad utredningen tänkt sig.

Socialstyrelsen anser visserligen de sakkunnigas önskemål, att arbetsdriften bör organiseras rationellt och medge en högvärdig produktion eftersträfvansvärt men vill för sin del framhålla, att den till resocialisering syftande behandlingen måste komma i första rummet och att således produktionsintresset måste vika för behandlingen, i den mån de båda intressena är oförenliga.

Statskontoret anser, att icke oväsentliga kostnadsbesparingar bör kunna ernås genom en minskning av antalet yrkesgrenar inom arbetsdriften.

Frågan om öppenvårdens utformning har föranlett vissa uttalanden. Enligt *riksåklagarämbetets* mening utmärkes utredningens förslag av en ändamålsenlig planläggning och måste betecknas som ett synnerligen värdefullt moment i en reformerad vårdform.

Medicinalstyrelsen finner förslaget om inrättande av inackorderingshem välbetänkt. Det klientel, varom här är fråga, är i hög grad i behov av den tillsyn och omvårdnad under övergången till frihet, som sådana hem bör kunna giva. Till möjligheterna att anordna familjevård för hithörande klientel måste styrelsen däremot ställa sig tvivlande. Erfarenheterna från den statliga sinnessjukvårdens försök att i familjevård placera straffriförklarade psykopater — ett klientel, som i mycket är att jämföra med den föreslagna anstaltens — har varit föga uppmuntrande. Styrelsen håller därför före, att det ej ens med den avsevärda ersättning till vårdgivaren som förslaget räknar med — högst två tredjedelar av dagskostnaden vid anstalten — kommer att lyckas att utbygga en bestående familjevård.

Socialstyrelsen finner det tillfredsställande att — även om förutsättningarna för familjevård av ifrågavarande klientel icke torde vara särskilt gynnsamma — de sakkunniga öppnat möjligheter att pröva denna vårdform. Centraliseringen medför emellertid härvidlag särskilda svårigheter. Till en början, då verksamheten befinner sig på försöksstadiet är det lämpligast att icke binda den med detaljerade bestämmelser. Interneringsnämnden, behandlingsteamet och skyddskonsulenten bör sålunda erhålla relativt fria händer att söka sig fram till en lämplig form för sådan vård. Enligt betänkandet har man avsett att göra ett försök med öppen vård i ett inackorderingshem med 10 platser. Hemmets föreståndare skall vara heltidsanställd. Med hänsyn till önskemålet att internernas arbetskraft i största möjliga utsträckning tages i anspråk utom hemmet synes även en heltidsanställd husmor jämte biträde böra anställas vid hemmet. Antalet platser bör i så fall kunna ökas till 15.

Förslaget att upprätta inackorderingshem vill *Svenska fångvårdssällskapet* kraftigt tillstyrka. Av särskild betydelse kunde sådana hem bli för intagna, som på grund av framskriden ålder eller sjuklighet erbjuder svårigheter att direkt från anstalten inlemmas i samhället. Enligt sällskapets mening borde övervägas att vid något inackorderingshem driva lämplig småindustri eller terapiarbete. Detta kunde vara värdefullt inte bara för nyss nämnda typfall utan också i tider av vikande konjunkturer, då det kan bli svårt att direkt från anstalten utplacera intagna i civilt arbete. Mot förslaget att försöksvis

pröva familjevård har sällskapet icke något att erinra. Med de svåra anpassningshinder detta klientel ofta företer, torde det dock bli tämligen få fall, som kan lämpa sig för en dylik vårdform.

Sveriges advokatsamfund uttalar, att den föreslagna familjevården synes vara ett lyckligt grepp. Emellertid vill samfundet förordna, att internen får uppbära hela sin arbetsförtjänst och med den betala sedvanlig och skälig inackorderingsavgift hos familjevårdaren. Därutöver bör statsverket lämna familjevårdaren ersättning för de extra kostnader och de extra besvär denne har genom att omhändertaga en intern. Det är mycket vanskligt om det allmänna försöker omhändertaga en del av den arbetsförtjänst som förvärvats i fria marknaden, ty detta skapar olust för arbetet och säkerligen klagomål över den valuta familjevårdaren kan lämna för den av statsverket med vederbörandes egna medel utbetalade ersättningen.

Hovrätten över Skåne och Blekinge understryker, att ett villkor för att familjevården skall få det värde som åsyftas är att densamma icke anordnas så att den avskär internen från anstaltens tillsyn och behandling. De utvalda hemmen måste därför vara belägna inom sådant avstånd från anstalten att bekväm förbindelse mellan internen och hans behandlingsteam liksom med anstaltens skyddskonsulent kan upprätthållas. Även kan framhållas betydelsen av att transporter mellan hemmen och anstalten icke ställes sig alltför kostsamma. Mot bakgrunden härav ter sig möjligheterna att förverkliga utredningens tanke att skapa ett så stort antal som 50 platser i familjevård skäligen små.

Fångvårdsstyrelsen anser det ovisst, om familjevården kan anses användbar för det klientel, varom här är fråga. Erfarenheterna av denna behandlingsmetod torde vara rätt nedslående inom sinnessjukvården, där man använt familjevård beträffande psykopater som straffriförklarats. I varje fall bör familjevård tillämpas endast med stor varsamhet och under noggrann kontroll. Placeringen bör icke vara detaljreglerad och arbetsgivaren icke tillerkännas så långt gående befogenheter som enligt förslaget. Behandlingsmetoden bör anordnas såsom en direkt uppmjukning av anstaltsvården, lämpligen i form av permission, och således utan sådant beslut om provutskrivning (i öppen vård), som i regel ifrågakommer först efter minsta tidens utgång. Efter provutskrivning kan däremot i särskilda fall (t. ex. för underutvecklade) ifrågakomma helinackordering i enskilt hem, eventuellt hos arbetsgivare, som under en övergångstid erhåller viss ersättning för att möjliggöra att den dömda trots nedsatt arbetsförmåga får vanlig lön. En synnerligen viktig uppgift vid de dömdas anpassning i vanligt arbete har frigången, d. v. s. arbete hos arbetsgivare utom anstalten. Detta institut, som helt utlämnats i förslaget, synes böra prövas i vidgad utsträckning. Enskild tillsynsman bör förordnas även för de dömda som — efter permission eller provutskrivning — har placerats i enskilt hem eller på inackorderingshem. Det bör beaktas, att många provutskrivna är bosatta i trakter, belägna långt från anstalten. I sådana fall bör det ej ifrågakomma att anlita befattnings-

havare vid anstalten som enskilda tillsynsmän. I fråga om den av utredningen föreslagna, till Hall knutne skyddskonsulenten anför styrelsen:

Behovet av förbättrad eftervård för provutskrivna förvarade och internerade har i olika sammanhang understrukits av fängvårdsstyrelsen; styrelsen hänvisar bland annat till de förslag om utvidgad skyddskonsulentorganisation som styrelsen framlagt i sina anslagsäskanden för budgetåren 1953/54 och 1954/55. Utredningen, som jämväl konstaterat det framträdande reformbehovet i detta avseende, har emellertid icke lyckats åstadkomma någon ens tillnärmelsevis tillfredsställande lösning. Vad som enligt styrelsens mening erfordras i första hand är en väsentlig förstärkning av skyddskonsulentorganisationen. Härvid synes det vara lämpligt att för storstädernas del åt särskilda befattningshavare inom konsulentorganisationen uppdraga att i huvudsak omhändera arbetsuppgifterna beträffande förvaringsklientelet. Dessa befattningshavare skulle bland annat under regelbundna besök på anstalterna bistå anstaltsmyndigheterna med planläggningen av eftervårdande åtgärder.

Beträffande de sakkunnigas förslag vill styrelsen framhålla såsom särskilt anmärkningsvärt, att skyddskonsulenten, vars arbetsuppgifter för närvarande på ett speciellt sätt är begränsade till en personligt inriktad vård och rådgivning, i vad det gäller den å Hallanstalten stationerade skyddskonsulenten förvandlats till ett organ med rent administrativa uppgifter, företrädesvis av ekonomisk art.

Utredningens förslag innebär, att man beträffande förvarade och internerade skulle avstå från att vidare taga i anspråk den nuvarande organisationen med ute i samhället placerade skyddskonsulenter, gemensamma för villkorligt dömda samt villkorligt frigivna och provutskrivna. Det är synnerligen anmärkningsvärt att detta sker just vid en tidpunkt, då man flerstädes i utlandet (t. ex. i England och i viss utsträckning i Kalifornien) funnit sig i vidgad omfattning böra övergå till det svenska systemet.

Enligt *interneringsnämnden* synes utredningens förslag i fråga om öppenvården icke kunna genomföras, förrän strafflagberedningens förslag till internering med vård i och utom anstalt upphöjts till lag. Med hänsyn härtill anser sig interneringsnämnden icke nu kunna taga ställning till vad utredningen föreslagit i vidare mån än att nämnden kan uttrycka sin sympati för förslagen, i den mån säkerhets- och skyddssynpunkterna icke eftersättes. Nämnden vill framhålla, att även med nu gällande lagstiftning behov av inackorderingshem för en del på prov utskrivna föreligger samt att det vore önskvärt att redan nu något dylikt hem inrättades.

Anstaltsnämnden vid fängvårdsanstalten i Norrköping hyser allvarliga tvivel rörande möjligheten att anordna familjevård under former, som är godtagbara, men vill inte direkt avstyrka att försök göres. Vidkommande inackorderingshemmen, ifrågasätter nämnden emellertid, om ens försök bör förekomma. Däremot måste med stor tillfredsställelse hälsas övriga försök att effektivisera kriminalvården i frihet; nämnden syftar här på de på prov utskrivna. Inrättande av befattning som skyddskonsulent för dessa provutskrivna är en värdefull förbättring, och även i övrigt bör ekonomiska uppoffringar inte sparas för en effektivisering av all kriminalvård i frihet.

Anstaltsnämnden vid fängvårdsanstalten i Kalmar anser i likhet med utredningen, att en betydligt förbättrad eftervård bör eftersträvas. Huru-

vida denna bör ske i form av inackorderingshem eller familjevård anser sig nämnden icke närmare vilja uttala sig om men vill erinra om svårigheterna att erhålla lämplig familjevård. Redan nu råder en skriande brist på övervakare. Att erhålla lämpliga tillsynsmän har visat sig vara svårt. Hur mycket svårare blir det då icke att erhålla lämplig person som i sin familj kan åtaga sig en eftervård av just det klientel, varom nu är fråga. Det har visat sig förenat med stora problem att under nuvarande förhållanden kunna förmå de provutskrivna att kvarbliva på den ort, till vilken provutskrivningen ägt rum, och att behålla anskaffat arbete. Det är här icke fråga om relativt påverkbara ungdomar utan om svårt socialt och kriminellt belastade personer. Risken för misskötsamhet i form av stölder och andra brott mot »familjevårdaren» torde bli stor. Klientelet's obenägenhet att ställa sig givna föreskrifter till efterrättelse kommer härvidlag att tydligt markeras. Mot detta kan anföras att avsikten med den föreslagna behandlingen är bl. a. att söka få den intagne mera anpassningsbar. Nämnden vill dock i detta avseende uttala sin reservation, då möjligheterna på vetenskapens nuvarande stadium ter sig mycket begränsade. Däremot delar nämnden helt utredningens förslag om inrättandet av särskilda tjänster för eftervården. Ävenså finner nämnden förslaget om en större smidighet när det gäller bl. a. återtagning till anstalt vara välbetänkt.

Statskontoret anser, att den eftersträfvade effektiviseringen av den öppna vården bör kunna komma till stånd inom vårdsystemets nuvarande ram, d. v. s. med enskild övervakning. Någon utbyggnad av denna vårdverksamhet med nya former, såsom familjevård och vård å inackorderingshem, bör därför enligt ämbetsverkets mening icke nu genomföras. Särskild personal (skyddskonsulent, uppsyningsman) för sistnämnda vårdformer skulle då icke heller bli erforderlig.

I fråga om *k o s t n a d e r n a* för anstalten anför *statskontoret*, att anläggnings- och utrustningskostnaderna för de 356 nytillkommande vårdplatserna skulle uppgå till ett så betydande belopp som 50 000 kronor per plats. Någon uppskattning av anstaltens driftkostnader har icke gjorts i vidare mån än att de årliga utgifterna för personalen beräknats till omkring 2,2 miljoner kronor. Med utgångspunkt från nuvarande förhållanden lär man emellertid få räkna med att, därest hänsyn tages till förräntning och avskrivning av det investerade kapitalet samt utgifterna för personalens pensionering, vårdkostnaderna vid den utbyggda anstalten icke kommer att understiga 40 kronor per intagen och dag. Enligt ämbetsverkets mening bör förslaget överarbetas i syfte att nedbringa kostnaderna.

Byggnadsstyrelsen däremot finner, med hänsyn till de givna förutsättningarna, den beräknade överslagskostnaden — ca 50 000 kronor — per vårdplats efter jämförelse med motsvarande kostnader inom andra vårdområden kunna godtagas.

Interneringsnämnden ställer sig mycket tvivlande till uppgiften om att den årliga besparingen torde komma att uppgå till minst 200 000 kronor. I detta belopp ligger exempelvis kostnaderna för nämndens kansli. Att näm-

dens utökning och täta sammanträden på Hall ovivelaktigt kommer att draga med sig ökade kostnader för nämnden synes utredningen icke ha tagit någon hänsyn till.

Anstaltsnämnden vid fångvårdsanstalten i Kalmar anser det svårt att avgöra, huruvida utredningens kalkyler i fråga om den årliga besparingen kommer att hålla. Erfarenheten ger anledning misstänka att så icke blir fallet.

I särskild skrivelse den 5 mars 1954 har *fångvårdsstyrelsen* hemställt dels om åtgärder i syfte att till styrelsens förfogande ställa ett belopp av 346 000 kronor för anskaffning, montering och transport av baracker m. m. för en provisorisk utbyggnad av anstalten på Hall, dels ock om bemyndigande att anställa viss i anslutning härtill erforderlig ytterligare personal.

Departementschefen.

Brottslingar, vilkas psykiska konstitution avviker från det normala, ehuru ej i sådan grad att de kan straffriförklarade, kan under vissa förutsättningar dömas till förvaring i säkerhetsanstalt. I förutsättningarna ingår, att den dömda på grund av sin sinnesbeskaffenhet måste antagas vara oemottaglig eller föga mottaglig för straff, att han får anses som vådlig för annans säkerhet till person eller egendom och att brottet är så grovt att därå enligt lag kan följa straffarbete eller, i fråga om sedlighetsbrott, straffarbete eller fängelse. Det som skiljer förvaringen från straffarbete eller fängelse ur behandlingsmässig synpunkt är, att förvaring i princip är en tidsobestämd reaktionsform, under det att straffarbete och fängelse av domstolen bestämmas till viss tid. Förvaring gäller dock alltid en av domstolen angiven minsta tid.

Vid sidan om förvaring finnes även en annan tidsobestämd påföljd, nämligen internering i säkerhetsanstalt. Förutsättning härför är att den dömda tidigare undergått straffarbete eller förvaring i minst fyra år. Internering har icke, såsom förvaring, avsetts endast för personer med abnorm sinnesbeskaffenhet. Denna skillnad har dock i praktiken knappast någon betydelse, och därför har också internering blivit en alltmer ovanlig påföljd. Flerparten som skulle kunna komma i fråga till internering erhåller i stället förvaring.

Lagstiftningen om förvaring och internering, som tillkom år 1927 men som fått sitt nuvarande innehåll genom ändringar vidtagna åren 1937 och 1945, bäres upp av det behov som föreligger för samhället att skydda sig mot farliga brottslingar och samhällsbesvärliga återfallsförbrytare. En särskild nämnd, interneringsnämnden, beslutar angående utskrivning av förvarade och internerade. Nämnden måste också höras, innan domstol får döma till förvaring eller internering. Domstolen är dock inte bunden av nämndens inställning i frågan.

Antalet till förvaring dömda har från och med år 1947 uppgått till i genomsnitt ca 100 fall om året. Beläggningen av förvarade vid fångvårdsanstal-

terna uppgick den 1 januari 1954 till 446 män och 4 kvinnor. Interneringsfallen har däremot praktiskt taget försvunnit. Sedan 1948 har ingen nydömts, och beläggningen utgjorde den 1 januari 1954 endast 4 män. De kvinnliga förvarade vistas på kvinnoanstalten i Växjö. De manliga förvarade och internerade vårdas på ett flertal fångvårdsanstalter, nämligen anstalten Hall, direkt byggd för klientelet och försedd med såväl slutna som öppna avdelningar, anstalterna i Norrköping, Karlstad, Kalmar och Västervik samt kolonierna Sjöboda, Orretorp och Ollestad. Antalet platser på dessa anstalter uppgår till sammanlagt 433. Av dessa platser måste emellertid vissa beläggas med häktade och vanligt fångklientel. Till följd härav måste ett antal förvarade i väntan på plats omhändertagas vid andra fångvårdsanstalter. De flesta av dessa exspektanter förvaras på Långholmen. På Hågaanstalten vistas ett mindre antal förvarade som behöver psykiatrisk vård.

Enligt den plan för fångvårdens omdaning på längre sikt, den s. k. långtidsplanen, som framlades för 1950 års riksdag och i huvudsak vann dess godkännande (jfr prop. nr 131/1950), skulle i en första etapp behandlas de anstaltsorganisatoriska frågorna för det ungdomliga kriminalpolitiska klientelet. Därefter skulle i en andra etapp följa anstaltsanordningarna för fångvårdens abnormklientel, i främsta rummet de förvarade, och i en tredje etapp anstaltsfrågorna för det ordinära fångvårdsklientelet. En central del av den första etappen i detta förnyelseprogram är snart klar i och med att den nya ungdomsanstalten Røxtuna tages i bruk, vilket beräknas kunna ske hösten 1954. Vissa andra anordningar för det yngsta fångvårdsklientelet har redan förut genomförts. Säkerhetsanstaltsutredningens förslag till vårdorganisation för förvarade och internerade avser den andra etappens planeringsarbete.

Av de undersökningar som säkerhetsanstaltsutredningen gjort och vad som eljest är bekant rörande de förvarade och internerade framgår i stora drag följande. Bland de brott för vilka de intagna dömts dominerar tjuvnad, bedrägeri och andra förmögenhetsbrott. Genomgående gäller att klientelet har varit föremål för upprepade, ofta långvariga frihetsberövanden och andra samhällsingripanden av olika slag. Enligt anstaltschefernas uppfattning har klientelet genomgående en mycket stor benägenhet för alkoholmissbruk. Försummelser att inställa sig efter permissioner eller missbruk av permissioner på annat sätt är bland detta klientel vanligare än bland andra intagna. Även rymningar från anstalter förekommer i förhållandevis stor omfattning.

De av domstolarna fastställda minsta tiderna för omhändertagande utgör för en fjärdedel av klientelet ett år, för hälften över ett men högst två år och alltså för en fjärdedel över två år. Det visar sig att den av interneringsnämnden bestämda villkorliga utskrivningstiden i tre fjärdedelar av fallen med högst ett halvt år överskrider minimitiden. Förlängningarna utöver de av domstolarna fastställda minsta tiderna sammanhänger vanligtvis med misskötta permissioner eller klandervärt uppförande. Den som förut undergått förvaring brukar ej heller frigivas redan vid utgången av minsta tiden.

Återfallsfrekvensen är mycket hög, ca 70 % för dem som första gången utskrivs från förvaring. Mer än hälften av anstaltsklientelet har tidigare dömts till förvaring eller internering och efter återfall erhållit ny sådan påföljd. Anstaltschefernas pessimism rörande klientelprognosen är också högst påtaglig. Den svåra sociala och psykiska belastningen till trots får emellertid majoriteten av de intagna ett gott betyg på anstalterna för arbetsvillighet och arbetsduglighet.

I sin kritik av de nuvarande förhållandena har säkerhetsanstaltsutredningen bland annat uttalat följande. Anstaltsvårdens utformning motsvarar inte vårdbehoven. Ehuru alkoholen utgör ett avgörande personligt problem för klientelet's huvudmassa, har erforderliga åtgärder inte vidtagits för att lösa denna fråga. En fjärdedel av klientelet lider av sjukdomar och defekter av arbetshindrande art, men tillräckliga behandlingsresurser saknas. Den arbetsbrist som råder på vissa anstalter är besvärande, särskilt med hänsyn till behovet av arbetsträning för klientelet. För detta socialt tungt belastade och övervägande abnorma klientel finnes ytterst ringa möjlighet att erhålla behövlig psykiatrisk tillsyn. Dessa brister inom anstaltsvården framhäves enligt utredningen ytterligare genom de otillräckliga anordningarna inom öppenvården. Det måste antagas, att föreliggande brister i öppenvårdsorganisationen avsevärt bidrar till den höga återfallsfrekvensen inom klientelet. Detta är tragiskt ur humanitära synpunkter och dessutom mycket kostnadskrävande på grund av nuvarande höga vårdkostnader på anstalt. Småanstaltssystemet har på ett oproportionerligt sätt ökat kostnaderna för personal. Samtidigt som man på varje enskild anstalt känner sig lida brist på personal, blir det sammanlagda antalet för vården anställda alltför högt i förhållande till antalet vårdade. En koncentration av anstalterna skulle erbjuda möjligheter till rationalisering på personalsidan, varigenom utan ökning av personalkostnaden en förstärkning kunde ske av den terapeutiska personalen. Koncentrationen skulle vidare ge möjlighet att på ett ändamålsenligt sätt utveckla arbetsdriften. Utredningen framhåller vidare behovet av en bättre samordning mellan anstaltsvård och öppenvård.

Säkerhetsanstaltsutredningens uppgift har varit att framlägga förslag till en ändamålsenlig vårdadministration. Uppgiften att ompröva den juridisk-systematiska utformningen av förvarings- och interneringsinstituten åvilar däremot strafflagberedningen. Till ledning för säkerhetsanstaltsutredningens arbete har strafflagberedningen utarbetat en promemoria, som innehåller beredningens principiella ståndpunkt beträffande förvaring och internering. Därav framgår bl. a. att beredningen anser, att de båda instituten förvaring och internering hör sammanslås till ett enda institut, benämnt internering. Enligt beredningens förslag skall domstolen i fortsättningen inhämta interneringsnämndens yttrande endast om den finner detta nödigt. I stället skall nämnden liddelas ett större inflytande på utformningen av vården i de individuella fallen. Behandlingen föreslås skola äga rum dels i anstalt och dels i frihet. Nämnden skall avgöra vilken vårdform som skall användas men skall inte äga överföra den internerade till behandling utan-

för anstalt, förrän minimistrafftiden för brottet, dock minst två år, förflutit. Sedan den minsta tiden för interneringen i anstalt gått till ända, skall nämnden äga förordna, att interneringen upphör. Givetvis skall ett sådant förordnande inte meddelas, förrän den internerade prövats i öppen vård, från vilken han när som helst kan återtagas till anstalt. Vidare föreslås vissa tidsfrister för den totala behandlingstiden. Det bör dock här anmärkas, att strafflagberedningen ej är helt enig beträffande de riktlinjer som den sålunda dragit upp för sitt kommande förslag.

I fråga om sättet att inom vårdorganisationen åstadkomma bättre behandlingsresultat har säkerhetsanstaltsutredningen anvisat följande vägar. Vården bör erhålla en avgjort medicinsk inriktning, varvid förutsättes att organisationen får disponera över ett tillräckligt antal läkare, psykologer och socialarbetare. Internerna måste få arbeta i en välordnad arbetsdrift. Anstaltsbehandlingen bör differentieras bättre efter vårdbehoven; det måste sålunda finnas fast avdelning för de farligaste intagna, slutna avdelningar för dem som behöver noggrann tillsyn ehuru de ej är farliga, och öppna avdelningar för de pålitligaste. Man måste även förfoga över ordentliga sjukvårdsresurser. Vidare måste öppenvården förbättras genom att bereda möjligheter till familjevård och vård i inackorderingshem för de interner som är i behov av en noggrannare tillsyn. Vårdledningen bör göras fastare och samspelet mellan anstaltsvård och öppenvård smidigare.

Utredningen har uppskattat behovet av fasta platser till 40, av övriga slutna platser till 280 samt av platser på öppen anstaltsavdelning till 120. För sjuka har räknats med 25 platser och för mottagningsfall med 5 platser. Hela antalet beräknade platser på anstalt utgör alltså 470. Platsbehovet för familjevård har uppskattats till 50. Beträffande vården i inackorderingshem föreslår utredningen försöksverksamhet med ett inackorderingshem för 10 intagna.

Efter att ha prövat olika förslag att uppdelat klientelet på två eller flera anläggningar har utredningen av organisatoriska skäl och kostnadsskäl stannat för att förordna att anstaltsvården för de förvarade och internerade koncentreras till anstalten på Hall, vilken föreslås utbyggd från nuvarande 114 platser till 470. Utbyggnaden skall ske på följande sätt. Inom det nuvarande muromgärdade området, där det för närvarande finnes en sluten avdelning, skall byggas ytterligare en liknande sluten avdelning. Dessutom skall skapas ett liknande muromgärdat område med två slutna avdelningar, och mellan dessa båda anstaltsområden, det nuvarande och det nybyggda, skall ligga ett industri- och fritidsområde. Vidare skall till anstalten höra en särskild, nyuppförd byggnad, inrymmande administrationslokaler, medicinska behandlingslokaler, sjukavdelning, mottagningsavdelning och fast avdelning. Helt fristående från de nu nämnda byggnaderna skulle finnas öppna avdelningar med egna verkstäder och idrottsplats. Enligt förslaget skulle Hallanläggningens totala kapacitet med 37 platser överstiga det platsantal som för närvarande disponeras på nu befintliga säkerhetsanstalter. Personalplanen skulle omfatta 206 anställda, vilket i jämförelse med antalet

tjänstemän vid nuvarande säkerhetsanstalter innebär en minskning med 29 befattningshavare. Därest strafflagberedningens förslag beträffande interneringsnämnden genomfördes, skulle nämndens kansli förläggas till anstalten utan ökning av det nyss angivna antalet befattningshavare. Härigenom uppkommer alltså en minskning med 4 tjänster.

Enligt av byggnadsstyrelsen gjorda preliminära beräkningar skulle kostnaderna för den föreslagna utbyggnaden av Hallanläggningen uppgå till 18 miljoner kronor. Härvid borde emellertid tagas i betraktande, att anstalterna i Norrköping, Karlstad, Kalmar och Västervik samt tre kolonier bleve friställda samt att man genom koncentrationen kunde räkna med en årlig besparing, som av utredningen uppskattats till minst 200 000 kronor. Av sistnämnda belopp avsåg, trots den föreslagna ansevärd förstärkningen av medicinsk och annan behandlingspersonal, ca 160 000 kronor lönekostnader.

Säkerhetsanstaltsutredningens förslag har mötts av instämmanden men även av stark kritik. Bl. a. har anförts att innan vårdutformningen prövas bör ställning ha tagits till strafflagberedningens förslag till framtida lagstiftning på området. Man har vidare pekat på att gränserna mellan den egentliga psykopatvården inom sinnessjukvårdens ram och vårdorganisationen för här ifrågakommande klientel är flytande. Särskilt starka har betänkligheterna varit mot att till Hall sammanföra ett så stort antal abnorma brottslingar som föreslagits. Storanstaltens alla nackdelar ur behandlingssynpunkt har ansetts väga tyngre än de ekonomiska fördelarna av en koncentration. Beträffande de föreslagna medicinskt inriktade behandlingsmetoderna har anmärkts, att det inte är säkert, att en förbättring i vårdresurserna utgör någon garanti för gynnsammare resultat. Förslaget säges bygga på en viss övertro på psykiatriens resurser i fråga om behandlingsmetoder för resocialisering av ett psykopatbetonat brottslingsklientel. Även i övrigt riktas anmärkningar mot detaljer i förslaget. Bl. a. yppas tveksamhet och framföres invändningar mot förslagen om familjevård och inackorderingshem.

I flera av yttrandena förekommer förslag till andra lösningar av förevarande spörsmål. Huvudparten av dessa förslag går ut på att begränsa utbyggnaden av Hall till en eller annan avdelning av sluten karaktär innanför den nu befintliga muren samt någon avdelning av öppen karaktär.

Vid planerandet av den framtida vårdorganisationen för förvarade och internerade måste man självfallet utgå från storleken och beskaffenheten av den klientel som skall vårdas inom denna organisation. En viss osäkerhet kan härvid inställa sig med hänsyn till att strafflagberedningen, som har till uppgift att göra en allmän översyn av det straffrättsliga reaktionssystemet, överväger att föreslå vissa reformer av förvarings- och interneringsinstitutet. Enligt de principuttalanden av strafflagberedningen som bifogats säkerhetsanstaltsutredningens förslag skulle bland annat minsta tiden för förvaring, som nu är ett år, höjas till två år. Därav kan följande både en ändrad sammansättning av klientelet och en minskning av antalet intagna,

det senare med hänsyn till att domstolarna i vissa fall, då enligt nu gällande bestämmelser förvaring ådömes, skulle finna denna reaktionsform alltför sträng. En sådan inverkan av den tilltänkta lagreformen på antalet intagna är dock svår att beräkna — vartill kommer att strafflagberedningens förslag ännu icke är framlagt och än mindre behandlat av statsmakterna. Man måste vidare ta hänsyn till att totalantalet intagna under senare år oavbrutet stigit. Om denna ökning fortsätter, kan den motverka den minskning av antalet intagna som på andra vägar kan uppkomma. Det torde under alla förhållanden vara klart att antalet intagna även i framtiden kommer att betydligt överstiga det antal som för närvarande kan tagas emot på Hall.

Vad som nu sagts om inverkan av strafflagberedningens kommande förslag på klienteletets storlek gäller även den i vissa yttranden berörda frågan om gränsdragningen mellan den egentliga psykopatvården inom sinnessjukvårdens ram och förvarings- och interneringsinstitutet. Även om det någon gång i en framtid kunde bli fråga om en förskjutning mellan dessa vårdområden — en fråga som jag i detta sammanhang icke har anledning att gå närmare in på — torde den såvitt nu kan bedömas icke heller få en sådan inverkan på klienteletets storlek att någon mera betydande del av förvarings- och interneringsklientelet skulle omhändertagas inom annat vårdområde.

Ur de synpunkter som nu angivits är alltså en avsevärd utbyggnad av Hall motiverad, även om viss försiktighet bör iakttagas vid bestämmandet av den slutliga storleken av anläggningen. En synnerligen vansklig fråga är emellertid, om den av utredningen föreslagna utbyggnaden av Hall också ur vårdsynpunkt är den lämpligaste. Uppenbart är att utredningens förslag ur många synpunkter har betydande fördelar. Huvudtanken däri är att koncentrera vårdorganisationen till en plats men att därvid bibehålla anstaltsbyggnader med olika grad av öppenhet och även bygga dem på sådant sätt att de ligger spridda inom ett tämligen stort område, varigenom varje anstaltsavdelning i viss mån får karaktären av en särskild enhet inom hela anläggningen. Härigenom skapas en effektiv anläggning för betydligt lägre kostnader — ej minst gäller det härvid driftskostnader — än vad som skulle fordras, om två eller flera fullständiga anstalter byggdes på olika platser. Å andra sidan kan man icke bortse från att en så stor anläggning som det här gäller för detta besvärliga klientel kan medföra olägenheter i flera hänseenden. Enligt min mening är det icke tillrådligt att nu i ett sammanhang binda sig för en så betydande utbyggnad av Hall som utredningen föreslagit. Man bör i stället pröva sig fram och i första hand göra en mera begränsad utbyggnad av anstalten. Sedan erfarenhet härav vunnits, torde man vid en senare tidpunkt lättare kunna bedöma, hur långt utbyggnaden av anstalten bör drivas.

Vid en sådan mindre långtgående utbyggnad av Hall synes i första hand komma i fråga att inom den befintliga muren, där nu en sluten avdelning för 66 intagna finnes, uppföra ytterligare en sluten avdelning för 72 intagna. Denna byggnad ingår i utredningens förslag, och det synes vara en ganska

Andra huvudtiteln.

E. Fångvården m. m.

[2] Fångvårdsanstalterna: Anskaffning och utrustning av tillfälliga förläggningar.

Såsom jag framhållit under punkten [1] har det ställningstagande, som där redovisats, inneburit en i jämförelse med säkerhetsanstaltsutredningens förslag begränsad utbyggnad av fångvårdsanstalten på Hall. Denna utbyggnad kommer därför icke att lämna fångvården i sin helhet det ökade antal platser som med hänsyn till rådande överbeläggning är behövt. Jag vill härvid erinra om att, medan medeltalet i fångvårdens anstalter intagna under åren 1948, 1949 och 1950 låg vid resp. 2 036, 2 273 och 2 394, detsamma för år 1951 steg till 2 607 och för år 1952 till 2 842. Enligt föreliggande preliminära uppgifter överstiger motsvarande medeltal för 1953 3 100. Härtill kommer, att det föreligger starkt behov av ett ytterligare antal öppna vårdplatser för vanligt fångförvar. En utredning beträffande hithörande spörsmål har verkställts inom justitiedepartementet.

På hösten 1953 anmodade jag *fångvårdens organisationskommitté* att undersöka, huru många straff- och fängelsefångar som enligt vederbörande anstaltschefers uppfattning kunde anses lämpade för öppen vård. En sammanställning av de av kommittén från anstaltscheferna inhämtade upplysningarna utvisar följande. Den 27 oktober 1953 fanns på fångvårdsanstalterna intagna 2 060 till straffarbete och fängelse dömda män, varav 1 449 på slutna och 611 på öppna anstalter. Av dem som fanns på de öppna anstalterna borde enligt anstaltschefernas mening 48 överföras till slutna vårdform, medan av dem som fanns intagna på de slutna anstalterna ej mindre än 613 ansågs kunna vårdas på öppen anstalt. Härvid måste dock beaktas, att bland de sistnämnda ingår 275 straffångar som ännu ej avtjänat tre månader av strafftiden och därför författningsenligt ej må överföras till öppen anstalt. Även om man bör räkna med att anstaltscheferna möjligen bedömt de intagnas förutsättningar för vård i öppen miljö väl optimistiskt, torde det dock stå klart, att en mycket god marginal finnes för ytterligare utveckling av den öppna vården.

De öppna vårdformerna inom fångvården har hittills huvudsakligen tillgodosetts genom inrättandet av kolonier. Under flera år har anslag beviljats för inköp och utrustning av kolonier samt för baracker, främst för koloniernas behov. För innevarande budgetår har bl. a. stått till förfogande ett belopp av 500 000 kronor för förvärv av två kolonier, var och en avsedd för omkring 50 intagna. Det har emellertid ännu icke lyckats fångvårdsstyrelsen att för dessa medel anskaffa mer än en koloni. Kostnaden för förvärvet uppgick till 300 000 kronor. I årets statsverksproposition har äskats 500 000 kronor för inköp av ytterligare två kolonier, en för 50 intagna och en för 15 unga fångar.

allmän mening bland remissorganen att denna byggnad utan olägenhet kan tillföras anstalten. Härför talar också att plats för denna byggnad redan tidigare beräknats och att den snabbt kan uppföras enligt redan föreliggande fullständiga ritningar. Kostnaden för denna byggnad har av byggnadsstyrelsen beräknats till 1 200 000 kronor, d. v. s. ca 16 000 kronor för vårdplats. Att kostnaden icke blir högre sammanhänger med att nuvarande ledningssystem och panncentral kan utnyttjas. Jag vill ansluta mig till utredningens förslag i denna del och alltså tillstyrka att den angivna byggnaden uppföres.

Frågan om anordnande av verkstäder för det nytillkomna klientelet kommer att utredas av särskilt tillkallade sakkunniga, och förslag härom bör framläggas vid nästa års riksdag. Då verkstäder kan inrymmas i relativt enkla hus, torde de kunna färdigställas ungefär samtidigt med den nya slutna avdelningen. Vid den nyss berörda utredningen skall bl. a. även frågan om uppförandet av ett par nya öppna avdelningar vid Hallanstalten och anordnandet av erforderliga utrymmen för sjuka, mottagningsfall och isole-ringsfall övervägas. Då nu nämnda frågor redan varit föremål för undersökningar, hoppas jag att även i dessa delar förslag skyndsamt skall kunna framläggas.

Uppförandet av den nya slutna avdelningen på Hall jämte de öppna avdelningar och andra särskilda vårdutrymmen, varom såsom nyss angivits ytterligare utredning bör ske, torde komma att medföra en viss avlastning för fångvården i dess helhet. Man kan alltså räkna med att, under förutsättning att klientelet inom detta vårdområde icke ökar mycket starkt, denna utbyggnad skall medföra dels att anstalter som är avsedda för andra ändamål kan befrias från exspektantfall, tillhörande förvaringsklientelet, och dels att några av de för detta klientel nu använda anstalterna skall kunna frigöras för andra uppgifter. Den nu förordade utbyggnaden medför dock icke en så stor avlastning för andra grenar av fångvården som skulle ha blivit fallet, om utredningens förslag i dess helhet genomförts i snabb takt. Andra åtgärder blir därför erforderliga, och jag hänvisar därom till vad som anföres under punkten [2] i det följande.

Då den nya avdelningen icke kan väntas bli färdig under nästa budgetår, är det icke erforderligt att nu äska medel för avlöningar till ytterligare personal eller för inredning och utrustning.

På grund av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Utbyggnad av fångvårdsanstalten på Hall* för budgetåret 1954/55 anvisa ett investeringsanslag av 1 200 000 kronor.

Fastigheter, lämpade för koloniändamål, synes emellertid vara relativt svårförvärvade. Härtill kommer ofta svårigheter att på kolonier få till stånd lämplig sysselsättning. På flera håll har det visat sig nödvändigt att komplettera förekommande grovarbeten med verkstadsdrift, vilket krävt extra kostnader för byggnader och utrustning.

I *strafflagberedningens* betänkande angående verkställighet av frihetsstraff framfördes förslag om att man, vid sidan av stationära kolonier och nybyggda öppna anstalter, skulle anordna också provisoriska förläggningar för skogsavverkning, vägarbete, torvupptagning, nyodling och annat liknande arbete. Härom anförde beredningen bland annat följande.

På grund av förläggningarnas relativt lösliga karaktär torde de emellertid ur behandlingssynpunkt erbjuda vissa nackdelar i jämförelse med de fasta kolonier och andra öppna anstalter, som ovan föreslagits. Även om förläggningarna med hänsyn härtill icke inordnas som en fast del i fångvårdens anstaltssystem innan erfarenhet vunnits om deras ändamålsenlighet, får det emellertid anses synnerligen lämpligt att förläggningar tagas i anspråk när klientelet undergår krisartade stegringar. Såsom förut anförts kan det nämligen enligt beredningens mening icke anses ekonomiskt försvarligt att hålla stationära anstalter i beredskap för sådana eventualiteter. Även ur andra synpunkter kunna skäl anföras för att icke inrätta anstaltssystemet efter ett alltför högt beräknat platsbehov. Det har nämligen i flertalet länder visat sig att de mest resultatgivande experimenten med fångvård i öppna former merendels framtvingats av den brist på platser vid mera fasta anstalter som inträtt till följd av onormala stegringar av klientelet. Fångvården bör enligt beredningens mening redan nu söka pröva sig fram med några förläggningar för ett utvalt antal fångar. Detta är så mycket mera angeläget som den nuvarande platsbristen föranlett dubbelbeläggning av enmansutrymmena i de ålderdomliga slutna anstalterna.

Sådana provisoriska förläggningar som strafflagberedningen föreslagit har i viss utsträckning prövats inom fångvården på platser, där mera tillfälliga arbetsmöjligheter erbjudit sig, t. ex. vid Halmsjöns flygfält. För att erhålla kännedom om möjligheterna att under dylika provisoriska former temporärt åstadkomma en ökning av antalet öppna platser har jag sökt kontakt med *domänstyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, vattenfallsstyrelsen* och *fortifikationsförvaltningen*. Vid förfrågan i vilken utsträckning dessa ämbetsverk skulle ha möjlighet och intresse av att anskaffa lämpliga arbetsobjekt för ifrågavarande klientel har framkommit, att lämpliga arbeten med framför allt skogsavverkning och vägarbeten skulle kunna erhållas på flera håll i landet. Tämmligen omedelbart synes möjligt att sätta i gång arbeten för omkring 200 fångar.

På grund av vad sålunda förekommit har inom departementet upprättats en *promemoria med förslag till åtgärder för att provisoriskt avhjälpa fångvårdens överbeläggningssvårigheter*. I promemorian föreslås såsom en snabbt genomförbar lösning anordnandet av tillfälliga barackförläggningar. Beträffande dessas placering och fördelning på de olika anstaltsgrupperna samt angående valet av arbetsobjekt m. m. borde det ankomma på fångvårdsstyrelsen att med förut nämnda ämbetsverk träffa avtal. Ifrågavarande tillfäl-

liga förläggningar syntes av olika skäl lämpligen inte böra göras större än för 30 intagna per förläggning. Personalen borde beräknas enligt den för en 30-mannakoloni sedvanliga uppsättningen, eller 1 föreståndare, 1 överkonstapel, 4 vaktkonstaplar och 1 ekonomibitråde. Med hänsyn till de provisoriska anordningarna syntes man inte kunna räkna med stationär personal utan böra utgå från att erforderliga befattningshavare som regel uttoges vid de slutna anstalterna för att efter viss tid avbytas av annan personal. För utplacering av förut nämnda 200 fångar vid här ifrågasatta arbeten borde för nästa budgetår anvisas medel till sju förläggningar.

Vad beträffar de förläggningssmässiga anordningarna, kostnadsberäkningar i samband därmed m. m. har vidare upplysningar inhämtats från *arbetsmarknadsstyrelsen*, som äger en omfattande erfarenhet på detta område. Styrelsen har den 3 mars 1954 avgivit en »V.P.M. angående erfarenheter av barackförläggningar samt beräkning av kostnader för ordnande av barackförläggning för placering av fångar i öppna anstalter», vilken torde såsom *bilaga* få fogas till detta protokoll. I promemorian anföres i huvudsak följande. För en förläggning av nu avsedd storlek erfordras sju baracker av arbetsmarknadsstyrelsens typ. För de intagna bör avses tre bostadsbaracker, var och en för 10 man. En barack erfordras för kök och matsal samt fritidslokal åt de intagna. Vidare beräknas för vaktkonstaplarna en barack med fyra enmansrum jämte pentry samt för överkonstapeln och ekonomibiträdet en barack, inrymmande jämväl matsal och fritidslokal för personalen. Slutligen behövs en barack såsom bostad åt föreståndaren och såsom kontor. En beräkning av kostnaderna för iordningställandet av en sådan förläggning som nu avses måste självfallet utan kännedom om mark- och andra lokala förhållanden bli mycket approximativ. På grundval av styrelsens erfarenhet av kostnaderna, då avtalsenliga löner utbetalts, beräknas totalkostnaden till 111 750 kronor för anläggningen i dess helhet. Av detta belopp beräknas 54 950 kronor för inköp av baracker, 32 750 kronor för lägrets uppförande, 19 550 kronor för inventarier — varav 4 950 kronor för arbetsmarknadsstyrelsens standardinventarier och 14 600 kronor för övriga inventarier — samt 4 500 kronor för sängutrustning. Av de beräknade kostnaderna kan ca 11 000 kronor hänföras till arbetslöner för sådan icke fackkunnig personal, som kan ersättas av de i lägret intagna. Kostnaden torde motsvara omkring 350 dagsverken. Skillnaden mellan denna kostnad av ca 11 000 kronor och de flitpengar som skall utgå till de intagna för nämnda antal dagsverken bör täcka oförutsebara utgifter och jämväl medgiva en jämkning av totalkostnaden till 110 000 kronor för anläggningen i dess helhet. Därest ifrågavarande sju baracker med tillhörande standardinventarier skulle av styrelsen uthyras till fångvårdsstyrelsen, beräknas den årliga hyreskostnaden härför till 12 600 kronor.

Över departementspromemorian och arbetsmarknadsstyrelsens promemoria har yttranden avgivits av fångvårdsstyrelsen och statskontoret.

Fångvårdsstyrelsen uttalar, att styrelsen med tillfredsställelse hälsar utsikten att för nästa budgetår kunna få disponera medel till kolonier utöver

vad som anvisats av årets riksdag. Styrelsen anser emellertid, att kostnaden för varje barackförläggning bör upptagas med 120 000 kronor i stället för beräknade 110 000 kronor. Enligt arbetsmarknadsstyrelsens förslag skulle nämligen förläggningen uppföras med fångarbetskraft, varför något belopp icke beräknats för oförutsedda utgifter. Inventarieutrustningen förefaller fångvårdstyrelsen vara alltför sparsamt tilltagen. Vid de kolonier som på senare tid inrättats har kostnaden för inventarier beräknats till 1 400 kronor per vårdplats. I förevarande förslag synes motsvarande kostnad ligga omkring 800 kronor. Skillnaden borde, i varje fall beträffande förläggningar med långtidsfångar, utjämnas eller minskas. Det är vidare nödvändigt att i viss mån göra de hygieniska anordningarna bättre; framför allt erfordras bastu eller liknande anordning. Att vid några förläggningar ha tillgång till enbart grovarbete och dylikt låter sig sannolikt göra, men vid andra synes man böra sträva efter att få till stånd någon form av industriell drift. Härigenom ökas enligt styrelsens mening utsikterna att utfallet av en hastigt utbyggd öppenvård blir gott. Vid förläggning, där industriell drift anordnas, erfordras verkstadslokal samt maskinutrustning, varjämte två vaktkonstapelstjänster bör utbytas mot två yrkesmästartjänster. I den mån ytterligare medel icke kan erhållas till nu antydda ändamål, bör man söka andra utvägar. Av arbetsmarknadsstyrelsens utredning framgår, att en barackförläggning av den föreslagna typen även kan få förhyras från arbetsmarknadsstyrelsen; kostnaden är 12 600 kronor per år. En dylik kostnad skulle utgå av den å staten för allmänna fastighetsfonden, fångvårdsstyrelsens delfond, upptagna posten till hyres- och arrendeavgifter m. m. för av fångvården förhyrda lokaler och arrenderade markområden. Vid anskaffandet av förläggning är det också tänkbart att inköpa respektive förhyra en med lämpliga byggnader försedd fastighet. Möjligheterna härför har visat sig begränsade när det gäller kolonier med 50 platser men betydligt större när det gällt 30-mannakolonier. Genom nu antydda anordningar skulle det anslag som kan komma att beviljas icke i den i promemorian avsedda omfattningen behöva tagas i anspråk för *inköp* av baracker. Vad som därigenom besparas å anslaget skulle kunna användas till de av styrelsen i det föregående angivna ändamålen.

Styrelsen föreslår vidare, att Kungl. Maj:t för användningen av de medel som anvisas måtte erhålla en vidsträckt dispositionsrätt, så att utrustningen och kostnaden för varje förläggning kan varieras, samt att Kungl. Maj:t, om så av särskilda skäl finnes påkallat, äger utnyttja hela beloppet för ett mindre antal än de beräknade sju förläggningarna. I samverkan, där så erfordras, med de av departementet tillfrågade myndigheterna ämnar styrelsen omedelbart söka lämpliga platser för anordnande från nästa budgetår av de ifrågasatta förläggningarna.

Den i departementspromemorian ifrågasatta anordningen att personalen såsom regel skulle uttagas vid de slutna anstallerna för att efter viss tid avbytas av annan personal måste styrelsen på grundval av gjorda erfarenheter avböja. Det har nämligen visat sig att personalen även vid en provi-

sorisk koloni, i den mån befattningshavarna befunnits lämpliga, bör vara så stationär som möjligt. En stomme utgöres alltid av personal, som redan vunnit erfarenhet genom tjänstgöring vid andra fångvårdsanstalter, slutna eller öppna. Det har också visat sig förmånligt att delvis rekrytera personalen från den bygd, där kolonien är belägen.

Styrelsen finner sig vidare böra framhålla angelägenheten av att åtgärder träffas för att möjliggöra fritidsverksamhet vid förläggningarna samt kura-torsverksamhet.

Styrelsen vill ytterligare framhålla, att det med hänsyn till den rådande överbeläggningen är synnerligen önskvärt att anordningar får vidtagas för att redan under innevarande budgetår få till stånd öppna vårdplatser.

Arbetet med att förbereda och anlägga de nya förläggningarna kräver av-sevärda insatser av styrelsens arbetsbyrå, som är underbemannad och endast med största svårighet kan bemästra sina löpande arbetsuppgifter. För att icke tillkomsten av de föreslagna nya kolonierna skall fördröjas, erford-ras förstärkning på arbetsbyrån med två tjänstemän i amanuensgrad inom befordringsgången, den ene placerad å avdelningen för jordbruk och den andre å avdelningen för verkstadsdrift.

Statskontoret har icke något att erinra mot att medel anvisas för det ytterligare antal barackförläggningar, som befinnes vara av behovet påkallade. För bestridande av kostnaderna för barackernas anskaffande, montering och transport bör för tillgodoseende av nu föreliggande behov ett ytterligare tilläggsanslag å tilläggsstat II för budgetåret 1953/54 begäras av riksdagen. Likaledes bör ett anslag å samma tilläggsstat äskas till inventarier m. m. Däremot kan för anskaffande av sängutrustning anlitas den under fångvårdsanstalternas omkostnadsanslag uppförda anslagsposten Övriga ut-gifter, delposten Beklädnad och sängkläder.

Statskontoret har av praktiska skäl ansett sig böra förorda utvägen att för barackernas uppförande anvisa särskilda anslag i stället för det i ärendet angivna alternativet, att fångvårdsstyrelsen skulle hyra baracker av arbetsmarknadsstyrelsen. Erläggandet av årliga hyresavgifter synes nämligen innebära en onödig administrativ omgång.

Departementschefen.

Under föregående punkt har jag föreslagit en utbyggnad av anstaltsorganisationen för förvarings- och interneringsklientelet. Emellertid har jag inte ansett lämpligt att förorda en så omfattande utbyggnad som avsetts i det framlagda kommittébetänkandet. Eftersom antalet platser vid ett visst slag av fångvårdsanstalter direkt inverkar på platsutrymmet inom fångvården i dess helhet, har detta mitt ställningstagande givit särskild anledning att upptaga frågan om möjligheterna att på annat sätt vinna en avsevärd ökning av antalet vårdplatser inom fångvården.

Denna fråga har en mycket allvarlig karaktär på grund av den snabba ökning av fångantalet som ägt rum under de allra senaste åren. Denna ök-

ning, som givetvis beror på en stegring av brottsligheten, är den senaste fasen i en märklig utvecklingskurva som har sin motsvarighet i hela den västerländska kulturkretsen. Under de senare krigsåren utvisade fångantalet en kraftig stegring. Efter fredens inträde sjönk antalet hastigt, men sedan har åter en mycket betydande ökning inträtt. Såsom framgår av de siffror jag lämnat i det föregående har det årliga medelantalet intagna stigit från ett bottenläge på omkring 2 000 år 1948 till över 3 000 år 1953. Alltså en ökning på mer än 50 %, varav drygt hälften faller på de tre senaste åren.

Denna stora och hastiga ökning av fångantalet har nu, liksom under kriget, vållat en beklaglig överbeläggning på våra anstalter trots att ett ganska stort antal nya vårdplatser tillkommit genom inrättande av ett flertal kolonier under de senaste åren. När den ökade beläggningen ännu inte visat någon tendens att avtaga, synes det nödvändigt att möta den med ytterligare åtgärder. Fångantalets snabba fluktuationer och behovet av ett ingripande med omedelbar verkan gör det motiverat att därvid tillgripa anordningar av mera provisoriskt slag vid sidan av den pågående utbyggnaden av det permanenta anstaltssystemet. Såsom jag tidigare angivit har strafflagberedningen i sitt betänkande om verkställighet av frihetsstraff förordnat, att man i en dylik situation skulle anordna förläggningar för skogsavverkning, vägarbete och andra produktiva arbetsuppgifter. Sådana mera tillfälliga anordningar i stil med dem som användes för bekämpande av arbetslöshet skulle ge fångvården ett praktiskt och smidigt instrument, som hastigt kan anpassas efter föreliggande behov. Systemet har redan prövats i mindre skala inom fångvården och erfarenheterna därifrån är goda.

Det synes alltså i princip vara lämpligt att tillgripa en sådan anordning i den föreliggande situationen, och det gäller då att konstatera, huruvida det föreligger praktiska möjligheter för dess genomförande. Denna fråga har utretts inom justitiedepartementet. Den första förutsättningen är, att det finns ett större antal interner på slutna anstalter, som lämpligen kan hänvisas till öppen vård. Såsom förut nämnts har jag på hösten 1953 låtit inhämta uppgifter från samtliga anstaltschefer om klienteletts sammansättning. Dessa uppgifter ger vid handen, att det finns avsevärda möjligheter till en utbyggnad av den öppna vården. Vidare gäller det att konstatera, i vad mån lämpliga arbetstillfällen och nödiga förläggningsbyggnader kan anskaffas utan dröjsmål. Såsom jämväl angivits i det föregående har jag från vederbörliga statliga myndigheter inhämtat, att även dessa förutsättningar föreligga.

På grundval av dessa uppgifter har inom justitiedepartementet upprättats en promemoria med en av arbetsmarknadsstyrelsen utarbetad V. P. M. såsom bilaga. Såsom närmare framgår av den föregående redogörelsen innebär detta förslag, att det skulle anordnas sju förläggningar med plats för sammanlagt 210 interner och med en personaluppsättning av samma typ som tillämpas vid fångvårdens öppna kolonier. Vid den remissbehandling av nämnda departementspromemoria som skett har det icke fram-

förts några invändningar i mera väsentliga delar. Med anledning av vad fångvårdsstyrelsen anfört i fråga om bättre inventarieutrustning och inrättande av industriell drift vid vissa förläggningar m. m. vill jag framhålla, att ifrågavarande förläggningar skall givas karaktären av provisoriska arbetsförläggningar och icke bör erhålla en högre standard än som vanligen brukas vid liknande, av arbetsmarknadsstyrelsen anordnade läger. Med hänsyn till att de intagna — i motsats till vanliga arbetare — är hänvisade till endast de resurser, som förläggningen erbjuder, bör dock, såsom fångvårdsstyrelsen föreslagit, de hygieniska anordningarna kunna förbättras genom uppförande av en enklare bastu. Förläggningarna skall placeras på sådana platser, där det finns produktiva arbetsuppgifter, varför några verkstäder icke bör inrättas där. Jag förutsätter, att utväljandet av de intagna som skall placeras på nu avsedda förläggningar sker med hänsynstagande till deras lämplighet för ifrågakommande grovarbeten.

I likhet med statskontoret förordar jag att inköp sker för fångvårdens räkning av de för ändamålet behövliga barackerna. Jag föreslår att medel anvisas för sju tillfälliga barackförläggningar, anordnade i huvudsaklig överensstämmelse med vad arbetsmarknadsstyrelsen föreslagit. Kostnaden för iordningställande av en anläggning — som av arbetsmarknadsstyrelsen uppskattats till 110 000 kronor — bör i enlighet med vad fångvårdsstyrelsen anfört beräknas till 120 000 kronor. Härtill bör läggas ett belopp av 5 000 kronor för bastuanordning och 20 000 kronor för klädesutrustning. För sju förläggningar erfordras sålunda 1 015 000 kronor. Av sistnämnda belopp avser i runda tal 705 000 kronor kostnader för inköp och uppförande av baracker samt 310 000 kronor kostnader för inköp av inventarier och annan utrustning. För ifrågavarande kostnader av engångsnatur torde under förevarande anslagpunkt böra begäras ett särskilt reservationsanslag å 1 015 000 kronor.

Under en följande anslagpunkt bör anslag vidare äskas för de med driften av förläggningarna förenade kostnaderna. Medel torde därvid böra beräknas såväl till avlöningar åt den personal, som befunnits erforderlig för placering direkt på förläggningarna eller i succession för befattningshavare som dit överflyttas från annan anstalt, som till löpande omkostnader. Ifrågavarande befattningshavare, som med hänsyn till anställningens tillfälliga natur bör vara extra tjänstemän, utgöres av 7 föreståndare Cg 21, 7 överkonstaplar Cg 14, 28 vaktkonstaplar Cg 12 och 7 ekonomibiträden Cg 8. Avlöningskostnaderna för dessa befattningshavare, inberäknat visst belopp för vikariatsersättning samt för sedvanliga arvoden åt läkare enligt provinsialläkartaxan, kan uppskattas till ca 500 000 kronor för år. Det årliga medelsbehovet för löpande omkostnader kan ungefärligt uppskattas till 365 000 kronor. Genom att till sagda anslag från fångvårdsanstaltens omkostnadsanslag överföra vissa utgifter (t. ex. för utspisning, hälso- och sjukvård m. m.) kommer motsvarande besparing, beräknad till omkring 200 000 kronor per år, att uppstå å sistnämnda anslag.

För de arbeten som för andra myndigheters räkning kommer att utföras

vid ifrågavarande förläggningar skall fångvården uppbära ersättning enligt vanliga avtalsenliga löner. Storleken av de intagnas arbetsprestationer och därmed inkomsterna av deras arbete växlar emellertid avsevärt mellan olika slag av grovarbeten, beroende dels på arbetstidens olika längd under sommar och vinter och dels på den kortare eller längre tid som erfordras för att ovan arbetskraft skall förvärva tillräcklig vana i arbetet. I vägarbete blir därför prestationerna i regel större än i skogsarbete. Det är på grund härav icke möjligt att i nuvarande läge uttala sig mera bestämt om storleken av de inkomster, som kan förväntas inflyta. Enligt en mycket approximativ uppskattning synes man — efter avdrag av arbetspremier till de intagna och kostnader för hållande av redskap m. m. — kunna räkna med en ökning av fångvårdens inkomster uppgående till ca 50 000 kronor för år. Härtill torde hänsyn böra tagas vid beräkandet för nästa budgetår av den under uppbörd i statens verksamhet uppförda inkomsttiteln »Inkomster vid fångvården».

Till spörsmålet om sättet att tillgodose förläggningarna med personal (stationär eller annan) torde icke böra tagas ställning i detta sammanhang. Jag förutsätter, att denna fråga i de särskilda fallen löses med beaktande av samtliga på densamma inverkan omständigheter.

Vid planläggningen och uppförandet av de nya förläggningarna torde fångvårdsstyrelsen i stor utsträckning kunna påräkna biträde av fångvårdsdirektören och ingenjören vid vederbörande centralanstalt. Den erfarenhet som redan finnes på detta område i arbetsmarknadsstyrelsen torde även i viss utsträckning kunna utnyttjas. Jag finner därför icke tillräckliga skäl för att tillstyrka den av fångvårdsstyrelsen i detta sammanhang framställda begäran om viss förstärkning av styrelsens personal.

Med hänsyn till att beläggningen å fångvårdens anstalter regelmässigt plägar nedgå under våren samt till att viss tid åtgår för det förberedande arbetet med planering av de nya förläggningarna m. m. synes icke nödigt att begära anslag för nu ifrågavarande ändamål förrän fr. o. m. nästa budgetår.

Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att i samband med att anslagen ställes till fångvårdsstyrelsens förfogande utfärda vederbörliga dispositionsföreskrifter.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Fångvårdsanstalterna: Anskaffning och utrustning av tillfälliga förläggningar* för budgetåret 1954/55 anvisa ett reservationsanslag av 1 015 000 kronor.

[3] *Fångvårdsanstalterna: Driftkostnader för tillfälliga förläggningar.*

Under åberopande av vad under punkten [2] anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Fångvårdsanstalterna: Driftkostnader för tillfälliga förläggningar* för budgetåret 1954/55 anvisa ett anslag av 865 000 kronor.

Kungl. Maj:ts proposition nr 170.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt, bifaller Hans Maj:t Konungen samt förordnar, att proposition, av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Georg Dahlin.

Bilaga.

VPM

angående erfarenheter av barackförläggningar samt beräkning av kostnader för ordnande av barackförläggning för placering av fångar i öppna anstalter.

Sedan fråga uppkommit om placeringen av sådana på fångvårdsanstalterna intagna män, som kunna överföras till vård å öppen anstalt och sysselsättas i anläggnings- och skogsarbeten, har statsrådet och chefen för justitiedepartementet anmodat arbetsmarknadsstyrelsen inkomma med utlåtande beträffande möjligheterna att lösa denna placeringsfråga genom förläggningar av det slag, som användas vid de av arbetsmarknadsstyrelsen bedrivna beredskapsarbetena. Arbetsmarknadsstyrelsen får med anledning härav anföra följande.

Den arbetskraft, som anvisats sysselsättning vid av arbetsmarknadsstyrelsen — tidigare arbetsmarknadskommissionen och arbetslöshetskommissionen — bedrivna arbeten, har, då fasta bostäder icke stått till buds, förlagts i provisoriska bostäder s. k. baracker. Barackerna voro i början på 1930-talet av mycket låg standard och innehöllo oftast ett enda rum, vilket fick tjänstgöra som såväl sovrum som dagligrum och kök. De ha därefter genomgått en avsevärd förbättring och utgöra numera en provisorisk bostad av god beskaffenhet.

På grund av lång erfarenhet har arbetsmarknadsstyrelsen kunnat utarbeta en baracktyp, som lämpar sig i första hand för anläggningsarbeten, men som jämväl kan utnyttjas för t. ex. skogsarbeten. Barackerna tillverkas vid fabrik i monteringsfärdiga delar, som på kort tid kunna monteras på uppställningsplatsen. Konstruktionen är utarbetad med tanke på att uppmonteringen skall kunna utföras även av icke yrkeskunnig arbetskraft — dock erfordras teknisk ledning för monteringen — samt med beaktande av att samma barack skall kunna ned- och uppmonteras ett antal gånger. Barackernas förslitning är i mindre grad beroende av antalet år de nyttjas än av antalet flyttningar. Erfarenheten har visat, att barackerna kunna tåla 4 å 5 flyttningar, beroende på hur omsorgsfullt demonteringen utföres, men att de därefter böra användas för permanent uppställning. De ha dock även vid denna tid ett gott andrahandsvärde och kunna begagnas såsom en god stomme till samlingslokaler, sommarstugor, lager- eller verkstadslokaler och liknande byggnader.

Arbetsmarknadsstyrelsen låter f. n. tillverka allenast en barackstorlek, som dock genom förflyttning av innerväggar kan användas för skilda ändamål. Denna barack är invändigt 7,8 m lång och 6 m bred med en takhöjd ax 2,37 m. Den har således en yta av 47 m² och en rymd av 111 m³. Den kan apteras med 3 rum för vardera 2 man jämte kök- och matrum samt tork- och tvättrum eller ock med 3 rum för 2 man och 1 rum för 4 man jämte tork- och tvättrum. I sistnämnda fall erfordras tillgång till kök och matsal. Vidare kan baracken apteras såsom kök och matrum jämte rum för kocka och biträde. Slutligen kan baracken utnyttjas som kontor eller förråd. Baracken kan sålunda begagnas antingen som isolerad förläggning för 6

man, som själva ombesörja sin matlagning, eller som förläggning för 10 man med utspisningen ordnad på annat sätt. Slutligen kunna barackerna uppföras i små byar till det antal, som erfordras i varje särskilt fall. Enligt styrelsens erfarenhet kan — med nuvarande mekanisering av anläggningsarbeten — i de flesta fall icke större antal än 20 man placeras på ett och samma ställe utan att transport till olika arbetsplatser ordnas. Storleken på baracken har avvägts bl. a. med hänsyn härtill. Därest större förläggning erfordras, måste köksbaracken utökas. Konstruktionen medger en sådan utökning. Barackerna uppvärmas med kaminer — ved- eller oljeeldade — eller elektriska element. Det sistnämnda sättet är ur flera synpunkter att föredraga, där tillgång till elektrisk ström finnes, även om driftskostnaderna ställa sig något dyrare. Med hänsyn till den korta tid barackerna äro avsedda att stå kvar på samma plats, är det som regel icke ekonomiskt försvarbart att ordna indragning av vatten och avloppsledningar. Vattenbehovet måste tillgodoses genom brunn med pump i närheten av barackerna. På betryggande avstånd därifrån måste ordnas avträden jämte anordningar för tillvaratagande och oskadliggörande av avfall och slask. Endast under mycket gynnsamma markförhållanden torde indragning av ledningar för vatten och avlopp kunna ifrågakomma. Detta har dock icke i något fall förekommit vid av styrelsen bedrivna arbeten.

De av styrelsen upphandlade barackerna betinga, exklusive inventarier, ett pris av 7 850 kronor. Inventarier, bestående av spis och kaminer, arbetsbänk, tvättbänk, sängar, bord, pallar, klädschåp, klädhylla och torkställning, kosta ca 1 650 kronor. I de fall styrelsen hyrt ut baracker till andra myndigheter eller enskilda, har hyrespriset utgort 150 kronor per barack och månad. Härtill komma kostnader för transporter, uppsättning och målning av barackerna.

Rörande den här ifrågavarande förläggningen har uttalats, att den bör vara avpassad för 30 personer jämte personal, bestående av 1 föreståndare, 1 överkonstapel, 4 vaktkonstaplar och ett ekonomibitråde. Någon särskild arbetsledarepersonal därutöver avses icke. För en sådan förläggning erfordras 7 baracker av arbetsmarknadsstyrelsens typ. 3 baracker avsedda för vardera 10 man erfordras för förläggning av de intagna. Därjämte erfordras 1 barack såsom kök och matsal samt fritidslokal för de intagna. Med hänsyn till förläggningens storlek måste styrelsens baracktyp utökas med ett antal längdsektioner om ca 4,5 m. Vidare beräknas för vaktkonstaplarna 1 barack om vardera 4 enmansrum jämte pentry, för överkonstapeln och ekonomibiträdet 1 barack, som jämväl inrymmer matsal och fritidslokal för personalen. Slutligen beräknas 1 barack såsom bostad för föreståndaren samt såsom kontor. För personalens förläggningar torde den av styrelsen tillhandahållna standarden å inventarier böra förbättras. Vidare måste till köks- och matsalsbaracken hörande inventarier utökas i samma omfattning som själva baracken utökats. Till kostnaderna härför återkommer styrelsen i det följande.

Såsom tidigare anförts kunna barackerna uppföras av icke yrkesarbetare. De intagna torde sålunda själva kunna utföra detta arbete. Med hänsyn till att man i förevarande fall icke har att räkna med avtalsenliga löner, torde frågan om indragning av vatten- och avloppsledningar i köksbaracken samt anordningar för oskadliggörande av disk- och sköljvatten m. m. från köket böra prövas i varje särskilt fall. Sådana anordningar äro ägnade att väsentligt underlätta arbetsbördan i köket och höja trevnaden därstädes.

Arbetsmarknadsstyrelsen övergår härefter till att beräkna kostnaderna för iordningställandet av en förläggning av nu ifrågavarande storleksordning. Självfallet måste en sådan beräkning utan kännedom om mark- och andra

lokala förhållanden bliva mycket approximativ. Beräkningarna grunda sig på styrelsens erfarenhet av kostnaderna, då avtalsenliga löner utbetalts. Det vill därför synas som om beräkningarna, med hänsyn till att arbetet i största utsträckning kommer att utföras av de intagna, måste inrymma en betryggande marginal för oförutsedda kostnader.

Kostnadsberäkning

1.	Förläggningsbaracker för intagna:			
a)	Inköpspris från fabrik	per barack	7 850: —	
	» för inventarier	» »	1 650: —	9 500: —
b)	Järnvägsfrakt beräknad efter ett avstånd av 650 km från leveransorten (Aneby i Småland)	» »	350: —	
	Landsvägstransport till uppställningsplats, beräknat 40 km	» »	200: —	550: —
c)	Grävning för och uppställning av 15 st. grundplintar [gjutna av betong eller cementrör fyllda med betong, 90 cm långa (30 cm ovan jord) samt utbottnade med sten till frostfritt djup]	» »	250: —	
	Uppmontering av baracken med påläggning av papp och inpassning av snickerier	» »	600: —	850: —
d)	Målning utvändigt med impregneringsfärg, invändigt två gånger med emulsionsfärg, snickerier och tvättrum två gånger med oljefärg	» »		750: —
e)	Invändig installation av elektriska ledningar, 3-fas med 7 anknytningar för elektr. värmeelement med strömställare (sammanlagt 6,5 kW) samt 8 ljuspunkter och 4 vägguttag	» »		500: —
f)	Inläggning av korkmattor i samtliga utrymmen	» »		450: —
				<hr/>
		Säger per barack kronor	12 600: —	
		Säger för 3 baracker kronor	37 800: —	
2.	Kök och matsal för intagna:			
a)	Inköpspris för barack med inventarier enligt arbetsmarknadsstyrelsens typ		9 500: —	
	Tillkommer för barackens utökande med c:a 4,5 m längd		3 000: —	12 500: —
b)	Järnvägsfrakt, c:a 650 km		450: —	
	Landsvägstransport, c:a 40 km		300: —	750: —
c)	Grävning för och uppställning av 24 grundplintar ...		375: —	
	Uppmontering		775: —	1 050: —
d)	Målning			1 000: —
e)	El. installation			650: —
f)	Inläggning av korkmatta			700: —
				<hr/>
		Säger kronor	16 650: —	

3.	Förläggningsbarack för 4 vaktkonstaplar:				
	a)–f) se 1 a)–1 f) ovan				12 600: —
	g) Förbättring av inventarier genom anskaffning av till varje rum 1 byrå, 1 spegel, 1 kommod samt utbyte av pallar mot stol och karmstol, 4 rum à	500: —	2 000: —		
				Säger kronor	14 600: —
4.	Förläggningsbarack för överkonstapel och ekonomi- biträde samt matsal och fritidslokal för personal:				
	a)–f) se 1 a)–1 f) ovan				12 600: —
	g) Förbättring av inventarier enligt 3 g) ovan, 4 rum à	500: —	2 000: —		
				Säger kronor	14 600: —
5.	Förläggningsbarack för föreståndare samt kontor och förråd:				
	a)–g) se 4 a)–4 g) ovan				14 600: —
				Säger kronor	14 600: —
6.	Byggnader för avträde, kallförråd och kallgarage, uppförda på regelstomme och med enkel brädvägg och papptak				2 500: —
				Säger kronor	2 500: —
7.	Utrustning:				
	a) Sängutrustning för 37 personer, bestående av madrassvar, put- var, lakan, örngott och filter jämte erforderligt byte för tvätt ..				4 500: —
	b) Köks- och servisutrustning för 37 personer, bestående av kok- kärl, servis och bestick, tillrednings-, tvätt- och rengöringsmate- rial				1 500: —
				Säger kronor	6 000: —
8.	Diverse:				
	a) Planering av förläggningsområdet				1 000: —
	b) Framdragning av elektrisk ledning, beräknat ca 400 m, samt inkoppling av ledningsnätet				2 500: —
	c) Grävning av brunn samt uppsättning av pump				1 000: —
	d) Tömningsbrunn för slask- och sköljvatten				500: —
				Säger kronor	5 000: —

Sammanställning.

Barack nr	Kostnader för inköp av				Kostnader för lägre uppförande	Summa
	baracker	inventarier		utrustning		
		ams standard	övriga			
1.....	23 550	4 950	—	—	9 300	37 800
2.....	7 850	—	2 150	—	6 650	16 650
3.....	7 850	—	3 650	—	3 100	14 600
4.....	7 850	—	3 650	—	3 100	14 600
5.....	7 850	—	3 650	—	3 100	14 600
6.....	—	—	—	—	2 500	2 500
7.....	—	—	—	6 000	—	6 000
8.....	—	—	—	—	5 000	5 000
	54 950	4 950	13 100	6 000	32 750	111 750

I kostnaderna för lägrets uppförande har inräknats 2 500 kronor avseende utökningen av barack nr 2. Resterande 500 kronor av kostnaden för utökning avser inventarier.

Av de sålunda beräknade kostnaderna torde ca 11 000 kronor kunna hänföras till arbetslöner för sådan icke fackkunnig personal, som kan ersättas av de i lägret intagna. Kostnaden torde motsvara ca 350 dagsverken. Skillnaden mellan denna kostnad av ca 11 000 kronor och de flitpengar, som skola utgå till de intagna för nämnda antal dagsverken, bör såsom i det föregående angivits täcka oförutsebara utgifter och jämväl medgiva en jämkning av totalkostnaden till 110 000 kronor för anläggningen i dess helhet.

Kostnaden för inköp av barackerna har i det föregående beräknats till 54 950 kronor, medan kostnaden för barackinventarier av arbetsmarknadsstyrelsens standard beräknats till 4 950 kronor. Övriga inventarier beräknas draga en kostnad av 13 100 kronor och utrustning 6 000 kronor. Kostnaderna för lägrets uppförande torde sålunda kunna angivas till 32 750 kronor. Därest barackerna jämte tillhörande standardinventarier skulle uthyras till fångvårdsstyrelsen, beräknas den årliga hyreskostnaden uppgå till 12 600 kronor för ovannämnda 7 baracker jämte därtill hörande standardinventarier.

Under hand har arbetsmarknadsstyrelsen erfarit, att man i förevarande fall kan räkna med att förläggningen kan kvarstå å samma plats under 3 år. Under antagande att barackerna kunna utnyttjas vid ytterligare 2 förläggningar med motsvarande varaktighet och att barackerna utnyttjas kontinuerligt, kan inköpskostnaden avskrivs under en tid av 9 år. Därefter kvarstående försäljningsvärde torde kunna uppskattas till ca 2 000 kronor per barack. Den årliga avskrivningskostnaden skulle därmed, under hänsynstagande till erforderliga reparationer i samband med flyttningen, kunna beräknas uppgå till ca 6 000 kronor per förläggning.

Om förläggningens varaktighet beräknas till 3 år, skulle anläggningskostnaderna, 50 000 kronor, motsvara ca 16 700 kronor per år.

Att hyreskostnaden i förevarande fall överstiger avskrivningskostnaderna beror på att arbetsmarknadsstyrelsen bedriver sin förrådsverksamhet efter affärsmässiga grunder samt med beaktande av att barackerna icke alltid bliva kontinuerligt utnyttjade utan kunna kräva lagringskostnader.

Därest Kungl. Maj:t finner anledning föreskriva, att barackerna skola anskaffas genom arbetsmarknadsstyrelsens försorg, finnas medel härför disponibla på styrelsens förrådsanslag. Detta anslag tillföres årligen vissa från hyresinkomster härflytande avskrivningsmedel, som icke beräknas omedelbart bliva ianspråktagna.

Stockholm den 3 mars 1954.

Arbetsmarknadsstyrelsen.

GUST. VAHLBERG.

Sven Vegerfors.